

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Literární výchova v předškolním vzdělávání

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obor: 7531R001 – Učitelství pro mateřské školy
Autor práce: **Petra Patříčná**
Vedoucí práce: PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Patříčná**
Osobní číslo: **P15000693**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Název tématu: **Literární výchova v předškolním vzdělávání**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

CÍL PRÁCE:

Popsat význam a obsah literárních činností v MŠ jako důležité součásti kultivace dítěte, vytvořit a realizovat soubor aktivit, které vedou k prohloubené práci s literaturou v MŠ a rozvíjí různé oblasti osobnosti dítěte (představitost, komunikační dovednosti, slovní zásobu, ...).

METODY:

Rozhovor

Analýza pedagogické dokumentace (RVP a ŠVP příslušné mateřské školy).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

DEISSLER, Hans Herbert a Zdeněk JANČAŘÍK. Každodenní problémy v mateřské škole: Pomoc pro učitelky a rodiče. Praha: Portál, 1994, 108 s. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-010-3.

FISCHER, Václav. Pojdte si hrát s námi: veršování k malování, básničky a písničky, rýmované hádanky, zpívání s dětmi, jednoduchá cvičení. Praha: Grada, 2007, 192 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-1976-4.

GEBHARTOVÁ, Vladimíra. Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV. Praha: Portál, 2011, 158 s. ISBN 978-80-7367-854-8.

HORÁK, František a Miroslav CHRÁSKA. Úvod do metodologie pedagogického výzkumu. Praha: SPN, 1989, 169 s.

LYNCH, Charlotte a Julia KIDD. Cvičení pro rozvoj řeči: prevence a náprava poruch komunikace u mladších dětí. Praha: Portál, 2002, 133 s. ISBN 80-7178-571-7.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. Praha: Portál, 2015, 575 s. ISBN 978-80-262-0714-6.

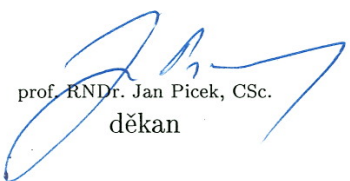
Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Radka Harazinová, Ph.D.

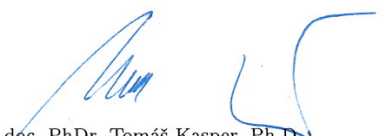
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **1. května 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **25. května 2018**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSC.
děkan

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 20. června 2017

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Radce Harazinové, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a cenné rady, které mi během zpracování práce poskytovala.

Dále děkuji mateřské škole Čtyřlístek, ve které jsem mohla realizovat vytvořený program, a v neposlední řadě také všem ochotným pedagožkám za zodpovězení mých otázek.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá literární výchovou v předškolním vzdělávání. Cílem práce je popsat význam a obsah literárních činností v mateřské škole jako důležité součásti kultivace dítěte, vytvořit a realizovat soubor aktivit, které vedou k prohloubené práci s literaturou v mateřské škole a rozvíjí různé oblasti osobnosti dítěte (představitivost, komunikační dovednosti, slovní zásobu,...).

Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část charakterizuje dítě předškolního věku. Zaměřuje se na předčtenářskou gramotnost, na literární výchovu v mateřské škole a dětskou literaturu.

Praktická část se skládá z rozhovoru a projektu: Hrajeme si s pohádkou, říkadlem, či básničkou. Projekt byl vytvořen na základě získaných informací z rozhovoru.

Otázky k rozhovoru a pracovní listy z projektu jsou doloženy v přílohách.

Klíčová slova

Dítě v předškolním věku, kniha, literární činnost, předškolní vzdělávání, rámcový vzdělávací program.

Annotation

The bachelor thesis deals with the literary education in preschool. The objective of the thesis is to describe the significance and content of literary activities as an important part of the cultivation of children in preschool. The thesis also describes how the creation and realization of such activities lead to deeper work with literature in preschool and how it develops varied personality areas of children (et al imagination, communication skills, vocabulary etc.).

The thesis is divided into two parts. The theoretical part of the thesis describes children in preschool. It focuses on pre-reading literacy, on literary education in preschool and children's literature.

The practical part of the thesis is formed of an interview and created project „Hrajeme si s pohádkou, říkadlem či básničkou“. The project was created based on information obtained from the interview.

The interview questions and work sheets are both attached in appendix.

Key Words

Child in preschool age, book, literary activity, preschool education, framework educational program

Obsah

Seznam obrázků.....	8
Seznam zkratk.....	9
Úvod.....	10
1 Vývoj dítěte v předškolním období.....	12
1.1 Vliv literatury na vývoj dítěte.....	16
2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	19
2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a literární výchova.....	20
3 Pedagog v mateřské škole.....	23
3.1 Kompetence pedagoga mateřské školy v oblasti literárně-výchovné.....	24
4 Předčtenářská gramotnost.....	26
4.1 Rozvoj čtenářských dovedností.....	27
5 Literární výchova v mateřské škole.....	30
5.1 Význam literární výchovy v mateřské škole.....	30
5.2 Využití literatury v mateřské škole.....	32
6 Dětská literatura.....	34
6.1 Žánry dětské literatury.....	34
6.2 Dítě a jeho vztah ke knize.....	37
7 Praktická část.....	39
7.1 Metodika strukturovaného rozhovoru.....	39
7.2 Rozhovor.....	39
7.3 Projekt.....	51
7.3.1 První část projektu.....	54
7.3.2 Druhá část projektu.....	99
8 Závěr.....	111
9 Seznam použitých zdrojů.....	113
10 Seznam příloh.....	116

Seznam obrázků

Obrázek 1: Otisk hrušky na podklad kompotové sklenice, zdroj: vlastní.....	57
Obrázek 2: Jednotónový model, zdroj: vlastní.....	59
Obrázek 3: Dvoutónový model, zdroj: vlastní.....	60
Obrázek 4: Třítónový model, zdroj: vlastní.....	60
Obrázek 5: Foukej, foukej, větříčku, zdroj: vlastní.....	61
Obrázek 6: Hruška z krepového papíru, zdroj: vlastní.....	65
Obrázek 7: Škrabošky, zdroj: vlastní.....	67
Obrázek 8: Otisk stop zvířátek, zdroj: vlastní.....	75
Obrázek 9: Malba slunce, měsíce a větru na podkladu z potravinářské fólie, zdroj: vlastní.....	78
Obrázek 10: Zdobení perníčků, zdroj: vlastní.....	85
Obrázek 11: Otisk rukou na šablonu z řepy, zdroj: vlastní.....	96

Seznam zkratk

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

ŠVP - Školní vzdělávací program

TVP - Třídní vzdělávací program

Úvod

„Četba jsou otevřené dveře do kouzelného světa.“

Francois Mauriac

Četba je nedílnou součástí rozvoje lidské fantazie a představivosti. Zejména u dětí předškolního věku je důležité podporovat zájem o literaturu (pohádky, říkadla, básničky,...) a poskytovat jim náměty pro osobní rozvoj. Díky pohádkám se děti učí socializovat, osvojují si společenské normy i hodnoty a rozvíjí své řečové dovednosti.

Tématem této bakalářské práce je Literární výchova v předškolním vzdělávání. Podnětem k vybrání tématu je můj osobní pocit, že dnešní svět je příliš uspěchaný a málokteří rodiče si najdou čas, věnovat se svým ratolestem natolik, aby jim přečetli knihu. Raději jim pohádku pustí například v televizi.

Z praxí, které jsem absolvovala, bych usuzovala, že děti si raději pustí počítačovou hru, nežli by prolistovaly obrázkovou knihu. Naopak v mém blízkém okolí se setkávám se skutečností, že rodiče seznamují děti s knihou již od mala.

Dvouleté dítě dokáže udržet pozornost a prohlédnout si knihu, když se mu rodič plně věnuje, povídá si s ním o jednotlivých obrázcích a pravidelně mu předčítá.

Cílem práce je popsat význam a obsah literárních činností v mateřské škole jako důležité součásti kultivace dítěte, vytvořit a realizovat soubor aktivit, které vedou k prohloubené práci s literaturou v mateřské škole a rozvíjí různé oblasti osobnosti dítěte (představivost, komunikační dovednosti, slovní zásobu,...).

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se nejprve zaměřuji na vývoj dítěte v předškolním období, speciálně na různé oblasti osobnosti dítěte a vliv literatury na jeho vývoj. Postupně přecházím k charakteristice rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, popisuji pedagoga v mateřské škole, a konkrétně se zabývám literární výchovou v mateřské škole. Dále posuzuji kompetence pedagoga v oblasti literárně-výchovné. Popisuji předčtenářskou gramotnost a rozvoj čtenářských dovedností. V neposlední řadě se zaměřuji na literární výchovu v mateřské škole. Uvádím význam literatury a její využití. V závěru teoretické části zpracovávám podstatné žánry dětské literatury, mezi které patří knížka-hračka, lepoporelo, říkadlo, báseň, pohádka, povídka a poznávací literatura. Nezbytnou součástí této kapitoly je část: dítě a jeho vztah ke knize.

V praktické části se zabírám rozhovorem s učitelkami z mateřských škol, jehož cílem bylo zjistit, zda děti projevují o literární výchovu zájem a zda je pedagogy k této

činnosti vedou a podporují je. Dále se zaměřuji na literární projekt, který byl vytvořen na základě získaných informací z rozhovoru a je rozdělený na čtyři týdny, které tématicky vycházejí ze čtyř různých pohádek a říkadel. Byl realizován v průběhu praxe v mateřské škole Čtyřlístek. V příloze přikládám několik pracovních listů, které jsou součástí zmíněného projektu a doplňují řízené činnosti.

1 Vývoj dítěte v předškolním období

Předškolní období je vymezeno třetím až šestým rokem. Fáze končí vstupem dítěte do základní školy. Dítě se v něm dostává do věku, kdy je schopno být na čas odloučeno od rodičů (Helus 2011, s. 285). Mateřská škola se stává pro dítě novým, ale brzy známým a bezpečným prostředím. V tomto období se dítě rozvíjí především po stránce tělesné, pohybové, společenské, citové a intelektové (Matějček 2005, s. 139). Dítě je samostatné a zvládá i samoobslužné činnosti.

Průcha, Koťátková (2013, s. 60, 61, 63) charakterizují pedagogy předškolního vzdělávání jako osobnosti, které se zaměřují na celostní rozvoj dětí, což znamená, že se zaměřují i na základy osobnostního a sociálního rozvoje dětí. Pedagog dále pozoruje první přijetí vzdělávacích nabídek až k účelnému učení. Velmi důležité je pozorování raných projevů dispozic dítěte (nadání, zájmy) až po napravení vznikajících či vývojových poruch. Učitelka při své profesi podporuje komplexní rozvoj osobnosti dítěte a měla by rozumět vývojovým zvláštnostem dětí. Děti rozvíjí v oblasti pohybové a esteticko-výchovné, což jsou hudební, dramatické a výtvarné činnosti.

Důležitým aspektem pro zvolení správné literatury je znalost věkových zvláštností dětí. Z tohoto důvodu je nutné mít základní znalosti o etapách dětského vývoje, které jsou popsány v následující kapitole.

Oblast rozumová

Odborné označení pro rozumovou oblast zní oblast kognitivní, jinak řečeno jde o oblast rozvoje těchto kognitivních procesů:

- *vnímání*
- *paměť*
- *myšlení*
- *představy*
- *řečové dovednosti*
- *vůle a emoční (citové) procesy*

(Průcha, Koťátková 2013, s. 98)

Vnímání je v předškolním období chápáno jako celek jednotlivostí. Dítě je snadno ovlivnitelné různými detaily, zejména pokud jsou mu blízké. Dochází k rozvoji sluchového a zrakového vnímání, tolik důležitého pro pozdější osvojení čtení a psaní. Orientace v prostoru a čase není ještě zcela rozvinutá. Dítěti utíká čas podle zábavy.

Pokud ho činnost baví, trvá podle něj kratší dobu, nežli činnost nezáživná. Dítě chápe čas v souvislosti s činností, která je mu známá (dnes jdu domů po obědě) (Mertin, Gillernová 2010, s. 14).

Paměť se začíná rozvíjet kolem pátého roku. Mertin, Gillernová (2010, s. 16,17) charakterizují toto stádium jako bezděčné zapamatování. Paměť je konkrétní a krátkodobá. Dlouhodobá paměť se začíná objevovat až mezi pátým a šestým rokem dítěte. Po pátém roku dítěte také převládá paměť mechanická, již je dobré rozvíjet pomocí učebnic pro předškoláky.

Myšlení je úzce spjaté s činnostmi dítěte. V tomto období je pro dítě typický egocentrismus, což znamená, že dítě vidí své myšlení jako totožné s myšlením ostatních. Děti nerozeznávají svůj názor od reality, převládá vysoká míra fantazie, díky které si domýšlí své vyprávění (Průcha, Kořátková 2013, s. 98).

Představy dětí předškolního věku jsou velmi bohaté. Mertin, Gillernová (2010, s. 15) doplňují k dětským představám pojem dětská konfabulace. Jedná se o vymyšlené části příběhu, celkově vymyšlený příběh či případně další smyšlenky, které děti považují za pravdivé. Dospělý by neměl dítě kárat za lži, jelikož samo ještě nerozeznává realitu od smyšleného světa, naopak by měl pomoci dítěti rozeznat realitu od světa fantazie. Představy v tomto období hrají velmi důležitou roli, neboť dítě pomocí nich často pochopí obtížnou realitu.

Řeč se v předškolním období zdokonaluje postupně. Při nástupu do MŠ, zhruba ve třech letech, není řeč dítěte dokonalá a často je nazývána pojmem „patlavost“. Okolo čtvrtého roku dítěte se řeč pomalu zkvalitňuje a při nástupu do základní školy nedostatků již značně ubývá. V případě nedokonalé řeči (hlásky jsou špatně vyslovovány, nebo zaměňovány) pomůže dítěti logoped. Vývoj řeči je viditelný i ve větné stavbě. Dvouleté až tříleté děti používají krátké věty zhruba o třech slovech. Po třetím roce se zvyšuje slovní zásoba a děti přechází ze slovních spojení k větám a jednoduchým souvětím. Dokáží si vyposlechnout krátký příběh a naučit se říkadlo, případně zaspívat píseň (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88). Řeč v předškolním období je součástí komunikativní složky, která slouží jako prostředek dorozumívání a sehrává velmi důležitou roli v začlenění dítěte do společnosti.

K rozvoji dochází i ve složce kognitivní. Zejména díky novým zkušenostem, informacím a činnostem, které jsou dítěti nabízeny. Přitom činnost nemusí být ztotožněna se samotným dítětem, k rozvoji představivosti a fantazie dochází i pomocí čteného

příběhu, ukázce obrázku, nebo z vyprávění. Mezi další složku řeči spadá složka expresivní. V této fázi již dítě zvládá vyjádřit své emoce. Regulační složka je vyspělejší a to se odráží od chování dítěte (Mertin, Gillernová 2010, s. 16).

Vůle se v období předškolního věku začíná více projevovat. Dítě je zvědavé a chce se učit. Velmi důležitou roli zde sehrává motivace. Při jejím správném použití má dítě vysoké ambice něco dokázat, na činnosti se velmi soustředí a chce je úspěšně dokončit. V případě neúspěchu se snaží svůj postup změnit, aby došlo k vytouženému cíli. Mladší děti (3 – 5 let) však nemají natolik pevnou vůli, aby bylo schopny této změny a došly tím ke správnému výsledku (Průcha, Kořátková 2013, s. 99).

„U většiny dětí se brzy po nástupu do mateřské školy zkvalitňuje celý komplex kognitivních procesů, velmi patrné je to právě v obsahové kvalitě řeči. Dítě se snaží, aby mu ostatní děti a učitelky rozuměly, aby mu objasnily, co potřebuje vědět, a to ho uspokojuje a posouvá k dalším poznávacím aktivitám “ (Průcha, Kořátková 2013, s. 99).

Oblast osobnostně sociální a emoční

V předškolním období je rodina stále na prvním místě v oblasti primární socializace.

Průcha, Kořátková (2013, s. 100) uvádí, že pro socializaci je nezbytná interakce dítěte s vrstevníky, či dospělými, k níž dochází nejen v rodinném prostředí, ale i v tom školním. Zhruba ve třech letech objevuje dítě vlastní identitu, své „já“. Dítě je schopno separovat se od matky, případně od jiného blízkého člena, a vydržet bez větší újmy nějaký čas v odloučení. Začíná si utvářet základy sebepojetí, které jsou ovlivněny okolím rodinným i školním. Vývoj sebepojetí není dobré podceňovat, jelikož je základem pro další vývoj osobnosti dítěte.

Další důležitou složkou je adaptace. Každé dítě je individuální a jinak snáší odloučení od matky. Mělo by být rodiči podpořeno a to zvláště na začátku školního roku. Po domluvě s učitelkou může zůstat rodič například s dítětem ve třídě, nebo může dítě chodit do mateřské školy pouze na část dne. Adaptační fáze trvá zhruba okolo jednoho měsíce, u některých dětí se může jednat i o kratší dobu, naopak u jiných může být daleko delší. Okolo čtvrtého roku již dítě nechce být samotné, a proto začíná vyhledávat vrstevníky, s kterými může vymýšlet různé hry a činnosti. Děti již mají rozvinutou řeč, dokáží si vymyslet vlastní hru, určit různé role (smyšlené/reálné) a prosadit svůj názor. Starší děti se často rozdělují do genderové skupiny a role si rozdělují v rámci ní. Děti už vnímají v sociálním slova smyslu rozdíly mezi pohlavím. Více se projevuje soutěživost

a zdravé soupeření. Bez pomoci učitelky však nedochází ke vzájemné spolupráci. V mateřské škole dítě navazuje nové vztahy, kamarádské i první školkovské lásky. Učí se pravidlům, trpělivosti, řešit konflikty a tím dochází k seberealizaci. Díky mateřské škole se dítě nebojí jednat s lidmi, dokáže respektovat pravidla a uznávat autoritu učitele (Průcha, Kořátková 2013, s. 100, 101).

Rodinné prostředí je v předškolním období dítěte značně důležité. Dodává pocit bezpečí a jistoty. Dítě vnímá rodiče jako vzor a vytváří si vztahy se sourozenci. V rodině je také významná vazba dítěte s prarodiči. Prarodiče často oplývají větší trpělivostí, dostatkem volného času a pozitivní energií. Nebrání se dlouhým rozhovorům s dítětem a zážitkovým akcím (Mertin, Gillernová 2010, s. 20, 21).

Oblast pohybová

Třetí rok dítěte je charakterizován koncem etapy, ve které se dítě naučilo základní pohybové dovednosti, to je plyně chodit a pohybovat se stylem dospělého. Dítě zvládá běhat po rovném i nerovném povrchu, nepadá, dokáže chodit do schodů i ze schodů.

V následném vývoji nejsou motorické změny příliš viditelné, přesto jsou velmi důležité, neboť často ovlivňují pozici dítěte v kolektivu, jeho pohybovou dovednost či zvládání samoobslužných činností. Okolo čtvrtého až pátého roku dítě zvládá i složitější pohyby, nežli chůzi a běh. Je schopno skákat (i přes menší překážky), házet, lézt (přes žebřiny, lavičky) a stát na jedné noze. Je schopno samoobslužných činností, mezi které patří svlékání, oblékání, mytí rukou a jedení pomocí příboru (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 88). Ve výše zmíněném období dochází k rozvoji jemné motoriky, který je umožněn osifikací ruky. Dítě si v této době rádo hraje s na dotek příjemným materiálem (korálky, modelína, kostky, látka, písek).

U čtyřletých dětí již dochází k vyhrazení laterality a dítě zjišťuje, zda je levák, či pravák. S vývojem jemné motoriky dochází i ke zdokonalení kresby. Dítě přechází z počáteční čáranice, přes kolečko (které pokaždé znamená něco jiného) po kresbu postavy, jež je nejprve znázorněna jako hlavonožec – hlava, na níž navazují ve většině případů dvě končetiny. Způsob zobrazení hlavonožec vyplývá z pohledu dítěte na dospělého. Ve většině případů totiž dítě vnímá nejvíce nohy, které jsou v jeho výšce, a následně hlavu, již vidí po sklonění dospělého. Předškolní dítě zvládá i detailní zpracování postavy. Holčičky jsou většinou pečlivější a zaměřují se na drobnosti, jako jsou řasy, knoflíky na kabátě nebo mašle ve vlasech. Pro rozvoj dětské kresby je vhodné

vytvořit (jak v mateřské škole, tak doma) příjemné prostředí a zajistit dostatečné množství pomůcek (Metin, Gillernová 2010, s. 14).

Hra

Hra je jedním z nejvýznamnějších procesů socializace. Předškolní období by se dalo nazvat obdobím hry, jelikož hra se v této životní etapě stává dominantní (Langmeier, Krejčířová 2006, s. 100).

„Hra souvisí s rozvojem motoriky, s rozvojem kognitivních struktur, s motivačně-volnými vývojovými faktory, s rozvojem a naplňováním sociálních vztahů“ (Mertin, Gillernová 2010, s. 21). Začlenění dítěte do hry, rozmanitost a spontánnost her jsou ovlivněny mnoha faktory. Záleží na stupni vývoje dítěte, jeho aktuálnímu rozpoložení, vrstevnících, podnětech, čase a podobně. Vztah dítěte ke hře často odpovídá pozdějšímu vztahu k učení, případně k práci. Typy her, které si děti vybírají, jsou přiměřené jejich zájmům, je tedy důležité, aby dítě mělo dostatek prostoru pro spontánní hru, neboť se tím odhalí jeho předpoklady k dalšímu uplatnění ve společnosti. Osobnost dítěte a jeho temperament také ovlivňují výběr hry. Některé děti volí aktivity klidnější, dokáží si i několik hodin hrát u stolečku s kostičkami, jiné jsou aktivnější, vybírají si hry, kde se více mluví a mohou se vžít do různých rolí (na rodiče, prodavačku, doktora). Mezi oblíbené hry patří honičky. Je důležité, aby děti při hře dodržovaly pravidla, a to nejen pravidla hry, ale i úklid hraček poté, co si s nimi již nehrají. Pokud má dítě problémy s trpělivostí, je zapotřebí vybírat mu atraktivní hru, při tom sehrávají velmi významnou roli rodiče a pedagogové (Mertin, Gillernová 2010, s. 21, 22).

Matějček (2005, s. 154, 155) uvádí, že hra předškolního dítěte je velmi ovlivněna jeho fantazií, případně motivem z pohádek. Obyčejná hra na maminku a tatínka může být díky fantazijním prvkům dítěte obohacena a stává se z ní drama, či komedie. Dítě většinou dopředu neví, jakým stylem se hra bude vyvíjet, dokáže si vytvořit doplňky ke hře. Například chlapečci se rozhodnou zahrát si na čaroděje a hůlky si vytvoří z klacků, holčičky si založí salon krásy na koberečku. Dětská fantazie je však omezena na situace, které dítě zažilo, nebo vidělo, avšak dítě je v tomto období velmi vnímavé.

1.1 Vliv literatury na vývoj dítěte

Čtení je v životě jedince nepostradatelné. Díky čtení dochází u dítěte:

- k rozšíření slovní zásoby
- osvojení gramatických pravidel

- naučení se způsobu vyjádření
- porozumění textu
- rozeznání důležitých informací v textu
- získání všeobecného přehledu

Správná motivace k četbě je klíčová. Nestačí dětem pouze říci, že jde o zábavu, relaxaci, pomoc, útočiště a tak dále. Je důležité, aby si dítě knihu zažilo, bylo s ní v kontaktu a seznámilo se s ní. Mnozí lidé se snaží přijít na odpověď na otázku, proč děti nečtou, nejeví zájem o knihu ani časopis. Odpovědí nejspíše je, že mnoho dospělých také nečte, ať už z nedostatku času, či nezájmu. Pokud dítě nevidí ve svém okolí, zejména u rodičů, kontakt s knihou, nemohou rodiče očekávat, že jejich potomek bude milovníkem knih. Najdou se ovšem i výjimky, například Matylida, o které psal Roald Dahl. Matylida vyrůstala v rodině, kde středem pozornosti byly křupky a televize, přesto se sama naučila číst, psát a počítat. Děti ale zpravidla napodobují své rodiče. Pokud rodiče čtou a budují vztah dítěte ke knize již od mala, je vysoce pravděpodobné, že dítě bude v budoucnu mít zájem o četbu (Černá 2014, s. 8, 9).

Tomášková (2015, s. 10) uvádí, že kniha má pro spoustu lidí zvláštní kouzlo. Děti si ji mohou vzít do ruky, listovat jednotlivými stránkami a prohlížet si obrázky. Pomáhá, když je obsah knihy poutavý. Pokud však dítě přesto nejeví o knihu zájem, není dobré ho do této činnosti nutit. Samo pochopí význam knihy, jen to bude o něco déle trvat.

„Čtení rozvíjí celou osobnost člověka, rozvíjí jeho řeč, koncentraci, pozornost, myšlení, paměť, představivost, fantazii, učí jedince hodnotit čtené, usuzovat, kriticky myslet, komunikovat, vytvářet závěry, mít vlastní názor a umět si ho také následně obhájit“ (Tomášková 2015, s. 10).

Dětská literatura se nejčastěji projevuje ve formě pohádek. Pohádky dětem přibližují svět a znázorňují různé situace, které se v životě dítěte objevují. Jsou symbolem jistoty a bezpečí. Děti pohádkou rozvíjejí svou fantazii a smysl pro dobrodružství, procvičují trpělivost při čekání na šťastný konec, rozeznávají vtip a zábavu, rozvíjí své morální zásady a hodnoty. V dětské skupině je velmi význačné vyprávění a čtení. *„Mohou posilovat výukové cíle, pomáhat soustřeďovat pozornost na poslech, vyjadřování a porozumění, později na čtení a psaní. Stimulují tvořivé myšlení, obohacují slovní zásobu, upevňují znalost a používání gramatických frází, podporují rozvoj poznávání*

vztahů a zákonitostí. V cizím jazyce usnadňují jeho pochopení a osvojování bez nutné znalosti všech slovíček, rozvíjejí schopnost předvídat, shrnovat, převypravovat“ (Doláková 2015, s. 10).

Práce s pohádkou u dětí rozvíjí komunikaci, představivost, motivuje děti a přiměje je k zamyšlení. Při vyprávění se děti stávají součástí příběhu, hodnotí vlastnosti postav a srovnávají je s vlastními vlastnostmi. Důsledkem je formování osobnosti jedince. Společné prožívání příběhů formuluje u dětí sounáležitost, sebedůvěru a sociálně je rozvíjí (Doláková 2015, s. 10).

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) se konkrétně nezaobírá literární výchovou v mateřské škole. Obsahuje ovšem oblasti, které rozvíjejí jazykové dovednosti, a jsou stěžejní pro literární činnosti.

Ve shodě s Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice (Bílou knihou) a školským zákonem vytvořilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) dokumenty, které se týkají veškerých škol, tedy i škol mateřských. Tyto programy vymezují rámcové vzdělávací programy, které jsou vždy stěžejní pro určitý stupeň vzdělávání (Opravilová 2016, s. 71). Pro předškolní vzdělávání je dán RVP PV, který vznikl v roce 2001 a roku 2004 byl doplněn o klíčové kompetence (Svobodová 2010, s. 22). K úpravám došlo roku 2016 a roku 2017 nabyly platnosti. Změna nastala v nové kapitole číslo deset, to je vzdělávání dětí od dvou do tří let věku v mateřské škole plus podmínky vzdělávání dětí v tomto věku a povinné předškolní vzdělávání pro dítě, které do začátku školního roku dovrší věku pěti let (MŠMT 2017, s. 2).

RVP PV je charakterizován v samotném programu ve slovníku pojmů. „*Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) – → kurikulární dokument státní úrovně platný pro veškeré předškolní vzdělávání; vymezuje zejména → cíle předškolního vzdělávání, → klíčové kompetence, → vzdělávací obsah a podmínky vzdělávání a zásady pro tvorbu školních vzdělávacích programů; v souladu s ním mateřské školy vypracovávají a realizují své → školní vzdělávací programy*“ (RVP PV, VÚP 2017, s. 49).

RVP PV je spolu s Národním programem rozvoje vzdělávání součástí kurikulárních dokumentů. Jedná se o program, jenž je závazným dokumentem, a který zaznamenává i určuje klíčová pravidla, podmínky a požadavky v oblasti předškolního vzdělávání. Do obsahu předškolního vzdělávání spadají vzdělávací oblasti, které vyjadřují prostředek, jak pojmout vzdělávací nabídku. Vzdělávací oblasti jsou nazvány (Průcha, Koťátková 2013, s. 78):

- *Dítě a jeho tělo*
- *Dítě a jeho psychika (jazyk a řeč, poznávací schopnosti a funkce, sebepojetí, city a vůle)*
- *Dítě a ten druhý*

- *Dítě a společnost*
- *Dítě a svět*

Oblasti jsou systematicky uspořádány tak, aby usnadnily pedagožce práci při tvorbě vlastního programu (Průcha, Kořátková 2013, 74, 77, 78).

2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a literární výchova

V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání není zmínka o literární výchově, i přesto se však literární výchova obsahově nachází ve vzdělávacích oblastech. Není však chápána jako oblast získání literárně-teoretických poznatků a dovedností, ale jako prvek procesu rozvoje jazyka a řeči. K rozvoji dochází i u sociálně kulturního chování a schopnosti komunikovat. Při správném přednesení literárního textu dochází k rozvoji klíčových kompetencí dítěte. Tato jazyková vybavenost může být součástí všech vzdělávacích oblastí, a to zejména v oblasti **Dítě a jeho psychika**. Dítě nabývá zkušenosti s řečí a mluveným projevem, začíná rozumět smyslu slov, rozumí výkladu ostatních a začíná dodržovat řečovou kázeň. Získáním předpokladů k porozumění čtenému textu vkročí do kulturního světa. V předškolním období je důležité dbát na rozvoj představivosti, která je úzce spjata s rozvojem řeči, vyjadřováním a komunikativními schopnostmi.

V RVP PV je pro literární výchovu důležitá vzdělávací oblast: *Jazyk a řeč*, do které spadají: *poznávací schopnosti, představivost a fantazie, myšlenkové operace* (Gebhartová 2011, s. 7, 8, 9).

Jazyk a řeč (5.2.1)

- *rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)*
- *rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu*
- *osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)*

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace (5.2.2)

- *rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie*
- *rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)*
- *posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)*
- *vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení*
- *osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)*
- *vytváření základů pro práci s informacemi*

Sebepojetí, city, vůle (5.2.3)

- *poznávání sebe sama, rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry, osobní spokojenosti)*
- *získání relativní citové samostatnosti*
- *rozvoj schopnosti sebeovládání*
- *rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat*
- *rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit*
- *rozvoj a kultivace mravního i estetického vnímání, cítění a prožívání*
- *získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci*

Mezi další oblast, v které se nachází prvky literární výchovy, spadá **Dítě a společnost.**

Do této oblasti spadají dílčí vzdělávací cíle zahrnující:

- *poznávání pravidel společenského soužití a jejich spoluvytváření v rámci přirozeného sociokulturního prostředí, porozumění základním projevům neverbální komunikace obvyklým v tomto prostředí*
- *rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané*

- *rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny*
- *vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách*
- *seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije*
- *vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností*
- *vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevovat*
- *rozvoj společenského i estetického vkusu*

(RVP PV 2017, s. 25)

Mezi nabízené činnosti spadá například: poslech čtených či vyprávěných pohádek, přednes, recitace, prohlížení knížek, hry podporující tvořivost, fantazii, paměť. Sledování pohádek a příběhů obohacujících citový život dítěte, dramatické činnosti, práce s literárním textem, vyprávění, poslech pohádek, dramatizace a tak dále. Zařadit se zde dají i mimoškolní aktivity, jako jsou návštěvy divadel, kulturních i uměleckých míst (RVP PV 2017, s. 17-19, 21, 25).

3 Pedagog v mateřské škole

Povolání učitele patří mezi jedno ze základních. Odjakživa se lidé snažili vychovávat a vzdělávat své potomky, přesto se nedá princip učitelství jasně vymezit.

Pedagog děti vzdělává pomocí různě zaměřených aktivit, kterými mohou být i literární činnosti, jenž slouží k rozvoji osobnosti dítěte.

Aktivity v mateřské škole by měly být voleny ze vzdělávacího obsahu, čímž dochází k podpoře zájmu o učení. Osobnostní orientace v předškolním vzdělávání zahrnuje stanoviska a styl práce.

Pedagožka by měla:

- být zaměřena na individuální potřeby dítěte
- pociťovat důvěru ve způsobilost ostatních lidí (dětí, rodičů, kolegů)
- umět navázat vztah ve skupině při práci i v běžném chování
- být oporou
- umět rozeznat předpoklady u dítěte a rozvíjet je pomocí různých aktivit
- podporovat a rozvíjet dítě jako osobnost
- umožnit dítěti samostatné rozhodování
- nechat dítě nést odpovědnost za následky svého jednání
- být pozitivním vzorem
- být schopna zdokonalovat vztahy mezi dětmi

Učitelské povolání není zaměřeno na pouhé předávání poznatků, nýbrž na otevřené působení na děti, rozvoj a souhrnné vzdělávání. Je mnoho nezbytných oblastí, v nichž by měla mít pedagožka rozhled: vytvořit program a zrealizovat ho, umět zvolit vhodný přístup a chápat, co se podařilo a proč. Mezi nejdůležitější oblast spadají psychosociální dovednosti, které přes učitelku působí na samotné dítě. Pozitivní přístup a způsob vyjádření jsou podstatné pro celkovou kultivaci nejen samotného dítěte, ale i celé skupiny. Děti přijímají pedagoga jako vzor a napodobují ho. Pro kvalitní výchovně vzdělávací vliv, je nezbytné:

- mít s dětmi (rodiči) dobré vztahy vůči škole, aby byla chápána jako objekt poznání nových věcí a učení se
- umět rozpoznat věkové i individuální zvláštnosti a napravovat případné nedostatky
- komunikovat s dětmi

- zvolit správné metody a postupy práce vůči individuálním potřebám dětí
- zadat si cíle vzdělávání a ve shodě s nimi připravit aktivity pro děti
- všimnout si rozdílů v rozvoji vědomostí a dovedností, individuální problémy řešit speciálními rozvíjecími činnostmi
- kooperovat s kolegy, vytvářet integrované bloky, které se budou vzájemně prolínat a pro děti se stanou zajímavými

U profese učitelky v mateřské škole je velmi důležitá sebereflexe. To znamená zhodnotit zpětně svou práci s dětmi a komunikaci s dětmi, kolegy i rodiči. Reflexivní proces zaznamenává práci učitelky, možné navázání, nebo případnou změnu činností. Jedná se ovšem i o ukázkou toho, v čem by se měla pedagožka dále vzdělávat, jak se vyvarovat stereotypu a dojít k profesnímu růstu (Průcha, Košťátková 2013, s. 65, 66).

Pro úspěšné splnění cílů a obsahu vzdělávání je důležité, aby pedagog dodržoval určité zásady. Mezi zásady vztahující se k literární činnosti patří: zásada komplexního rozvoje osobnosti, vědeckosti, individuálního přístupu k dítěti, spojení teorie s praxí, zásada uvědomělosti a aktivity, zásada názornosti, soustatvnosti a přiměřenosti (Šmelová 2004, s. 166, 167).

3.1 Kompetence pedagoga mateřské školy v oblasti literárně-výchovné

Úspěšnost veškerých stanovených vzdělávacích a výchovných cílů záleží na osobnosti pedagoga. Nejedná se pouze o jeho kreativitu, ale především o samotnou gramotnost. Pedagog v mateřské škole by měl být schopen správně, hlasitě, výrazně číst, měnit intonaci hlasu a zřetelně vyslovovat. Mezi další schopnosti spadá estetické vnímání, kritické uvažování, informovanost o stěžejních literárněvědných poznacích a jazykově vytríbené řečové vyjádření.

Pedagog by měl být dobře informován o nové i starší české a světové literatuře, umět zvolit správný literární text dle individuálních potřeb skupiny a zvládnout vybraný text představit. Prezentování příběhu probíhá převážně formou předčítání nebo vyprávění. Součástí pedagogické profese je práce s hlasem. Pokud má někdo při čteném projevu problémy, je důležité, aby si ho procvičoval. Nelze však číst pouze v tichosti sám pro sebe, neboť hlasitá četba je zcela něco jiného. Podstatné tedy je, aby četba probíhala hlasitě, v lepším případě hlasitě číst blízké osobě. Jak čtení tiché, tak hlasité vyžadují dostatek soustředění, aby byl pochopen obsah knihy. U hlasitého čtení se více dbá na

tempo a modulaci hlasu. Návčikem čtení nabývá pedagogův řečový projev zlepšení (Gebhartová 2011, s. 10,11).

Literární výchova v předškolním vzdělávání musí probíhat v kooperaci mezi dítětem a pedagogem. Dítě je schopno samo listovat knihou a prohlížet si obrázky, často ale vyžaduje přítomnost pedagoga, který čte text u obrázků. Velmi záleží na pedagožce, jak dokáže příběh dětem přiblížit. Autorky knihy Literární výchova v mateřské škole uvádí, stejně jako Vladimíra Gebhartová, že je nezbytné neustále se učit, jak pracovat s hlasovým fondem.

Učitelka v mateřské škole musí být schopna dobrého čtení, vyprávění a recitace. Zejména recitace zaujímá v mateřské škole velmi důležitou roli. Učitelka by měla mít zásobník básní a říkadel, které umí z paměti a v příhodné chvíli je dokáže využít. Literární výchovu je vhodné spojit s jinými činnostmi. Příběh je v tomto případě inspirací pro výtvarnou, pracovní, hudební, tělesnou, nebo dramatickou činnost (Strnadová, Bičíšř'ová, Veberová 1989, s. 18, 20, 21).

4 Předčtenářská gramotnost

Čtení je základem rozvoje dalších gramotností a je nezbytnou součástí života jedince. Každý den potřebuje člověk ve svém životě číst, ať už se jedná o získávání informací, porovnávání důležitých zdrojů či vyvozování různých závěrů. Je tedy nezbytné, aby se pedagožky v mateřské škole zaměřily na literární výchovu a vytvořily tak u dětí pozitivní vztah ke knize.

Čtenářská gramotnost ovšem není to samé jako čtení. Pokud čtenému textu není rozuměno, není chápán jeho obsah nebo se o čteném textu nedá hovořit, dochází k nezájmu o četbu. Čtenářská gramotnost obsahuje několik složek, které se zaměřují na rozvoj a porozumění čtenému textu. Je jednou z nejdůležitějších gramotností, jelikož z ní vychází přístup k získávání nových informací, dovedností, zkušeností a tak dále (Tomášková 2015, s. 9).

„Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech“ (Tomášková 2015, s. 9).

Doležalová (2016, s. 12) stejně jako Tomášková popisuje gramotnost jako nezbytnou součást života člověka. Se čtením i psaním se člověk setkává během každodenních činností. V zaměstnání, při dopravě, studování nového výrobku, studování nových informací či při zábavě. Mezi dovednosti, které jsou běžně používány, patří čtení, kterému je porozuměno, logické zpracování informací čteného textu, vyjádření dalších myšlenek a jiné. Zmíněné dovednosti jsou charakterizovány jako gramotnost.

„Gramotnost je nejčastěji chápána jako osvojená soustava vědomostí, dovedností a návyků pro čtení a psaní a postojů k nim. Gramotnost je tvořena čtyřmi složkami komunikace: čtením, psaním, mluvením a nasloucháním“ (Doležalová 2016, s. 12).

Význam gramotnosti se ve vývoji postupně měnil od základních dovedností (čtení, psaní, počítání), po nynější požadavky, u kterých je podstatné, aby člověk textu nejen porozuměl, ale uměl s ním i pracovat a využít získané informace. Je tedy důležité, aby veškeré složky gramotnosti měly od zrodu svého utváření funkční charakter.

Dítě experimentuje s jazykem i mluvenou řečí. Kopíruje výrazy rodičů i dalších blízkých osob, které jsou s ním v užším kontaktu. Zpočátku se snaží pochytit princip ústní komunikace. Později rozeznává pestrost řeči v běžných situacích. Dítě získává povědomí

o rozmanitosti způsobu vyjadřovacích obsahů a začíná si postupně osvojovat gramatické dovednosti. V oblasti gramotnosti získává soubor zkušeností, vědomostí, dovedností, návyků a postojů pomocí hry, která je pro něj přirozená. Z vývojového hlediska je toto období velmi důležité, jelikož bez něj by dítě nebylo připraveno na čtení a psaní při zahájení školní docházky. Soubory vytvářejících se dovedností v oblasti gramotnosti v období před zahájením školní docházky se označují jako **pregramotnost**, jinak řečeno **raná gramotnost**, či **vznikající gramotnost**. Během hry a různých spontánních činností dosahují děti pregramotnostních kompetencí ještě před zahájením školní docházky. Nápomocné jim je vzájemné působení s dospělými a zvědavost, která je v tomto věku přirozená (Doležalová 2016, s. 12, 13).

Gramotnost je již po mnoho desetiletí brána jako celoživotní děj. Většina ze současných autorů uvádí, že rozvoj gramotnosti u předškolního dítěte je součástí přirozeného vývoje a nezačíná až ve fázi nástupu do základní školy. Stupeň a kvalita časně gramotnosti v předškolním období jsou ovlivněny prostředím, ze kterého děti pocházejí, zejména jeho komunikační a literární podnětností. Předpoklady pro rozvoj pregramotnosti vytváří i mateřská škola. Pedagožky do svých integrovaných bloků zařazují vyprávění, vedou děti ke komunikaci, pohybu a kresbě pomocí her. Prostředí mateřské školy je důležité zejména pro děti, které nemají dobré rodinné zázemí (Doležalová 2016, s. 13,14).

4.1 Rozvoj čtenářských dovedností

Čtení a psaní patří mezi klíčové dovednosti, které dítě získává při vstupu do základní školy. Nové výzkumy však dokazují, že předškolní vzdělávání je stěžejní pro získání předpokladů ke zvládnutí čtenářských dovedností, které jsou základním předpokladem stanovujícím přístup dítěte ke vzdělávání. Mnoho oblastí si dokáže s nedostatky poradit, jelikož se jedná pouze o dílčí škody. Špatně rozvinuté čtenářské dovednosti jsou nenahraditelné. Pokud má dítě problém se čtením již po zahájení školní docházky, je téměř jisté, že v budoucnu to nebude lepší. Jedinci se špatně rozvinutými čtenářskými dovednostmi, funkčně negramotní či absolutně negramotní mají omezené možnosti ve výběru dalšího vzdělání, dále i v pracovním a společenském uplatnění (Mertin, Gillernová 2010, s. 163).

Čtení je nejčastěji spojováno s výukou na základní škole a mateřská škola plní funkci přípravnou. Počátek výuky čtení byl svázán se zralostí dítěte. Ve třicátých letech minulého století byla čtenářská zralost určena šestým rokem dítěte. Před dosažením

zralosti není dítě dostatečně vyvinuté, proto je výuka čtení pokládána za neúměrnou zátěž. Další důvod, který podporuje výuku až na základní škole je, že rodiče nejsou seznámeni s pedagogickými metodami, a dítěti by proto mohli špatným naučením čtení spíše uškodit.

Učení čtení bylo rozvrženo na dvě části. V předškolním období, případně při vstupu dítěte do školy (v takzvané přípravné třídě), nemělo docházet k učení čtení, ale měly být položeny základy pro samotnou výuku. Výuka čtení byla poté započata v prvním ročníku základní školy.

V předškolním vzdělávání se dítě učí vnímat za pomoci smyslů, známe například sluchové vnímání, kdy dítě rozlišuje různá slova, nebo zrakové vnímání, jež umožňuje rozeznat různé tvary. Při orientaci v prostoru se dítě učí určit správné strany, pojmy nahoře a dole. Dítě se učí rozeznat časové údaje a rozvíjí se v kultivaci svého jazykového projevu.

Cílem mateřské školy je položit základy, na které poté základní škola naváže. Dovednosti, které předcházejí čtení, jsou sepsány v RVP PV v oblasti **Jazyk a řeč** (viz kapitola 2.1 Ramcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a literární výchova). Mezi činnosti mohou být zařazeny různé hry se slovy, poslech a vyprávění příběhů, listování a prohlížení v knize, popis obrázků a tak dále.

Před zahájením školní docházky by dítě mělo být schopno rozlišit počáteční a koncové hlásky ve slovech, dokázat rozpoznat a vytvořit rým, rozeznat symboly, poznat a napsat své jméno, jevit zájem o knihy a jiné. Přípravná třída v základní škole měla a má i dnes stejný cíl. Před počátkem výuky čtení by měly být všechny děti na stejné úrovni, pak je teprve možné výuku zahájit (Mertin, Gillernová 2010, s. 164, 165).

Mezi nejúčinnější metody pro rozvoj čtenářství v předškolním vzdělávání patří **předčítání**. Aniž by si to dítě uvědomovalo, učí se principům čtení. Je v pozitivním rozpoložení, jelikož z příběhu vyplývají pěkné zážitky a radost. Je motivováno k četbě a je v kontaktu s blízkou, dospělou osobou. Je důležité, aby mělo dítě ze čteného projevu radost pro případ, že při učení čtení nastanou problémy. Základní příprava pro čtení vyžaduje, aby dítě chtělo číst, a čtení tak bylo nezbytnou součástí jeho života. Výběr příběhu, knihy vždy odpovídá zájmům dítěte. Vědci prokázali, že již tříleté dítě má svou oblíbenou knihu. Velmi důležitou součástí při utváření pozitivního vztahu ke čtení je osobnost učitele. To, jak učitelka v mateřské škole prezentuje příběh a vede děti ke čtení,

je může velmi ovlivnit v budoucnosti. Mateřská škola by měla podporovat u dětí zájem o čtenářství.

Mezi činnostmi, které vytvářejí pozitivní vztah k četbě, patří:

- děti mají v herně koutek, obsahující knihy, časopisy, či jiné tiskoviny
- v rámci dne určit čas volného čtení (celá třída si prohlíží, „čte“ knihy a časopisy)
- zařadit návštěvy rodičů, prarodičů či jiných příbuzných se záměrem předčítání
- předčítání v rámci řízených činností
- rozhovory o knihách (oblíbená kniha, kniha, kterou doma děti s rodiči čtou)
- přinesení oblíbené knihy do mateřské školy, vyprávění o dané knize
- pedagožky oblíbená kniha, když byla malá (přinesení do školky, vyprávění o knize dětem, obsah, proč byla oblíbená a tak dále)
- výstava oblíbených knih
- návštěva knihovny. Motivace k zápisu členství v knihovně
- návštěva známého spisovatele, nebo ilustrátora
- kniha jako dar
- informovanost rodičů o četbě v mateřské škole
- doporučení dětských knih rodičům
- plnění úkolů v dětských časopisech
- kresba společné třídní knihy

(Mertin, Gillernová 2010, s. 169, 170)

Tomášková (2015, s. 109, 111) považuje za velmi podstatnou součást rozvoje čtenářské gramotnosti **metodu dobrého startu**, kterou vypracovala Jana Swierkoszová. Tato metoda je vhodná zejména pro děti, které mají problémy s učením, nerozvinutou jemnou, nebo hrubou motoriku. Mají problémy s řečí, či se špatně orientují v prostoru. Některé děti mají po nástupu do základní školy problémy se začínajícím čtením a psaním. Dětem se pletou písmena, vynechávají řádky, při psaní drží psací potřebu křečovitě, písmo je poté kostrbaté a nečitelné. Pro tyto děti je velmi důležitá podpora v začátcích, která jim pomůže naučit se číst, porozumět slovům a příběhům, které si přečetly. Metoda dobrého startu dětem jistotu a podporu v těchto těžkých začátcích poskytne.

5 Literární výchova v mateřské škole

Literární výchova není samostatnou oblastí rozvíjenou v mateřské škole, ale je součástí komplexu aktivit uplatňovaných v rámci celého dne. V této podobě můžeme literární výchovu vnímat jako činnosti vztahující se k práci s knihou a s různými literárními žánry.

Prvky literární výchovy se v současné mateřské škole prolínají celým dnem. Většina školek má v herně koutek, kde jsou pro děti k dispozici knihy, ať různé pohádkové příběhy či dětské encyklopedie. Zda si dítě zvolí knihu jako hračku je často ovlivěno rodinným prostředím. Pro rozvoj budoucích čtenářských dovedností je tedy nezbytné, aby paní učitelky v mateřské škole děti podporovaly a rozvíjely u nich zájem o knihy.

5.1 Význam literární výchovy v mateřské škole

Literární výchova v mateřské škole má velmi důležitý význam. Mnoho mateřských škol využívá knihu pouze jako součást motivace, nebo jako četbu před odpoledním odpočinkem. Pro kladný vztah k četbě v následujících letech dítěte je však nezbytné, aby dítě přicházelo do kontaktu s knihou již od raného dětství.

Matějček (2005, s. 159) ve své knize Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte uvádí takzvané *Obrázkové písmo* v knize. Dítě pomocí obrázků vypráví příběh, což se stává jeho prvním čtením. Obrázky se postupně navyšují a dítě poté dokáže převyprávět velmi rozsáhlý příběh. Dítě postupem času rozliší více znaků v oblasti lidí, zvířat a věcí. Pedagožka může doplňovat vyprávění dítěte otázkami, díky kterým bude dítě přiřazovat osobám a zvířatům různé vlastnosti, případně řekne, co dělají.

Literární výchova spadá do oblasti estetické. I přesto, že se na literaturu jako součást umění často zapomíná, umění slovesné má u dítěte velmi neobyčejný význam. Samotná kniha rozšiřuje u dítěte poznatky o přírodě, lidské společnosti a rozvíjí fantazii. Cílem literární výchovy v předškolním vzdělávání je rozvíjet osobnost dítěte uměleckým způsobem, naučit děti domluvit se mateřským jazykem a umět se dorozumět.

V programu výchovné práce byla literatura rozdělena na dva směry: *výchova literaturou* a *výchova k literatuře*. Oba směry jsou však vzájemně propojeny, a proto je nelze brát za samotné celky (Strnadová, Bičíšřová, Veberová 1989, s. 10, 13). „*Výchova literaturou* v podstatě navazuje na dosavadní práci s knihou v mateřské škole. Učitelky seznamují děti s literárními texty a současně ovlivňují jejich intelektuální, smyslovou

a emocionální stránku. Působení uměleckého slova je nenahraditelným příkladem pro rozvíjení a obohacování dětské slovní zásoby, způsob vyjadřování, uvědomování si krásy a rozmanitosti rodného jazyka“ (Strnadová, Bičišťová, Veberová 1989, s. 13).

Výchova literaturou také vede k seznámení se s okolním světem a vším, co s ním souvisí. Hrdinové knih jsou často v dětských očích vzorem, který napodobují. Poslání literárně-výchovné se tak prolíná ve všech složkách vzdělávání, a to v mravní, rozumové (rozvoj poznání, matematických představ, řeči), estetické a celkového rozvoje osobnosti dítěte.

Výchova k literatuře představuje druhé pojetí literární výchovy. Představuje účelné utváření vztahu dítěte ke knize a literatuře, dále také k celoživotnímu vzdělávání. Podněcuje kompletní kultivaci dítěte pomocí kvalitních kulturních zážitků, které jsou následně propojeny s knihou. Pedagožka při činnostech v mateřské škole využívá různé podoby předčítání, vyprávění, prohlížení knih a obrázků v nich, dramatizaci krátkých příběhů, výtvarné zpracování dle knižní předlohy a mnoho dalších. Všechny aktivity jsou chronologicky sestaveny a vedou k určenému cíli. Kniha v životě dítěte představuje velký zdroj informací. V momentě, kdy bude dítě samostatně schopné čtení, bude si moci samo vyhledávat v knihách informace dle svých zájmů (Strnadová, Bičišťová, Veberová 1989, s. 13-15).

V RVP PV 2017 není zmínka o literární výchově na rozdíl od předchozího kurikulárního dokumentu do roku 1984.

*„**Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy** uvádí, že cílem literární výchovy v mateřské škole je vytvořit literatuře náležité místo v růstu a výchově dítěte a připravit tak základ pro jeho úspěšný vstup do základní školy...“ (Strnadová, Bičišťová, Veberová 1989, s. 11). I přesto je však literární text v mateřské škole využíván, a to například:*

- k rozvoji řeči a jazyka
- komunikativních dovedností
- k rozvoji fantazie a představivosti
- k upevňování norem a hodnot
- jako motivace k dalším činnostem
- k uvolnění

5.2 Využití literatury v mateřské škole

Jak již bylo řečeno, literární výchova rozvíjí celkovou osobnost dítěte, a to zejména v oblasti řeči. Prolíná se do všech oblastí a činností, které se v mateřské škole uskutečňují. Pedagožka v mateřské škole může využít literární výchovu v různých formách, kterými přiblíží předškolním dětem literaturu, a založí tím pevné základy pro pozitivní přístup ke čtenářství. Vše záleží na tvořivosti učitelky.

Většina učitelek využívá různých básní a říkadla. Děti mají toto pojetí literatury velmi rády, zejména když jsou rytmizovaná říkadla kombinována s pohybem. Předškolní dítě si již dokáže zapamatovat soubor několika básní. Říkadla, která paní učitelka využívá každý den, berou již děti jako věc denní potřeby a automaticky je odříkávají spolu s ní.

Různých tematických knih využívá pedagožka při vysvětlení probíraného tématu. Je jednodušší dětem probírané téma ukázat v knize na obrázku, nežli ho složitě popisovat. Děti si danou věc díky obrázku lépe představí. Listováním dalšími stránkami mohou děti zjistit, jak je kniha zajímavá a jaké další kouzelné obrázky v sobě ukrývá. V tomto případě je velmi důležitá zpětná vazba učitele. Je nezbytné, aby učitel s dětmi diskutoval o obsahu knihy, odpovídal na zvědavé otázky, četl popisky a tak dále.

Příběh, pohádka bývá často pomocným materiálem. Některé předškolní děti, případně jejich rodiče, jeví zájem o výuku cizích jazyků v mateřské škole. Sylvie Doláková ve své knize uvádí, že pohádka může dítěti pomoci při poznávání cizího jazyka. Nedá se říci, že by se děti jazyk učily, jelikož toho ještě z vývojového hlediska nejsou schopné. Děti se s jazykem seznamují. Nejedná se tedy o učení slovíček z paměti a následné skládání vět. Děti poslouchají známé pohádkové příběhy, písně, říkadla, které učitel neustále opakuje, a tím pochyty slovíčka cizího jazyka. Pohádky by měly být doprovázeny aktivitami, které dětem připomenou slovíčka, a vytvoří tím u nich základní slovní zásobu (Doláková 2015, s. 16,17). Velmi záleží na pedagožce, jakým způsobem knihu využije.

Noc s Andersenem, společné čtení pro děti a mámy, čtení pro školku nebo besedy v knihovně, všechny tyto aktivity a činnosti popisuje Olga Černá ve své knize, Čtení není žádná nuda. Možností, jak využít knihu v mateřské škole, je velké množství. Děti však mají rády, když se kolem nich děje něco speciálního. Noc s Andersenem je pro děti velké zpestření. Spát v knihovně a poslouchat pohádky je podle Olgy Černé nejoblíbenější činností. Ne všichni rodiče vědí, jak s knihou a dětmi pracovat, co vše příběh dětem přináší a jak rozvíjí jejich osobnost. Společné setkávání je poté přínosné

nejen pro děti, ale i maminky. Mateřská škola je schopna zorganizovat besedu, při které si rodiče a děti osvojí poznatky pro práci s knihou.

Velmi časté vyjádření literatury v mateřské škole je formou dramatické výchovy. Nadmíru výstižná je definice Evy Svobodové a Hany Švejdové.

„Učitelka v mateřské škole může dětem vyprávět o tom, že kamarádi jsou lidé, kteří si vzájemně pomáhají a neubližují si, a poučovat se, že v mateřské škole bychom měli být spolu kamarádi, pomáhat si a jeden druhému neubližovat. Ale také může říct: „Děti, zahrajeme si na mrazíka. Já budu mrazík, a koho se dotknu, ten zmrzne. Zachránit ho může jedině kamarád, který ho jemně a teple pohladí.“ Po několika hrách může paní učitelka konstatovat, že kamarádství dětí již žádný mrazík nepokazí“ (Svobodová, Švejdová 2011, s. 9).

Prvky dramatické výchovy se v mateřské škole nejčastěji objevují v dramatizaci pohádky. Děti si samy zkouší roli herce a připomínají si tak obsah pohádky.

6 Dětská literatura

Literatura pro děti a mládež je specifický druh literatury, který je zaměřen na věkový okruh čtenářů do patnácti let. Literatura pro děti je rovnocenná všem ostatním druhům, i přesto, že dříve tomu tak nebylo. Zhruba do 19. století byla dětská literatura brána jako nedostačující z uměleckého hlediska a dále po stránce vzdělávacího a výchovného záměru. Dětská literatura má shodné tvůrčí principy jako četba pro dospělé čtenáře. Jedná se o stejné literární druhy, žánry a funkce, které se liší pouze v detailech. V knihách pro děti autoři více pracují s osobností dítěte, jejími potřebami, zvláštnostmi a rozvíjejí tak dítě po stránce citové, volní, charakterové a rozumové (Toman 1992, s. 47).

Tato kapitola zahrnuje žánry dětské literatury, které se využívají v mateřské škole a jsou stěžejní pro rozvoj dětské osobnosti v oblasti literárně-výchovné.

6.1 Žánry dětské literatury

Literatura pro děti a mládež se dělí na několik žánrů, které odpovídají schopnostem dětí určitého věku. Věk je tedy častým faktorem ovlivňujícím výběr literárního žánru a samotné knihy. Děti v předškolním vzdělávání se nejčastěji setkávají s říkadly, pohádkami, poznávací literaturou. Starší děti se již zajímají o příběhy se složitějším dějem.

Knížka hračka

Tato kniha je určena pro nejmladší děti. Je vhodná již pro batolata. Kniha je z nejrůznějších materiálů. Některé jsou gumové, pískací, vhodné i do vany, jiné šité. Šitý typ knihy mívá často každou stranu z jiného materiálu. Knihy tohoto typu jsou charakteristické velkými obrázky, které zabírají celou stránku.

Leporelo

Leporelo je typ publikace, který je vhodný pro nejmenší děti (1-4 roky). Charakteristické je svým vzhledem. Oproti klasické knize je z tužšího papíru a po celkovém rozložení může dítě spatřit kompletní pohádku. Dalo by se říci, že tato kniha je zároveň i hračkou. Dítě může knihu různě skládat, obkládat se jí, nebo ji otáčet. Obsahem leporela mohou být verše, próza a příběh umělý i naučný. Nejčastěji se užívají verše (Gebhartová 1987, s. 26,27).

Obsahem leporela jsou nejčastěji pohádky pro děti (Červená karkulka, Krteček, Domácí zvířata). Dále jím mohou být cestopisy, návody, turistické příručky a jiné.

Říkadla

Říkadlo je charakterizováno jako žánr, kterým se dítě zdokonaluje v mluvení, a je považováno za základní žánr poezie pro děti. Je vhodné již pro malé děti okolo dvou let. Říkadlo se říká, proto obsahuje jednoduchý verš, který většinou nemá logický smysl, vyjadřuje mnoho citoslovcí a základním prvkem je rytmus. Spadá do žánru, který je spjatý s ústní lidovou slovesností. Mezi známé autory se řadí Karel Jaromír Erben a František Bartoš.

Lidová i umělá říkadla se rozdělují do několika forem. Patří sem například:

- Primární říkadlo ke hře dospělého a batolete – *Vařila myšička kašičku (František Hrubín)*
- Průvodní říkadla k pohybovým činnostem – *Šiju boty do roboty*
- Říkadlo jako dodatek v obtížnější hře – *Na zlatou bránu (František Hrubín)*
- Hádanky – *Hádej! Může si stoupnout žížala na špičky? (Nemůže, chybí jí nožičky.) – Věra Borská*
- Rozpočítadla – *Kocouří rozpočítadlo (Michal Černík)*
- Běžná říkadla – *Kde je myška, tam je kočka (František Hrubín)*

(Gebhartová 1987, s. 19,20)

Báseň

Vladimíra Gebhartová ve své knize *Jak a co číst dětem v MŠ* charakterizuje báseň jako rodnou sestru písničky. Pedagožka volí básně do monotematického pásma, které většinou recituje z paměti. Tyto básně jsou pak motivací pro nadcházející činnosti. Pro děti vybírá jednodušší formu básně, která má jednoduchý rytmus, je libozvučná a vtipná. Verše jsou pro děti lépe zapamatovatelné a snadněji se jim opakují.

Rozdíl mezi říkadlem a básní je v přednesu. Báseň se přednáší, kdežto říkadlo se říká. Báseň má smysluplný výrok, hlavní motiv a vzájemnou vazbu. Je nezbytné, aby pedagožka znala rozdíl mezi říkadlem a básní, neboť tento detail spadá do klíčových literárně-výchovných kompetencí a špatný výklad může děti odradit od zájmu k poezii (Gebhartová 2011, s. 13, 14).

Básně jsou vhodné již pro malé děti okolo druhého roku. Vše záleží na individuálních odlišnostech. Některé dítě již na dvou letech mluví a dokáže některé verše zopakovat, jiné do tří let nenamluví skoro nic.

Pohádka

Pohádka má v lidském životě nezastupitelné místo. Je vhodná již pro malé děti, zhruba čtyřleté, ale i starší. Záleží na délce a složitosti děje. V každé zemi na světě jsou dětem vyprávěny příběhy, které se nikdy nestaly. Vystupují v nich nadpřirozené bytosti a věci, které jsou fyzikálně neproveditelné. Významnou součástí je role dospělého, který musí pochopit, že síla pohádkového světa je ve vývoji dítěte nezastupitelná. Cílem pohádky je přiblížit dětem smysl a řád světa, který je pro ně v dětství nesrozumitelný. Michal Černoušek charakterizuje pohádku jako můstek, který spojuje dítě s dospělým (Černoušek 1990, s. 5-8).

Pohádky se rozdělují do několika skupin. Mezi **lidové pohádky** se řadí ty, které se zrodily odposloucháním. Mezi jejich nejznámější autory patří Karel Jaromír Erben a Božena Němcová. Tato skupina pohádek je oddaná lidové tradici. Lidová pohádka je dále členěna na zvířecí, kouzelnou a novelistickou. Pro dítě předškolního věku je nejzajímavější pohádka se zvířecími hrdiny, ať už se jedná o formu bajky, ve které vystupují pouze zvířata, která mají lidské vlastnosti, nebo pohádky určené k výchovnému ponaučení (O Budulínkovi).

Kouzelné pohádky jsou typické složitějším dějem, i přesto jsou však vhodné pro předškolní děti. Mezi jejich známé autory se řadí František Hrubín a Jaroslav Seifert.

Novelistická pohádka se velmi podobá povídce. Mezi dětmi je oblíbená díky svému vtipu (o hloupém Honzovi).

Další skupinou jsou pohádky **umělé**, jinak řečeno autorské. Tyto pohádky navazují na veškeré druhy lidových pohádek, avšak odchyľují se od lidového ideálu a inspirují se dalšími literárními žánry, jako například povídkami a romány. Mezi známé autory umělých pohádek patří Karel Čapek, Josef Čapek a Václav Čtvrtek. Pro malé děti jsou vhodné takzvané šňůry pohádek, které nepředstavují složitý děj a představuje se menší počet hlavních hrdinů (Povídání o pejskovi a kočičce), naopak pro starší děti se doporučují pohádky se složitějším obsahem doplněným imaginativními prvky (Alenka v kraji divů a za zrcadlem). Umělá pohádka se pomalu posunula od mluveného slova k tištěnému. I přesto, že mnoho autorů při psaní přemýšlí nad ozvučeným textem (K. Čapek, J. Čapek, O. Hejná), síla vyprávěné pohádky už ztratila svá práva (Gebhartová 1987, s. 21-24).

Povídka

Povídka je literárním žánrem, který se v mateřské škole často uplatňuje. Je vhodná již pro děti od 4 let. Stejně jako u pohádky však záleží na délce a složitosti děje. Výhodou povídky je jednoduchý, přímý děj a menší množství hlavních hrdinů s jednoznačnými charakterovými vlastnostmi. V povídkách se často objevuje úsilí autorů o rytmičtější a rým. Téma povídky bývá odvozené z rodinného prostředí, které je dětem blízké. Postupně se rozšiřuje podle zkušeností dětí. Nejčastější povídky obsahově odpovídají životu dětí nebo přírodě. Ověřeným literárním útvarem jsou takzvané řetězové povídky, kde vystupuje jedna hlavní postava (Honzíkova cesta). Děj v těchto příbězích se vyvíjí postupně (Gebhartová 1987, s. 24).

Poznávací literatura

Poznávací literatura, jinak řečeno uměleckonaučná literatura, se zaměřuje převážně na beletristické prvky, a to díky psychologickým zvláště malých dětí. Do této skupiny se dále řadí věcná literatura a encyklopedie (Gebhartová 1987, s. 24). Tato literatura je vhodná pro děti okolo šesti let. Existuje již mnoho dětských obrázkových encyklopedií, které dětem vysvětlují základní pojmy každodenního života a smysl fungování světa.

6.2 Dítě a jeho vztah ke knize

Vztah dítěte ke knize se vytváří v podstatě od narození. Již u 15 měsíčního dítěte se projevuje zájem o obrázky, které se v knize objevují. Dítě má tendence brát obrázky do ruky. 18 měsíční dítě už se na obrázky více soustředí. Dokáže správně ukázat a některé děti je dokáží pojmenovat. Listuje stránkami, většinou však přeskakuje a stránky otáčí po dvou až třech. Dítě 24 měsíční dokáže obracet stránky po jedné, rozezná a pojmenuje tři a více obrázků. Na pokyn ukáže minimálně pět obrázků správně. V 30 měsících ukáže více obrázků a většinu jich správně pojmenuje.

Již zhruba před sto lety byla kniha součástí každé domácnosti a dětského světa, tím se také stala testovací pomůckou. I dnes se v každé běžné rodině najde kniha, která se stává standardní výbavou (Matějček 2005, s. 157, 158).

Rodiče mají největší vliv na rozvoj dítěte. Záleží na nich, jaký vztah bude dítě ke knize a četbě mít, jelikož oni jsou u prvních zkušeností. Je důležité, aby se rodiče věnovali dítěti od narození, plyně na něj hovořili a podporovali jeho schopnosti, protože harmonický rozvoj pozitivně působí na dítě a vede poté k úspěšnému čtení. Do šesti let se utváří osobnost dítěte. Do tohoto věku se upevňují pracovní návyky, vztah

k vrstevníkům, dospělým, celoživotnímu vzdělávání, či samotné knize. Je tedy důležité, aby kniha byla součástí života dítěte již od mala. Dle Lawrence E. Shapira je úkolem rodičů vytvořit tyto činnosti pro hodnotu vzdělávání:

- Každý večer sedí rodina spolu a tiše si čte.
- Rodina pravidelně hraje stolní hry, které rozvíjejí rozumové a slovní dovednosti.
- Rodiče motivují děti ke čtení novin a probírají s nimi události.
- Rodiče hovoří s dětmi o probíraných tématech ve škole a snaží se na ně navázat.
- Rodina navštěvuje knihovny, muzea památky a tak dále.
- Rodiče by měli dbát na to, aby domácí úkol měl přednost před zábavou.
- Rodiče předplácejí dětem dětské časopisy.
- Děti navštěvují zajímavé pracovní místa, či pracovní místa rodičů.
- Rodiče vzdělávají děti i přes letní prázdniny.

Tyto činnosti jsou vhodné k rozvoji čtenářské gramotnosti (Tomášková, 2015, s. 13, 14).

U malých dětí, nečtenářů, jsou velmi důležité ilustrace a obrázky v knize, vzhled knihy a grafická úprava. Dítě si jako první všimá obrázků, a proto je podstatné, aby paní učitelka nečetla příběh z listu papíru, ale z knihy, kterou si dítě může prohlédnout. Z tohoto důvodu by měl být v každé mateřské škole prostor, v kterém budou volně k dispozici knihy. Je vhodné, aby učitelka vždy předvedla dětem nové knihy, ukázala jim, jak vypadají, a sdělila, o čem jsou. Pro děti je tato verze představení daleko zajímavější a lákavější, než kdyby pedagožka knihu vložila do poličky. Pokud se u dítěte v předškolním období objeví návyk na knihu, je to dobře pro jeho budoucí gramotnost (Gebhartová 2011, s. 12).

7 Praktická část

Praktická část bakalářské práce je rozdělena na rozhovor a projekt. Cílem praktické části je na základě rozhovoru zjistit, jak se realizují literární činnosti v mateřské škole, a na základě získaných informací vytvořit a realizovat soubor aktivit, které vedou k prohloubené práci s literaturou v mateřské škole a rozvíjí různé oblasti osobnosti dítěte. V první části využívám metodu rozhovoru s vybranými učitelkami z různých mateřských škol za účelem získání potřebných informací. Jedná se o pedagožku z mateřské školy ve Stráži nad Nisou, z Liberce a Dětrichova u Frýdlantu. V druhé části popisuji projekt, který jsem vytvořila a realizovala na souvislé praxi v mateřské škole Čtyřlístek.

7.1 Metodika strukturovaného rozhovoru

Rozhovor je proces, který je specifický vysokou interakcí mezi osobou tázající a dotazovaným. Při **strukturovaném rozhovoru** má výzkumník dopředu připravené otázky a varianty odpovědí. Forma je podobná dotazníku, který je podaný ústně. Jednotlivé otázky mají své pořadí, které se nemění. Strukturovaný rozhovor je nenáročný časově a jednodušeji se vyhodnocuje v porovnání s ostatními typy rozhovorů. Nezbytná je příprava, která musí být dokonalá. Tento typ rozhovoru je vhodný zejména pro nezkušené výzkumníky (Skutil 2011, s. 89-91).

7.2 Rozhovor

Jak již bylo řečeno, rozhovor jsem realizovala se třemi učitelkami z různých mateřských škol. Paní učitelky působí v odlišných pracovištích (město, vesnice) a všechny mají letitou praxi. Pro přehlednost jsem v rozhovoru jednotlivé odpovědi rozlišila písmeny S, D, L. Paní učitelky jsou označeny písmenem dle místa výkonu povolání. Paní učitelka ze Stráže nad Nisou je označena písmenem S, z Dětrichova písmenem D a z Liberce písmenem L.

Otázky k rozhovoru jsou doloženy v přílohách.

Výzkumné otázky

Před jednotlivými rozhovory jsem si položila dvě výzkumné otázky, na které jsem chtěla najít odpovědi.

- Projevují děti zájem o knihy?
- Prohlubují pedagožky v mateřské škole u dětí zájem o knihu?

Otázka číslo 1

Mají děti v průběhu volných činností možnost pracovat s knihou?

Paní učitelka S uvádí, že děti v mateřské škole mají svůj koutek, v kterém jsou různé knihy. Děti si mohou vybrat knihu, která je zajímavá, sednout si do křesílka a prohlédnout si ji.

Paní učitelka D sděluje, že děti mají v mateřské škole knihovničku, ve které mají různé typy knih.

Jako předchozí dvě paní učitelky, i **paní učitelka L** odpovídá pozitivně. Děti mají ve třídě knihovničku a v průběhu volné hry si mohou jakoukoliv knihu zapůjčit.

Komentář:

Odpovědi na tuto otázku mě velmi potěšily. Všechny pedagožky uvedly, že mají v prostorách mateřské školy místo určené pro knihy. Forma dětské knihovničky, případně koutku, je velmi hezká a užitečná. Dle mého názoru je nesmírně důležité, aby učitelky motivovaly děti k tomu, aby do své knihovničky došly a knihu si půjčily. Mohou využít například námětové hry, případně návštěvy knihovny.

Z odpovědí je dále patrné, že se pedagožky snaží rozvíjet děti v různých oblastech. Knihy nejsou zaměřené na jeden druh literatury. Jedná se o rozdílné typy knih. Děti si vyberou knihu dle svého zájmu.

Zaujala mě odpověď paní učitelky S, která uvádí, že nemají pouhou knihovničku, ale i křesílka, do kterých se děti mohou uvelebit a knihu si prohlédnout. Věřím tomu, že děti usedávají do křesílek a společně diskutují o knihách, které si prohlíží. Toto prostředí je pro děti příjemnější, nežli sezení u stolečku.

Otázka číslo 2

Zajímají se děti o knihy? O jaké?

Odpověď paní učitelky S zní, že děti projevují velký zájem o knihy. Děti mají knihy rozdělené do kategorií podle věku dítěte a pohlaví. Mladší děti, od 3 let, se zajímají zejména o knížky s obrázky (leporela), například *O třech kůzlátkách*, nebo o knížky s tematikou víl (*Zvonilka*). Starší děti, zhruba od 5 let, se zajímají o encyklopedie, například s dinosaury, žraloky, hmyzem, technologií ale i vývojem rostlin.

Paní učitelka D uvádí, že většina dětí se zajímá o knihy v momentě, kdy jsou součástí řízené činnosti. Vypytávají se a rády si prohlížejí obrázky. Po výstupu projevují zájem o danou knihu a ve skupinkách si ji prohlížejí. Mezi oblíbené knížky řadí Mikeše od Josefa Lady, *Martínkovu čítanku*, *Dvě klubíčka pohádek* od Eduarda Petišky a *Obrázkovou zoologii* od Jany Modré.

Paní učitelka L poukazuje na individualitu každého dítěte. Každé dítě si vybírá jiný druh knihy dle svého zájmu. Většinou jde o knihy se zvířátky, s přírodou, klasické české pohádky, knihy s českými tradicemi a dopravními prostředky.

Komentář:

Pedagožky se shodují v odpovědi, že děti často jeví o knihu zájem v momentě, kdy ji učitelka představuje, vypráví o ní a čte jednotlivé příběhy. Tímto způsobem děti zaujme a poukáže na věci, které byly pro někoho doposud neznámé. Děti zjišťují, že se v knihách objevují krásné ilustrace a později projevují snahu knihu si prohlédnout.

Paní učitelky mezi oblíbené knihy řadí s motivy zvířátek, případně s dopravními prostředky.

Velmi zajímavá je odpověď paní učitelky S, která má ve svém oddělení knihy rozdělené dle věku. Jelikož se jedná o heterogenní skupinu, děti podle rozdělení poznají, do jaké police sáhnout, a tím si vybrat vhodnou knihu pro svou věkovou oblast.

Otázka číslo 3

Vyžadují děti četbu?

Děti u **paní učitelky S** četbu vyžadují. Než ulehnou do postele, samy už hlásí, jaká pohádka je dnes čeká. Paní učitelka vždy dětem po skončení pohádky ukáže obrázky a oznámí jim, jaká pohádka je připravena na další den.

Paní učitelka D sděluje, že děti vyžadují četbu před spaním. Pokud jim přinese knihu ukázat při jiných činnostech, děti žádají o přečtení alespoň několika stran.

Paní učitelka L uvádí, že děti vyžadují četbu nejen před spaním, ale i během dne. V momentě, kdy si dítě knihu prohlíží a cokoliv ho v ní zaujme, hned přijde a požádá o přečtení úryvku u daného obrázku. V tento moment se objevuje řetězová reakce. Jakmile ostatní děti zjistí, že paní učitelka věnuje někomu více pozornosti, přidají se a také si příběh vyslechnou.

Komentář:

Všechny paní učitelky odpovídají, že děti vyžadují četbu před spaním. Jsem si jistá, že to je pro děti velmi příjemná činnost, zejména v momentě, kdy je příběh napínavý a předchozí den skončil ve velmi vypjaté situaci.

Paní učitelka S udává, že si děti pamatují, jaký příběh má být daný den přečten, a oznamují již dopředu, na jaké vyprávění se před spaním těší. Velký podíl na tom vytváří i ilustrace knihy, která dětem napoví, o čem pohádka bude.

Pedagožky uvádí, že děti vyžadují četbu i během dne. Pokud je jakýkoli obrázek zaujme, jsou zvědavé, co se o něm píše a zdali to je stejně zajímavé jako daný motiv.

Z těchto odpovědí dále vyplývá, že ilustrace jsou nesmírně důležité. Jakmile je dítě obrázkem zaujato, zajímá ho i obsah, který je uveden. Při předčítání by tedy paní učitelky neměly zapomínat na důležitost ilustrací, a v průběhu četby dávat dětem nahlédnout, jaké obrázky se v textu objevují.

Otázka číslo 4

Slouží kniha/příběh pouze jako motivace, nebo ho využíváte i při řízených činnostech? Jakých?

Paní učitelka S si při řízené činnosti s dětmi čte zpravidla malované čtení na téma, které souvisí s tím, co v daném týdnu probírají.

Dále využívá knihu zejména jako motivaci, slouží však i jako podnět pro jiné aktivity, například u kresby nebo u jiných výtvarných technik. Pedagožka sděluje 5 kroků při práci s knihou.

1. krok – motivace, ukázka obrázku pohádky, která se bude číst
2. krok – předčtení pohádky
3. krok – kruh přátelství – povídání o pohádce, co se dětem líbilo, co je zaujalo
4. krok – výtvarné vyjádření – nabídka výtvarných prostředků, kresba dětí
5. krok – kruh přátelství, popis výtvaru a zhodnocení

Pedagožka D používá knihu při řízených činnostech. Knihy vybírá vždy podle probíraného tématu. Vybírá zejména obrázkové knihy, u kterých téma představí pomocí obrázku. Paní učitelka využívá knihy hlavně v období jara při seznamování se zvířaty a květinami.

Paní učitelka L využívá knihu hlavně na začátku týdne jako motivaci k nově probíranému tématu. S příběhem pracuje po celý týden. Dále využívá knihy při činnostech ve skupině, práci v centrech, individuální práci, nebo při různých výtvarných a pracovních činnostech.

Komentář:

Paní učitelky využívají knihu především jako motivaci, nebo jako ukázkou probíraného tématu. Motivace je v období předškolního dítěte nepostradatelná a pohádka v ní často sehrává významnou roli.

Obrázkové knihy dětem poskytnou daleko konkrétnější představu o probíraném tématu nežli slovní popis paní učitelky. Ve volné hře si mohou obrázky lépe prohlédnout a mají je neustále před očima.

Paní učitelka D udává, že využívá obrázkové knihy zejména v období jara, když se příroda začíná probouzet a děti objeví, co bylo pod zimní krajinou schované. Jelikož se jedná o paní učitelku z vesnice, děti mohou obrázky z knihy porovnávat s okolní krajinou při vycházce.

Otázka číslo 5

Máte oblíbené/osvědčené knihy? Jaké?

Paní učitelka S uvádí jako osvědčené ty knihy, které jsou oblíbené u dětí, například **Dědečku vyprávěj**, napsal Ladislav Špaček. Kniha je vhodná pro malé děti od 3 let. Přibližuje základy společenského chování. Děti si osvojují etiketu přirozeně prostřednictvím příběhů, které jsou přiměřené jejich věku. Kniha má 3 díly (1. díl Dědečku, vyprávěj – určena pro děti od 3 let, 2. díl Dědečku, ještě vyprávěj – vhodná pro děti od 3 let, 3. díl Dědečku, už chodím do školy – určena pro děti připravující se do školy). Mezi další knihy pedagožka řadí **Hrůzostrašné pohádky pro malé strašpytlíčky** od Jiřího Žáčka a **Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů**.

Pedagožka D mezi osvědčené knihy řadí zejména ty, které jsou ilustrované Helenou Zmatlíkovou, **Alenčinu čítanku** a **Martínkovu čítanku** od Eduarda Petišky. Tyto knihy jsou u dětí oblíbené díky veselým příběhům a krásným ilustracím.

Paní učitelka L mezi oblíbené knihy řadí dvě, které jsou plné překvapení a o kterých se rodiče s dětmi málo baví.

„O krtkovi, který chtěl vědět, kdo se mu vykalkal na hlavu (Werner Holzwart). Kniha, kdy se směje celá školka. Děti většinou mají od rodičů zakázáno říkat slovo „hovno“, tak my si právě v této knize těch hovínek užijeme dost a přijdeme na to, že hovínko je vlastně úplně normální věc.“

Jako druhou knihu pedagožka udává **Návštěva malé smrti** od Kitty Growther. U této knihy paní učitelka sděluje, že lidé se bojí s dětmi mluvit o smrti. Tato kniha je velmi nápomocná k probrání tohoto tématu.

Komentář:

Všechny paní učitelky mají své oblíbené, osvědčené knihy, které často využívají a ví, že s nimi děti zaujmou.

Velmi mě překvapil výběr paní učitelky S, Nejkrásnější pohádky bratří Grimmů. Z vlastní zkušenosti vím, že pohádky jsou v mnohých případech strašidelné a tudíž pro děti nevhodné. Paní učitelka mě ujistila, že příběhy které vybírá, jsou přiměřené věkové skupině a děti naopak mají rády napětí, které tyto pohádky obsahují.

Zajímavý výběr knih má i paní učitelka L. Knihy jsou neobvyklé a souhlasím s jejím názorem, že lidé o některých věcech nemluví, protože je pokládají za neslušné, či nevhodné. Tyto skutečnosti jsou ovšem součástí našich životů a nemůžeme se jim tedy vyhýbat.

Otázka číslo 6

Jak často s knihou pracujete?

Paní učitelka S pracuje s knihou každý den. Čtení zařazuje zejména před spaním.

Pedagožka D čte dětem každý den před spaním. Uvádí, že velmi ráda mění intonaci hlasu. Výjimkou jsou situace, kdy je nemocná. V tomto případě pouští pohádku z přehrávače.

Pedagožka L pracuje s knihou každý den, jelikož je důležitá pro rozvoj dítěte. Učí děti myslet, vnímat, zažívat, chápat základní problémy, vztahy a tak dále. Knihu zařazuje zejména před spaním. Délka pohádky je vždy minimálně 20 minut. Pohádky se v průběhu roku opakují. Děti lépe chápou děj a pokaždé je v pohádce zaujme něco nového.

Komentář:

Paní učitelky pracují s knihou každý den. Jako příklad uvádí pravidelnou četbu před spaním.

Jsem velmi ráda, že pedagožky zařazují pravidelnou četbu před spaním. Považuji daleko vhodnější čtení příběhu, nežli puštění pohádky z přehrávače. Tuto zkušenost jsem si odnesla z jedné praxe. Paní učitelce se většinou pohádka nechtěla číst a zvolila pohodlné puštění pohádky na přehrávači, případně televizi.

Oceňuji, že jsem se během rozhovoru nesetkala s odpovědí, že čtení je pouze za odměnu. I s touto zkušeností jsem se setkala. Jakmile děti rušily, například při obědě, paní učitelka jim hrozila, že nebude pohádka před spaním, pokud se neuklidní. Rušit mohlo pouze jedno dítě a poznamenalo to v závěru celou skupinu.

Otázka číslo 7

Dokáží se děti soustředit při čtení?

Pedagožka S sděluje několik aspektů, které ovlivňují soustředěnost dětí. Jedná se o věk dítěte, čerstvý vzduch (okysličení mozku), zajímavost knihy, přednes pedagožky a tak dále.

Pedagožka D pracuje se staršími dětmi, které se dokáží při četbě soustředit. Při čtení mění intonaci hlasu a používá různá citoslovce. Tyto detaily dělají četbu zajímavější a děj napínavější. Pro kontrolu soustředění pokládá dětem různé otázky (během četby i po), které vycházejí z děje pohádky.

Paní učitelka L uvádí, že děti se dokáží při četbě soustředit, musí se však přistupovat k dětem individuálně, a to zvláště podle věku. Tomu je také přizpůsobena doba četby.

Komentář:

Paní učitelky uvádějí, že soustředěnost dětí je velmi ovlivněna věkem, zajímavostí knihy ale také předčítajícím. Je tedy velmi důležité vybrat správnou knihu odpovídající věku dětí. Pro malé děti jsou vhodnější kratší pohádky s motivy zvířat. Starší děti se již dokáží soustředit na složitější děj.

Podstatné je, jakým stylem pedagožka předčítá. Pro děti musí být přednes zajímavý, aby je vtáhl přímo do pohádky. Pedagožka by měla měnit intonaci hlasu, zařazovat citoslovce a zejména nečíst monotóně.

Souhlasím s paní učitelkou D, která uvádí, že příběh doplňuje otázkami během příběhu i po dočtení. Těmito otázkami si u dětí kontroluje, zda se u čtení soustředí a dávají pozor. Jakmile děti zjistí, že budou při čtení dané otázky kladeny, samy se rozhodnou poslouchat paní učitelku.

Otázka číslo 8

Čtou rodiče dětem? Pokud ano, víte, o jaké knihy jde?

Pedagožka S ví, že někteří rodiče dětem čtou. Jako příklad uvádí klasické pohádky: Červenou karkulku, Šípkovou Růženku a O třech kůzlátkách. Jsou však i rodiče, kteří spíše pustí dětem pohádky v televizi nebo na počítači.

Paní učitelka D pravidelně vytváří Čtenářský strom. Tento strom je vždy vytvořen v šatně. Místo listů nebo květů má na větvích různé papírky, na které rodiče wpisují název knihy, kterou právě s dětmi čtou. Mohou přidat i úryvek. Paní učitelka se děti následně vyptává na uvedené knihy a diskutují o nich. Mezi oblíbené knihy řadí Ledové království a Lichožrouti.

Paní učitelka L jako jediná udává, že rodiče dětem většinou nečtou. Najdou se ovšem i výjimky. Doporučila by rodičům, aby s dětmi chodili na nákup knih do knihkupectví, případně do knihovny. Děti by si poté mohly samy vybrat knihu, která je zaujme.

Komentář:

Paní učitelka L uvádí, že většina rodičů dětem nečte. Důvodem je čas, který na četbu nemají a pohodlnost. Televize, případně počítač nahradí čtený příběh a rodiče se tak nemusí zaobírat předčítáním.

Paní učitelka S pozná na dětech, zda jim rodiče čtou, či nikoli. Sama uvádí, že někteří rodiče dětem čtou, není jich ovšem mnoho. Od dětí ví, jaké knihy mají rady, protože jim je rodiče čtou před spaním.

Velmi mě zaujala odpověď paní učitelky D. Čtenářský strom je velmi hezká a zajímavá aktivita, která motivuje zejména rodiče k tomu, aby svým ratolestem také předčítali. Pedagožka může vycházet z informací, které se dozví a přichystat dětem aktivity spojené s danými pohádkami. Mohou se vzájemně inspirovat i rodiče.

Otázka číslo 9

Radí se s Vámi rodiče o vhodné knize pro děti?

Paní učitelka S se neseťkává se zájmem u rodičů o radu ohledně vhodných knih. Ve velmi výjimečných případech se rodiče ptají na vhodné knihy pro své ratolesti.

Pedagožka D se neshledává s tím, že by se rodiče radili o vhodné knize. Neporadí se ani v případě, kdy jsou knihy do mateřské školy zaslány, a rodiče si je mohou prohlédnout a objednat.

Pedagožka L se za dobu své dlouholeté praxe neseťkala s tím, že by se rodič přišel poradit.

Komentář:

Paní učitelky se schodují v odpovědi. Neseťkávají se zájmem o radu o vhodných knihách pro děti.

Tyto odpovědi mě velmi překvapily. Nečekala jsem, že se všechny tři pedagožky jednohlasně shodnou. Očekávala jsem, že zejména rodiče předškolních dětí se zajímají o knihy, které by mohly ulehčit dětem přesun z mateřské školy do školy základní.

Dále jsem předpokládala, že se informují například rodiče, jejichž děti mají problémy s řečí.

Jediná paní učitelka S uvádí, že se zřídka seťkává se zájmem rodičů. Alespoň v této mateřské škole je viděn náznak zájmu, ohledně vhodné knihy pro předškolní děti.

Otázka číslo 10

Jaké knihy mají děti nejraději?

Oblíbené knihy dětí v oddělení u **paní učitelky S** jsou:

- Včelka Mája
- Maková panenka
- Krteček
- Ferda Mravenec
- Auta – Blesk
- Hledá se Nemo

Paní učitelka D

- Pohádky o zvířátkách
- Na vlásku
- Pohádky o princeznách
- Hasiči
- Dopravní prostředky

Pedagožka L uvádí, že oblíbenost knihy u dětí je dost často ovlivněna způsobem, jakým je předčítána. Pro dětské ouško je nesmírně důležité, aby se četlo pomalu, srozumitelně a měnila se intonace a barva hlasu. Mezi oblíbené knihy řadí:

- Kdybych já byl dospělý
- Cesta k sobě (jedná se o karty, které jsou vhodné pro rozvoj fantazie a slovní zásoby, u dětí jsou velmi oblíbené)

Komentář:

Pedagožky uvádí několik knih, které jsou u dětí oblíbené. Knihy jsou podobné. Často je příběh zfilmován dle knižní předlohy. Domnívám se tedy, že názvy knih si děti pamatují díky filmovému zpracování.

Velmi mě zaujaly knihy paní učitelky L, které jsou oproti ostatním zcela odlišné. Dále také uvádí zajímavou myšlenku, že pro dítě je oblíbenost knihy často ovlivněna způsobem, jakým je předčítána.

Otázka číslo 11

Jaký typ knihy je dle Vašeho názoru nejvhodnější pro rozvoj dětského „čtenářství“?

Paní učitelka S si myslí, že nejdůležitějším krokem je zaujmout dítě jakoukoliv knihou. Podstatný je tedy zájem o danou knihu.

Paní učitelka D volí zejména obrázkové knihy. Za nejvhodnější tedy pokládá knihy, které mají více obrázků než textu. Děti si uvědomují krátký text, který je v knize obsažen, zároveň jsou však zaujaté barevným obrázkem, který je pro ně stěžejním.

Pedagožka L uvádí, že každá kniha, kterou dítě vezme do ruky, zaujme ho a otevře ji, se dá považovat za úspěch. Nejvhodnější knihou je tedy taková, kterou dítě bude chtít předčítat, a to stále dokola. Nemusí to být pouze kniha pohádek, ale i říkanky, básničky, leporela a rýmovačky. Důležité je opakování. Vždy si dítě v textu vybere, co zrovna potřebuje slyšet anebo co ho zrovna zaujalo. Nejprve to jsou obrázky, které dítě vidí. Pochopí stručný děj, poté se přidávají i maličkosti děje, interpunkce, hlavní a vedlejší postavy, charakteristika postav apod. Důležité je umět správně předčítat, jako rodič i jako učitel.

Komentář:

Paní učitelky uvádí, že nejvhodnější kniha je taková, která děti zaujme. Ať už se jedná o klasické pohádky, říkadla či leporelo, nejdůležitější je, že si dítě knihu samo vezme a začne o ni projevovat zájem.

Paní učitelka D dodává, že za vhodné knihy považuje obrázkové, jelikož jsou dětem nečtenářům bližší. Díky obrázkové knize jsou děti schopny pochopit příběh a samy ho dokáží převyprávět.

Pedagožka L zdůrazňuje nutnost opakování. I přesto, že je pohádka čtená po několikáté, dítě zjišťuje nové poznatky, které z příběhu vyplynou.

7.3 Projekt

Téma – Hrajeme si s pohádkou, říkadlem, či básničkou

Stěžejní částí praktické části bakalářské práce je projekt. Projekt s názvem Hrajeme si s pohádkou, říkadlem či básničkou představuje měsíční projekt, který slouží k prohloubení literární výchovy u dětí předškolního věku (5 – 7 let) zábavnou formou. Cílem projektu je přiblížit dětem hudební, výtvarné, divadelní a literární prvky formou vybraných příběhů, vytvořit u dítěte kladný vztah ke knize a rozvíjet zájem o literaturu a tvořivost. Projekt je rozčleněn na dvě části.

Projekt je rozdělen na čtyři týdny. Každý týden je zaměřen na jiný příběh (Foukej, foukej větríčku, Boudo, budko, O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku, O veliké řepě), z kterého jsou odvozeny další činnosti rozvíjející různé oblasti osobnosti dítěte. Projekt je zahájen přečtením příběhu v ranním kruhu a seznámením se s ním. Tato činnost bude součástí motivace opakující se každý den. Příběhy v projektu jsou rozpracovány do pěti výchov. Na každý den v týdnu je připravena jedna řízená činnost, která je odvozena od tématu příběhu a rozvíjí osobnost dítěte. Tyto činnosti jsou obohaceny doplňujícími aktivitami ze souboru činností, které jsou součástí druhé části projektu.

Druhá část projektu, jak již bylo řečeno, obsahuje aktivity, které doplňují řízené činnosti. Tyto aktivity je vhodné zařadit po příchodu dětí do školky, odpolední volné hře, nebo jako součást řízené činnosti. Aktivity jsou vždy přizpůsobeny tématu daného příběhu a vycházejí z něj. Jedná se o různé pracovní listy, omalovánky, seřazování postaviček a tak dále. Podle zaměření dané činnosti děti pracují individuálně, ve dvojicích, nebo ve skupinkách. Většina aktivit je krátkodobě zaměřená.

Cíle projektu:

1. Seznámit děti s knihou jako literárním prostředkem
2. Rozvíjet u dětí představivost, slovní zásobu, komunikační dovednosti a empatii

Charakteristika cílové skupiny:

Projekt byl realizován u dětí předškolního věku (5 – 7 let) v mateřské škole Čtyřlístek. Jedná se o menší mateřskou školu vilového typu umístěnou v okrajové části Liberce. Třídy byly dobře vybavené a disponovaly veškerým potřebným nárokům, které byly při realizaci projektu zapotřebí. Jelikož byl projekt uskutečňován během jarních prázdnin, byly některé činnosti realizovány s mladšími dětmi (3 – 4 roky). Věkovým zvláštnostem byl projekt přizpůsoben. Aktivity, které byly realizovány s mladšími dětmi,

jsou poznamenány v reflexi určité činnosti. V ostatních týdnech převažoval menší počet dětí, jelikož bylo období chřipkové epidemie. Činností se zúčastnilo zhruba 20 dětí a převažovaly dívky. Díky tomuto složení byla atmosféra ve třídě velmi příjemná, děti byly hodné a spolupracovaly. Velmi nápomocné byly pedagožky, které se účastnily projektu s dětmi.

Kritéria zvolených aktivit:

Rozhovorem jsem zjistila, že paní učitelky využívají knihu/příběh spíše jako formu motivace, nebo jako podnět pro různé výtvarné, či pracovní činnosti. Na základě tohoto zjištění jsem vytvořila měsíční projekt, který vychází ze čtyř příběhů a rozvíjí různé oblasti osobnosti dítěte.

Do souboru jsem vybrala různé příběhy (báseň a různé dlouhé pohádky), které jsou pedagožkám i starším dětem známé. Paní učitelky, jak již bylo řečeno, využívají knihy jako podnět pro výtvarné činnosti. Tímto projektem poukážím na to, že i jiné výchovy mohou být doplněny příběhem z knihy.

Řízené činnosti probíhají v mateřské škole každý den. Pro rozvoj dítěte je důležité, aby se obměňovaly. Tento projekt poukazuje na to, že vše může vycházet z jedné pohádky, díky které si dítě osvojí pozitivní vztah ke knize a zároveň se bude rozvíjet v různých oblastech (dramatická výchova, tělesná výchova, hudební výchova, pracovní a výtvarná výchova). Tato skutečnost je vysvětlena i v kapitole 2.3 (Kompetence pedagožky mateřské školy v oblasti literárně-výchovné), kde je sděleno, že příběh je inspirací pro výtvarné, hudební, pracovní, tělesné a dramatické činnosti.

Veškeré činnosti v mateřské škole by měly být propojené a navazovat na sebe. Literární výchova je součástí každé činnosti, která se v mateřské škole odehrává. Ať už se jedná o pouhé říkadlo, které slouží jako motivace. Projektem poukážím na propojenost literární výchovy s ostatními výchovami. Všechny činnosti, které jsou součástí projektu, vychází z literatury. Potvrzeno to je i v kapitole 4.2 (Využití literatury v mateřské škole), kde je citována Eva Svobodová a Hana Švejdová slovy, že využití literatury v mateřské škole je nejčastěji formou dramatické výchovy. Na toto propojení poukazuje i Vladimíra Gebhartová (kapitola 5.1 Žánry dětské literatury), která vyjadřuje myšlenku: „ *Báseň, je rodná sestra písně.* “ Tímto citátem je stvrzeno, že literární výchova má úzkou spojitost s výchovou hudební.

DEN	OBLAST	ČINNOST
1. TÝDEN – Foukej, foukej, větříčku		
Pondělí	Dramatická výchova	Narativní pantomima
Úterý	Výtvarná výchova	Otisk rozkrojené hrušky
Středa	Hudební výchova	Přezpívání básničky
Čtvrtek	Tělesná výchova	Pohybová hra Kompot
Pátek	Pracovní výchova	Výroba hrušky z krepového papíru
2. TÝDEN – Boudo, budko		
Pondělí	Pracovní výchova	Výroba škrabošky
Úterý	Tělesná výchova	Jak se pohybují zvířata, Na medvěda a lišku
Středa	Dramatická výchova	Dramatizace pohádky Boudo, budko
Čtvrtek	Hudební výchova	Zpěv písní s tematikou zvířat
Pátek	Výtvarná výchova	Otisk stop zvířátek
3. TÝDEN – O Slunečniku, Měsíčníku a Větrníku		
Pondělí	Výtvarná výchova	Malba slunce, měsíce a větru na podkladu z potravinářské fólie
Úterý	Hudební výchova	Zpěv písně Mravenčí ukolébavka
Středa	Tělesná výchova	Rocvička s větříkem, pohybová hra Vítr
Čtvrtek	Pracovní výchova	Zdobení perníčků
Pátek	Dramatická výchova	Živé obrazy, zastavení času
4. TÝDEN – O veliké řepě		
Pondělí	Hudební výchova	Zpěv a dramatizace písně Šel zahradník do zahrady
Úterý	Dramatická výchova	Dramatizace pohádky O veliké řepě
Středa	Tělesná výchova	Jak roste řepa, Kočička a myš
Čtvrtek	Výtvarná výchova	Otisk rukou na šablonu z řepy
Pátek	Pracovní výchova	Koláž, společná práce celé třídy

Tabulka 1: Rozvrh aktivit

7.3.1 První část projektu

(poznámka: pro přehlednější čtení je řeč paní učitelky *kurzívou* a řeč dětí *tučnou kurzívou*)

První týden – Foukej, Foukej větříčku

PONDĚLÍ

Název činnosti: Narativní pantomima Foukej, foukej větříčku

Věk: 5+

Časová dotace: 20 minut

Prostředí: herna

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj a kultivace představivosti a fantazie, rozvoj tvořivého myšlení

Klíčové kompetence: kompetence k učení

Pomůcky: kniha

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu a ukáže jim kouzelný balíček.

Děti hádají, co může být ve schovaném šátku. Překvapením je kniha.

„Děti, tuto knížku mi předčítala babička, když jsem byla stejně stará, jako jste vy. Jsou v ní nádherné básničky. Jednu vám řeknu.“

(recitace básničky Foukej, foukej větříčku)

„Děti, kdopak ví, kdo vystupoval v básni? Jaký může vítr být? Vyzkoušíme si, jak se takový vítr v přírodě může chovat.“

Průběh aktivity: Děti chodí po místnosti a paní učitelka recituje básničku, Foukej, foukej větříčku. Děti si představují, co se v básničce děje a snaží se ji pohybem ztvárnit (narativní pantomima). Následně paní učitelka vypráví situace, do kterých se děti pokoušejí vžít a pantomimicky je předvést. Děti mění nejen pohyby těla, ale znázorňují i mimiku v obličejí.

- *Vítr fouká a čechrá nám vlasy*
- *Hruška padá ze stromu*
- *Chlapec jí hrušku*
- *Šťastný chlapec prochází krajinou*
- *Rychlý vítr*

Komunitní kruh: Paní učitelka si s dětmi prohlíží knihu, ve které jsou znázorněny různé obrázky větru. Děti hodnotí, jak silný vítr předváděly při dramatické činnosti a zda to odpovídalo obrázku z knihy.

Reflexe: Na rozdíl od dospělých, děti nejsou stydlivé. Nevadí jim předvádět se a dělat si ze sebe legraci. U této aktivity se děti velmi uvolnily. Společně jsme chodily po třídě a předváděly situace, které jsem říkala. Jelikož děti nemají tuto činnost zcela zažitou, předváděla jsem s nimi. Zprvu se často inspirovaly mou osobou, později však vymýšlely vlastní kreace. Děti se pohybovaly různě rychle (podle rychlosti větru), předváděly, jak jim vítr čechrá vlasy, s úsměvem jedly hrušku, jelikož byla velmi sladká, snažily se chytit hrušku, která spadla ze stromu, a vydechly si, že skončila v jejich náruči a ne na zemi. U této činnosti děti rozvíjely svou fantazii, představivost a tvořivost. Cíle byly splněny a hodnotím tuto aktivitu velmi pozitivně.

ÚTERÝ

Název činnosti: Otisk rozkrojené hrušky na podklad kompotové sklenice

Věk: 5+

Časová dotace: 60 minut

Prostředí: práce u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj tvořivosti, jemné motoriky, ovládat koordinaci ruky a oka

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní

Pomůcky: čtvrtky, nůžky, tužka, šablona sklenice, rozkrojené hrušky, temperové barvy, štětce, kelímek na vodu, barevný papír na dozdobení

Motivace: Sezení v komunitním kruhu. Paní učitelka dětem přinese tajný balíček (děti už ví, že se v něm ukrývá kniha) a přednese básničku z předchozího dne. Kniha však není stejná.

„Děti, víte, v čem je tato kniha jiná? Ano, je v ní více obrázků. A víte, jak se tato knížka jmenuje? Říká se jí leporelo. Když se rozloží, vidíme celý příběh v jednom pruhu. V tomto příběhu dominuje hruška. Kdopak ví, co se z hrušky vyrábí?“

„Šťáva, džus, kompot, marmeláda.“

„Správně, a my si dnes společně namalujeme hruškový kompot.“

Průběh aktivity: Děti jsou rozděleny do skupinek po čtyřech. Jedna skupina dětí tvoří kompot a ostatní děti kreslí hrušky, případně jiný motiv z básničky. Paní učitelka připraví dětem šablonu podkladové sklenice, kterou si obkreslí. Děti potřou rozkrojenou část hrušky temperovou barvou a obtisknout natřenou část na vytvořenou podkladovou sklenici. Tuto činnost opakují, dokud není sklenice plná hrušek. Děti volí barvy i plnost sklenice dle své fantazie. Po vytvoření kompotové sklenice se skupiny vystřídají.

Komunitní kruh: Galerie.

„Děti, víte, co je to galerie? To je dům, ve kterém jsou vystavené obrazy. My si dnes vytvoříme galerii ve školce z vytvořených prací.“

Děti si společně s paní učitelkou prohlédnou vytvořené práce. Děti, které budou chtít, mohou svůj výtvar představit a popsat.

Reflexe: Při výtvarné činnosti jsem si děti rozdělila na skupinky. Některé děti měly problém s obkreslením sklenice i přesto, že tvar byl jednoduchý. Pomohla jsem jim, aby mohly tvořit. Holčičky si míchaly barvy, aby byly hrušky speciální. Bylo pro mě velmi zajímavé porovnávat tvorbu holčiček a chlapců. Holčičky byly velmi pečlivé,

kompotovou sklenici chtěly mít plnou, na rozdíl od chlapců, kteří to chtěli mít brzo dokončené, a podle toho vypadala i jejich sklenice, která byla poloprázdná. Všechny děti se do činnosti zapojily, a to hodnotím velmi pozitivně. Příště si však musím dát pozor na výběr ovoce. Oproti jablkům byly hrušky měkké a po několikátém střídání, se již dětem špatně držely, jelikož okraje byly propadlé. Děti procvičovaly jemnou motoriku, rozvíjely svou tvořivost mícháním barev, a zdokonalovaly se v koordinaci ruky a oka. Jsem ráda, že se činnost vydařila a cíle byly splněny.

Obrázek 1: *Otisk hrušky na podklad kompotové sklenice, zdroj: vlastní*

STŘEDA

Název činnosti: Přezpívání básničky Foukej, foukej větríčku

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna

Očekávané cíle z RVP PV: ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem, naučit se nazpaměť krátký text

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: žádné

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu.

„Děti, kdo si pamatuje, jaké překvapení jsem vám v pondělí přinesla? Ano, byla to kniha. A co v té knize bylo? Správně, básnička. Jakou knihu, jsme viděli včera? “

„Leporelo.“

„A v čem bylo jiné, oproti knize, kterou jsme viděli v pondělí? “

„Dalo se celé rozložit. “

„A co bylo obsahem knih? Co jsem vám recitovala? “

„Básničku. “

„Děti, pamatujete si ji? Zkusme si ji spolu říct. “

Recitace básničky, paní učitelka předvede i pohyb, který pomůže dětem lépe si zapamatovat text.

„Děti, představte si, že si tu básničku, z té krásné knihy, dnes zazpíváme. “

Průběh aktivity: Před samotným zpěvem je velmi důležité zapojit hlasové cvičení a rozezpívání. Pedagožka nejprve zkontroluje správný postoj u dětí.

- stoj mírně rozkročný
- váha těla na celých chodidlech
- ruce podél těla
- záda rovná, ramena přirozeně svislá dolů
- hlava vzpřímená

Děti se podle paní učitelky zhluboka nadechují a vydechují. Pro ujištění správného dýchání si mohou děti položit ruku na břicho. Při správném dýchání děti cítí, jak se jim ruka pohybuje nahoru a dolů.

- Zahřejeme zmrzlou hrušku – dýchání teplého vzduchu do dlaně

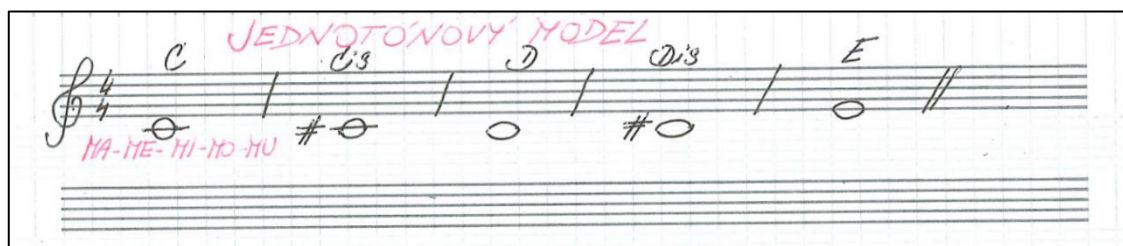
- Foukneme do třech hrušek, které jsou vedle sebe – fázovaný výdech
- Lehký šátek v ruce – velký nádech a plynulý výdech (šátek se musí pohnout)

Po nácvičku správného dýchání využijeme cvičení uvolněného tvoření tónu. Učitelka dětem vypraví příběhy, podle kterých děti reagují hlavovým rejstříkem hlasu. Děti u této hry rozvíjejí nejen správné dýchání, ale také představivost a fantazii. Mezi námětové příběhy může patřit například:

- *mašinka jede a veze hrušky... š š š š š š š š*
- *hruška padá... aaaaaa*
- *vítr fičí ... fiíí*
- *krásná hruška... jéééé*
- *chytil jsem padající hrušku... jóóóó*
- *čichneme si k hruštičce ... áááách*
- *silný vítr fouká ... fiá fiá fi*

Po dechovém cvičení je velmi důležité rozezpívání. Paní učitelka dětem zahraje a přezpívá různé modely, které po ní děti opakuji. Modely mohou být na slabiky, nebo to mohou být krátká slova vyplývající z textu písně.

První typ modelu je jednotónový. U tohoto typu si děti procvičují práci s dechem. Pro malé děti je ovšem velmi náročný a nevhodný.

Obrázek 2: Jednotónový model, zdroj: vlastní

Druhý model je dvoutónový. Tento typ může být i rytmizovaný. V tomto případě se u rozezpívání střídají dva tóny. Pro děti je tato varianta jednodušší.

Obrázek 3: Dvoutónový model, zdroj: vlastní

Třetím modelem je třítonový. Tento model je pro děti nejjednodušší. Doplněn může být jednoduchými písněmi. Například: Kočka leze dírou, Ovčáci čtveráci, Pod naším okýnkem a tak dále.

Obrázek 4: Třítonový model, zdroj: vlastní

Po práci s dechem a rozezpívání paní učitelka přehraje dětem melodii, kterou se dnes budou učit. Děti opakují melodii po paní učitelce nejlépe po částech, obtížná místa se přezpívají několikrát. V momentě, kdy si budou děti melodií jisté, zařadí paní učitelka slova, která již děti znají, opět postupně. V závěru děti přezpívají celou básničku a ztvární ji pohybem.

Komunitní kruh: „Děti, musím vás pochválit, jak vám to dnes krásně šlo. Zpívaly jste krásně a netlačily jste na hlasivky, což je důležité. I přesto, že vítr v básničce musí být silný, aby hruštičku shodil, vy jste zpívaly lehce. “

Reflexe: Nejen při tělesné aktivitě, ale i při hudební činnosti je velmi důležité, aby děti správně dýchaly do břicha. Je to těžké, a proto je nezbytné, aby se to dětem vždy připomínalo a zopakovalo se to. Nezbytné je také zařazení procvičení jazyku a mluvidel.

S dětmi jsme vyplazovali jazyk jako čertíci, dělali obličejky a opakovali různá slova. Součástí cvičení před samotným zpěvem je také rozezpívání. Nelze s dětmi začít ihned zpívat, jelikož by mohly tlačit na své hlasivky, a tím by trpěly. Cvičení před samotným zpěvem je pro děti vždy dlouhé, snažila jsem se je tedy zaujmout, aby je to bavilo. Cvičení jsem opakovala s nimi a pokládala jsem je tak, aby pro ně byla zábavná. Zpěv děti bavil, melodii se naučily velmi rychle a moc se jim líbilo, že se básnička může zazpívat. Děti se snažily správně dýchat, dokázaly si zapamatovat text básničky a zatancovat k tomu. Cíle byly splněny a činnost hodnotím kladně.

Obrázek 5: *Foukej, foukej, větríčku*, zdroj: vlastní

ČTVRTEK

Název činnosti: Pohybová hra Kompot

Věk: 5+

Časová dotace: 20 minut

Prostředí: herna, tělocvična

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky, rozvoj paměti a pozornosti

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: tamburína

Motivace: „*Děti, co si myslíte, že mám schované v této kouzelné krabičce? Zkusíme fouknout jako větřík z naší básničky a uvidíme, zda se nám společnými silami povede krabičku otevřít.*“

Děti s paní učitelkou fouknou a krabička se otevře. Paní učitelka vytáhne ukrytý poklad. „*Děti, je to kniha. Podíváme se, co ukrývá? Co myslíte, v čem je tato kniha jiná? Ano, obsahuje samé obrázky a žádný text. Podívejte, tady je naše básnička o hrušce. Zkusíte ji převyprávět pomocí obrázků v knize?*“

Děti vypráví pohádku o hrušce a větříku.

„*Děti, my už víme, že hruška je O...? Ano, ovoce. Jaké ovoce ještě znáte?*“

„*Pomeranč, jablko, banán...*“

„*Doufám, že jste pozorně poslouchaly, jelikož teď si zahrajeme hru, při které je důležité znát různé druhy ovoce.*“

Průběh aktivity: Děti se rozmístí do prostoru herny nebo tělocvičny. Pedagožka vysvětlí dětem, že bude hrát na tamburínu a podle tempa hry budou utíkat, stejně jako vítr, který fouká různě silně. Když bude hrát pomalu, děti poběží pomalu, když rychle, poběží rychle. Jakmile hrát nebude, děti si sednou, protože vítr ustal.

Rozcvička je vedená paní učitelkou a děti ji napodobují. Paní učitelka doprovází pohyby pohádkou o větru, který musí také cvičit.

Hra Kompot je obdoba hry na babu. Děti jsou rozmístěny a paní učitelka určí jednoho sběratele ovoce. Sběratel běhá po třídě a snaží se chytit některé z dětí. Jakmile někoho chytí, musí chycené dítě ihned říci libovolný druh ovoce. Jakmile si na žádné ovoce nevzpomene, stává se novým sběratelem ovoce. Pokud se sběrateli dlouho nedaří chytit spoluhráče, paní učitelka ho vymění za jiné dítě.

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu a opět ukáže obrázkovou knihu. Děti paní učitelce sdělují, o kterém větříku si myslí, že by byl schopen shodit hrušku, jak může být silný, a který větřík je slabší a jen pofukuje.

Reflexe: Jakmile jsem otevřela okna, děti zbystřily, že se bude cvičit. Do ruky jsem si však vzala tamburínu, což je zmátlo. Vysvětlila jsem jim hru, při které se měly vyběhat z přebytečné energie. Hra však byla zpestřená různou rychlostí a tempem, děti se tedy musely i soustředit. Hra Kompot byla pro děti neznámá, velmi je však zaujala a líbila se jim. Musím děti pochválit, jelikož si pamatovaly mnoho druhů ovoce. Pro sběratele bylo těžké někoho chytit. Měnila jsem ho tedy i přesto, že děti správně odpovídaly. Z časových důvodů se na všechny nedostalo, děti však projevily zájem si hru zopakovat, což mě potěšilo. U her se děti zdokonalovaly v oblasti hrubé motoriky, rozvíjely soustředěnost při hře s tamburínou a paměť, když vzpomínaly na různé druhy ovoce. Cíle byly splněny.

PÁTEK

Název činnosti: Výroba hrušky z krepového papíru

Věk: 5+

Časová dotace: 60 minut

Prostředí: práce u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládnout jemnou motoriku

Klíčové kompetence: k učení

Pomůcky: šablona hrušky, čtvrtky, tužka, nůžky, krepový papír, lepidlo, papíry, pastelky

Motivace: Děti sedí s paní učitelkou v komunitním kruhu.

„Děti, dnes mám pro vás velké překvapení. Vytvoříme si vlastní knihu. Víte, jak se jmenuje člověk, který píše knihy? Jmenuje se spisovatel. Ale jelikož ještě neumíme psát, budeme ilustrátoři. Ví někdo, co to znamená? Ilustrátor je člověk, který kreslí obrázky do knih. A my si společně vytvoříme knížku, do které zaznamenáme naše čtyři pohádky. Samy však můžete pokračovat v tvorbě zakreslováním oblíbených pohádek. Kdo si pamatuje, jaký příběh jsme měli tento týden?“

„Foukej, foukej větríčku.“

„A kdo ví, kdo další v příběhu vystupoval? Ano, hruštička. A my si dnes společně hrušku vyrobíme.“

Průběh aktivity: Paní učitelka rozdělí děti ke stolečkům do skupinek podle počtu dětí. Jedna skupina bude vytvářet hrušku a ostatní budou na papír kreslit příběh, kterým jsme se tento týden zabývali.

Při výrobě hrušky dostane každé dítě čtvrtku o velikosti A4, na kterou podle šablony obkreslí hrušku. Děti si poté hrušku vystříhnou. Po vystřížení dostanou proužky barevného krepového papíru. Úkolem dětí je z každého proužku umačkat malou kuličku. Jakmile mají děti velké množství kuliček, pomocí lepidla je nalepí na vystříženou šablonu.

Komunitní kruh: *„Děti, kdo si pamatuje, co je galerie? Ano, je to budova, ve které se vystavují obrazy malířů a lidé si je prohlíží. My si teď prohlédneme vaše obrázky do knihy, stejně jako lidé v galerii.“*

Děti s paní učitelkou si prohlíží jednotlivé obrázky. Děti popisují, jakou část příběhu do své knihy vybraly a nakreslily.

Reflexe: Pro děti jsem měla opět připravené šablony a chtěla jsem, aby si hrušku obkreslily. Pamatovala jsem si ty, které měly problém obkreslit sklenici, a automaticky

jsem jim šla pomoci. Děti dostaly tři druhy barevného krepového papíru, který jsem nastříhala na proužky. Úkolem bylo vytvořit, umačkat kuličky. Při činnosti jsem se rozhodla, že děti nebudou stříhat šablonu hrušky, ale nejdříve kuličky nalepí. Některé děti vytvářely malé kuličky, hodně je mačkaly, jiné děti vytvářely kuličky velké, jelikož je to moc nebavilo. Šablonu hrušky jsem měla zvolit menší, tato byla velká a bylo zapotřebí hodně kuliček, aby byl zaplněn celý prostor. Cílem bylo, aby si děti procvičily jemnou motoriku při tvarování krepového papíru a ovládly koordinaci ruky a oka při lepení. Tyto cíle byly splněny.

Obrázek 6: *Hruška z krepového papíru, zdroj: vlastní*

Druhý týden – Boudo, budko

PONDĚLÍ

Název činnosti: Výroba škrabošky

Věk: 5+

Časová dotace: 50 minut

Prostředí: u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj jemné motoriky, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní

Pomůcky: šablony zvířat, výtvarné potřeby (pastelky, fixy, vodové, temperové barvy a tak dále), nůžky, lepicí páska, provázek

Motivace: „*Děti, mám pro vás připravenou hádanku, tak pozorně poslouchejte. Myslím si budovu. V té budově je mnoho knih. Dětské, pro dospělé, pohádky a spousta dalších. Tyto knihy si můžete půjčit domů, kde vám z nich čte maminka nebo tatínek. Víte, jaké místo myslím? Ano, myslím si knihovnu.*“

Paní učitelka se dále ptá dětí, kdo navštěvuje knihovnu, jaké knížky si domů půjčují, zda rodiče dětem předčítají a podobně.

„*Já jsem byla v pátek v knihovně a objevila jsem tam nádhernou knihu. Aby vám to nebylo líto, přinesla jsem ji do školky a nyní vám z ní kousek přečtu.*“

Paní učitelka dětem přečte pohádku Boudo, budko. Po dočtení položí dětem otázky z příběhu, například: Jak se jmenovala žabka? Kdo našel chaloupku jako první? Kdo chaloupku zničil? Zjistí tím, zda děti dávaly pozor.

„*Vidím děti, že jste dávaly pozor. Mám tu pro vás šablony zvířátek, ze kterých si vytvoříme škrabošku. Nyní si každý vyberte zvířátko, které se vám líbí.*“

Průběh aktivity: Paní učitelka rozdělí děti do skupinek a posadí je ke stolečku. Děti si vyberou zvířátko, které je v pohádce zaujalo. Děti si mohou vybrat, čím chtějí zvířátko vymalovat, zda použijí pastelky, fixy, nebo barvy. Po dokreslení šablony vystříhnou. Paní učitelka dětem pomůže v obtížných místech, tím jsou především oči. Na závěr přidělá k šabloně špejli.

Komunitní kruh: Děti sedí s paní učitelkou v kruhu a mají u sebe vytvořené škrabošky. Děti si vzájemně sdělují, proč si dané zvířátko vybraly a čím je oslovilo.

Reflexe: Projekt je určen pro předškolní děti ve věku pět až sedm let. Tuto činnost jsem realizovala u dětí tříletých a čtyřletých. V mateřské škole právě probíhaly jarní prázdniny

a děti byly namíchané ze dvou školek. Původně jsem měla v plánu zařadit různé materiály k tvorbě škrabošek, díky složení skupiny jsem však svůj plán pozměnila. Dětem jsem připravila škrabošky, které vymalovaly pastelkami nebo fixami. Starší šikovné holčičky dokázaly škrabošku samy vystříhnout, malým dětem jsem musela pomoci. U malých chlapečků bylo vidět, že kreslení není jejich oblíbená aktivita a dají raději přednost autu. Někteří se nezapojili a jiní u zvířátka udělali pár čárek, a tím pokládali úkol za splněný. Děti procvičovaly jemnou motoriku a rozvíjely svou představivost a fantazii. Zajíček byl nejčastěji zelený a myška červená i přesto, že jsme si před tvorbou zopakovali, jak které zvířátko vypadá. Cíle pokládám za splněné.

Obrázek 7: Škrabošky, zdroj: vlastní

ÚTERÝ

Název činnosti: Jak se pohybují zvířata, Na medvěda a lišku

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna, tělocvična

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj pohybových schopností v oblasti hrubé motoriky, ovládnutí pohybového aparátu

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: žádné

Motivace: Paní učitelka s dětmi sedí v komunitním kruhu. „*Děti, kdo si pamatuje, o čem jsme včera mluvili?*“

„O knihovně.“

„A jakou knihu jsem vám přinesla ukázat? Kdo si pamatuje, jak se pohádka jmenovala? Ano, byla to pohádka Boudo, budko. Děti, tento příběh je pohádka. Kdo si pamatuje, o čem jsme se bavili minulý týden?“

„Foukej, foukej větríčku.“

„Což byla básnička. Víte, jaký je v tom rozdíl? Básnička je oproti pohádce krátká a obsahuje rýmy, proto se nám krásně recituje. V naší pohádce vystupovala zvířátka, pamatujete si jaká?“

„Liška, medvěd, žabka, myška, zajíček.“

„My si teď společně zahrajeme hru, ve které se objevují zvířátka z naší pohádky.“

Průběh aktivity: Děti leží v herně, mají zavřené oči a poslouchají vyprávění paní učitelky o zvířátkách v lese. Po vyprávění se děti rozmístí do prostoru a čekají, co jim paní učitelka poví. Úkolem dětí je vžít se do role zvířátek, o kterých slyšely ve vyprávění, a napodobit jejich pohyb. Děti se mohou pohybovat jako velký medvěd, rychlá liška, mazaný vlk, malá veverka, létající sova a tak dále. Pokud si děti nevědí rady, pomůže jim paní učitelka.

Rozcvička je pod vedením paní učitelky, která jednotlivé cviky doprovází povídáním o zvířátkách. Například protáhnu ruce, jako myška pacičky, podívám se do strany, jako když si liška prohlíží svůj ocásek.

Děti sedí v kruhu a paní učitelka určí jednoho medvěda, který bude sedět se zavřenýma očima na židličce uprostřed kruhu. Jelikož je zima, medvěd spí. Ve svém domečku (pod židličkou) ukrývá zásoby na zimu, kdyby se náhodou probudil a měl hlad,

a také klíče od domečku. Medvěd stále spí a najednou se u jeho domečku objeví zvědavá liška, která dostala chuť na něco dobrého, schovaného v medvědově domečku. Paní učitelka ukáže na jedno dítě, které se pomalu propíjí k židličce a vezme klíče od domečku. Liška musí být potichu, aby se medvěd nevzbudil. Jakmile medvěd uslyší zacinkání klíče, musí vyběhnout a lišku chytit. Děti se honí podél kruhu. Pokud se dítě představující lišku posadí na židličku dříve, nežli se ho dítě představující medvěda dotkne, stává se novým medvědem. Pokud je dítě chyceno, medvěd zůstává stejný.

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu. Do středu položí knihu a nalistuje stranu, kde je pohádka Boudo, budko.

„Děti, kdo v knize najde zvířátka, na která jsme si dnes hráli? Pamatujete si, jak se jmenují? Nezapomeňte, že v knize se listuje pomalu, aby se neponičily stránky. Děti, jaká role zvířátka se vám nejvíce líbila? Medvěd, nebo liška? A proč? Jsem ráda, že se vám hra líbila, brzo si ji opět zahrajeme.“

Reflexe: S dětmi jsem si nejprve zopakovala, jaká zvířátka v naší pohádce vystupují a jak vypadají. V první části aktivity děti zapojily svou fantazii a napodobovaly pohyby různých zvířátek. Předváděly velkého medvěda, který se toulal po lese, rychlou lišku, která se utíkala schovat, nebo žabku, která skákala k rybníku. Rozcvičku jsem se vždy snažila doplnit vyprávěním, které by dětem cvičení zpříjemnilo. Hru Na medvěda a lišku jsem převzala od jedné paní učitelky, která s dětmi hrála obdobnou hru Na krále. Překvapilo mě, jak moc děti tato hra bavila. Měla jsem strach, že pro ně bude složitá, naštěstí nebyla. Dětem jsem pomáhala slovním doprovodem. Medvěd spí a spí, liška se pomaličku přibližuje a bere klíče. Medvěd se vzbudí a utíká za ní. Liška utíká a utíká, snad ji medvěd nechytí. Tyto komentáře dětem pomohly v načasování a pochopení hry. Hry u dětí rozvíjely představivost a fantazii, zdokonalovaly se v ovládnutí pohybového aparátu a hrubé motorice. Činnost hodnotím velmi pozitivně a cíle pokládám za splněné.

STŘEDA

Název činnosti: Dramatizace pohádky Boudo, budko

Věk: 5+

Časová dotace: 45 minut

Prostředí: herna

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj komunikativních dovedností (verbálních i neverbálních) a kultivovaného projevu

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní, k učení, sociální a personální

Pomůcky: čepičky znázorňující zvíře, molitanové kostky, velký ubrus (látka)

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu a za nimi je něco velkého, co je přikryté ubrusem.

„Děti, dnes mám pro vás opravdu velké překvapení. Vidíte, je schované za námi. Co myslíte, že by tam mohlo být?“

Děti říkají své nápady, co by mohlo být ukryto pod látkou. Poté, co děti vyčerpají své nápady, paní učitelka překvapení odkryje.

„Děti, toto je chaloupka z naší pohádky Boudo, budko. Zopakují vám příběh pohádky, jelikož si dnes pohádku zahrajeme. Dávejte tedy pozor, ať víte, co budete říkat.“

Paní učitelka dětem přečte pohádku.

„Děti, víte, kdo je vypravěč? Vypravěč vypráví pohádku, mluví o tom, co se v pohádce děje a jak se kdo chová. Součástí pohádky jsou také hlavní postavy. V naší pohádce to jsou zvířátka. Pamatujete si, jaká a jak se jmenují? Velmi správně. Nyní se rozdělíme na dvě skupiny. Jedna skupina budou diváci a druhá skupinka herci.“

Paní učitelka si s dětmi ještě poví, jak se chováme v divadle. Jsme potichu, abychom nikoho nerušili.

Průběh aktivity: Pedagožka si s dětmi nejprve zopakuje text, který je společný pro všechny postavy, poté děti rozdělí na dvě skupiny. První skupinu posadí na lavičku, stejně jako při divadle, druhé skupině rozdá čepičky podle rolí. Sama bude představovat roli vypravěče.

Pedagožka seřadí děti za sebe podle toho, jak budou vystupovat, a začne vyprávět pohádku. Dětem vždy kývne hlavou, aby věděly, že přichází jejich čas na výstup. Děti vstupují do svých rolí a dramatizují pohádku. Pokud někdo zapomene text, paní učitelka mu poradí. Jakmile děti přehrají celou pohádku, publikum jim zatleská a skupiny se vystřídají.

Komunitní kruh: „*Děti, velmi vás chválím. Nejen, že jste si pohádku zapamatovaly a krásně ji zahrály, ale také jste byly velmi hodné a ohleduplné vůči svým kamarádům. Líbila se vám tato činnost? Co se vám líbilo více? Postava herce, nebo diváka? Jak jste se cítily?*“

Reflexe: Dramatizaci pohádky jsem také praktikovala ve skupině s malými dětmi. Nejprve jsem je rozdělila do skupinek, aby si každý zahrál. Společně jsme si několikrát zopakovaly text, který se opakuje: Boudo, budko, kdo v tobě přebývá? Děti si pak samy vyzkoušely říct: já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka, já zajíček Ušáček, já liška Ryška, já medvěd Křivošláp. Děti jsem seřadila do řady podle nástupu, aby si byly jisté, kdy jdou na řadu. Při vyprávění jsem na ně vždy kývla, a ony tak poznaly, že teď nastala ta správná chvíle na výstup. Některé děti ještě zcela nemluví, proto jsem jim pomohla a text jsme řekli společně. Všechny děti byly hodné, nerušily a poslouchaly své kamarády jako v divadle. Cílem bylo rozvíjet u dětí řeč a komunikaci, což hodnotím za splněné nejen díky dramatizaci pohádky, ale i komunikaci s dětmi při motivaci a hodnocení činnosti.

ČTVRTEK

Název činnosti: Zpěv písní s tematikou zvířat

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna, u klavíru

Očekávané cíle z RVP PV: ovládat dechové svalstvo, naučit se nazpaměť krátké texty

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: zpěvník

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu.

„Děti, kdo pozná, co mám v levé ruce? Správně, je to naše kniha, v které je pohádka Boudo, budko. A kdo pozná, co mám v pravé ruce? Ano, je to také kniha. Je ovšem speciální.“

Paní učitelka otevře nejprve první knížku. Děti pozorují, jak listuje jednotlivými stránkami, které obsahují text. Poté listuje druhou knihou. V té ovšem není běžný text, ale noty.

„Děti, tato kniha se nazývá zpěvník. Jsou v něm různé písničky, které zpíváme. Tyto značky nejsou písmenka, ale noty. Tak, jako v knize čteme pomocí písmen, ze zpěvníku hrajeme na hudební nástroj pomocí not. A jelikož se tento týden bavíme o zvířátkách, vybrala jsem z této knihy, zpěvníku, písničky, které si zazpíváme. Nemusíte se bát, všechny je už znáte.“

Průběh aktivity: Paní učitelka nejprve zkontroluje správný postoj dětí. Před samotným zpěvem zařadí dechová a řečová cvičení (viz příprava na hudební činnost číslo jedna). Cvičení uvolněného tónu hlasu doprovází příběhy, které souvisí s tématem příběhu:

- myška přičichne ke květině ... áááách
- zajíček objevil chaloupku ... jóóó
- zvířátka se lekla medvěda ... jéééé
- žabka byla potichu ... pšššššt
- liška uklouzla na mechu ... aaaaa

Modelové rozezpívání paní učitelka dětem nejprve přezpívá. Následně zařadí jednoduché písně (Pec nám spadla, Skákal pes), které pomohou k uvolnění hlavového rejstříku hlasu.

Po hlasové přípravě se paní učitelka posadí ke klavíru a zahraje vždy melodii známé písně. Děti hádají, o jakou píseň jde. Jakmile píseň uhodnou, společně si ji zazpívají. Pokud jsou dětem písně známé, může paní učitelka zařadit hudební nástroje, například tamburínu, nebo dřívka. Mezi jednoduché písně s motivem zvířete patří například:

- Sedí liška pod dubem
- Běží liška k táboru
- Zajíček v své jamce
- Běžela ovečka
- Příhody včelích medvídků
- Myška tanečnice

(noty k písním viz příloha)

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu.

„Děti, jsem ráda, že jste se všechny zapojily do zpěvu a pamatovaly jste si texty písní.“

Paní učitelka dětem rozdá různé zpěvníky, v kterých jsou obsaženy ilustrace.

„Děti, kdo si pamatuje, jak se jmenuje tato kniha?“

„Zpěvník.“

„A jelikož jste hezky pracovaly, prohlédněte si tyto zpěvníky a společně vybereme písničky, které se naučíme.“

Reflexe: Po náročném rozezpívání a dechovém cvičení jsem se rozhodla hudební činnost zpestřit. Dětem jsem podala písně formou hádanky. Vždy jsem zahrála píseň na klavír, nejprve s doprovodem, a když děti píseň nepoznaly, tak bez doprovodu. Děti uhodly všechny písně, což mi udělalo radost. Písně jsem vybírala tak, aby v nich byla zvířátka z pohádky, které jsme se tento týden věnovali. Z časových důvodů jsme si nestihli zazpívat všechny písně, využila jsem je tedy alespoň při jiných činnostech jako formu motivace. Například Příhody včelích medvídků jsem dětem zazpívala jako motivaci ke hře Na květiny a včeličky. Stanovené cíle byly splněny. Děti si pamatovaly texty všech písní a snažily se pracovat s dechem.

PÁTEK

Název činnosti: Otisk stop zvířátek

Věk: 5+

Časová dotace: 50 minut

Prostředí: práce u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládnout jemnou motoriku

Klíčové kompetence: kompetence k učení, řešení problémů

Pomůcky: papíry, pastelky, zelené a hnědé čtvrtky, temperové barvy, štětce, kelímek na vodu, razítka z brambor

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu.

„Děti, nejprve všichni zavřete oči. Pošlu vám tajnou věc po kruhu. Všichni si ji osaháte a budete přemýšlet, o jakou věc jde. Nikdo to ovšem nesmí říct nahlas. Počkáte, až se tajná věc dostane ke mně, a já vám řeknu, že už můžete otevřít oči. Poté si společně řekneme, o co jde.“

Paní učitelka dětem pošle knihu a děti si ji osahají. Jakmile vědí, o co jde, pošlou věc kamarádovi sedícímu vedle.

„Kdo poznal tajnou věc? Správně, byla to kniha. Tato kniha je plná obrázků zvířátek. Dokážete pomoci těmto obrázkům převyprávět pohádku Boudo, budko?“

Děti společně vypráví příběh pohádky. Záchytným bodem jsou obrázky, pokud neví, poradí jim paní učitelka.

„Děti, moc vás chválím. Jde vidět, že jste dávaly pozor, jelikož pohádku si krásně pamatujete. Vzpomínáte si, jak jsme si minulý týden začali vytvářet obrázkovou knihu? Dnes budeme pokračovat. Abychom však neopustily naše zvířátka, jedna skupinka bude tisknout stopy. Po dokončení se prostřídáte.“

Průběh aktivity: Paní učitelka děti rozdělí do skupin. Počet skupinek je odvozen podle počtu dětí. Jedna skupina tiskne stopy zvířátek a ostatní skupinky kreslí pohádku Boudo, budko. Po dokončení se skupinky vystřídají.

Pedagožka dětem rozdává brambory, ve kterých jsou vykrojeny stopy zvířátek. Zpočátku dětem ukáže stopy zvířátek v obrázkové knize a zeptá se, zda poznají, které stopy patří zajíčkovi, žabce, medvědovi, lišce a myšce. Děti je následně porovnají s vytvořenými stopami z brambor. Děti si mohou vybrat zelenou, nebo hnědou barvu čtvrtky, poté natrou bramboru temperovou barvou a otisknou stopu na čtvrtku. Stopy mohou jít různě za sebou, podle toho, jak zvířátko lesem šlo, běželo, nebo kličkovalo.

Děti si razítka mezi sebou prostřídají. Podle toho, kolik druhů razítek děti otisknou na čtvrtku, tolik zvířátek se jejich lesní krajinou prošlo.

Komunitní kruh: Paní učitelka se s dětmi posadí do kruhu.

„Děti, kdo si vzpomene, jak se jmenuje místo, kde jsou vystavené obrazy malířů? Správně, je to galerie. My jsme dneska byli také umělci, kteří tvořili. Proto si společně prohlédneme vytvořené práce, a kdo bude chtít, může nám říct, co vytvořil a proč.“

Paní učitelka si s dětmi prohlíží jednotlivé obrázky. Děti sdělují, co nakreslily a proč.

Reflexe: Tiskátka z brambor děti ještě nikdy neviděly, měla jsem tedy dobrý pocit z toho, že jim ukážu něco nového. Původně jsem myslela, že děti ze stopy na bramboře identifikují zvířátko. Poté, co jsem je však vykrájela, jsem usoudila, že by to bylo velmi těžké. Půjčila jsem si tedy knihu, v které byly stopy nakresleny. Ukázala jsem je dětem a následně jsme je porovnávali se stopami na razítku. Příště si musím dát pozor na vykrojení. Některé stopy nebyly souměrné a dětem se po otisknutí na papíře ukázala pouze část. Vysvětlila jsem jim, že to nevádí, že některé stopy se nemusí otisknout celé, jelikož na místě je sucho, a stopa tak není vidět. Některým dětem dělalo problémy držet v ruce bramboru a druhou rukou ji natírat, pomohla jsem jim proto bramboru přidržet. Děti si procvičily jemnou motoriku a koordinaci ruky a oka při činnosti, a tím považují cíle za splněné.

Obrázek 8: Otisk stop zvířátek, zdroj: vlastní

Třetí týden – O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku

PONDĚLÍ

Název činnosti: Malba slunce, měsíce a větru na podkladu z potravinářské fólie

Věk: 5+

Časová dotace: 60 minut

Prostředí: u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj spolupráce, ovládat koordinaci ruky a oka, zvládnout jemnou motoriku

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: křídové čtvrtky, temperové barvy, štětce, kelímek na vodu, potravinářská fólie, černý fix, pastelky, papíry

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu.

„Děti, kam chodí maminka nakupovat?“

„Do obchodu.“

„A víte, jak se jmenuje obchod, ve kterém se prodávají knihy? Jmenuje se knihkupectví. V tomto obchodě mají všechny knihy, které máme rádi. Děti, kdopak ví, jaký je rozdíl mezi knihovnou a knihkupectvím? V knihovně si knihu půjčíme a poté, co si ji přečteme, ji vrátíme. V knihkupectví si knihu koupíme. Kniha je tedy naše a už ji nevracíme zpět. Děti, zahrajeme si nyní hru na knihkupectví. Já budu prodavačka a vy si budete chodit kupovat knihy.“

Námětová hra Na knihkupectví. Paní učitelka využije dětskou knihovnu, kterou mají v mateřské škole, a sehrává roli paní prodavačky. Děti si postupně chodí kupovat knihy. Paní učitelka s dětmi hovoří o tom, jakou knihu by si přály, zda ví žánr nebo název knihy. Po ukončení hry se děti opět posadí do komunitního kruhu.

„Děti, já jsem si v knihkupectví koupila také knížku. Chcete říct, jak se jmenuje? Jmenuje se: Kouzelné české pohádky. A já vám nyní přečtu kousek z jedné pohádky. Dávejte pozor, zda vám pohádka není povědomá.“

Paní učitelka přečte dětem část pohádky. Tato pohádka je velmi dlouhá, proto paní učitelka zvolí metodu přerušovaného čtení. Dnes přečte část pohádky, kdy princ Silomil provdal své sestry a odjel do světa.

„Děti, tato pohádka se jmenuje: O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku, připomíná vám její děj i jinou pohádku?“

„Prince a Večerníci.“

„Jelikož je tato pohádka velmi dlouhá, budeme pokračovat ve čtení zítra. Pamatujete si, jak se jmenovali králové, kteří princovi pomohli? Ano, byl to Slunečnik, Měsíčník a Větrník. My si dnes pomocí speciální techniky vytvoříme slunce, měsíc a vítr. Jelikož vás je hodně, bude jedna skupina vždy tvořit a ostatní nakreslí, jak si představují, že bude pohádka pokračovat.“

Průběh aktivity: Pedagožka rozdělí děti do skupinek po čtyřech. Jedna skupina vytváří podklad pro slunce, měsíc, nebo vítr a ostatní děti kreslí pokračování příběhu. Při vytváření podkladu jsou děti rozděleny do dvojic. Pokud to počet dětí nedovoluje, pomůže paní učitelka. Každá dvojice si vybere temperové barvy podle tématu (dětí mají na výběr slunce, měsíc, nebo vítr) a namíchá si je. První dítě z dvojice nanese barvy na papír. Je důležité, aby děti přidávaly do barev dostatečné množství vody. Druhé dítě dojde k paní učitelce pro potravinářskou fólii. Děti poté společně přiloží fólii na barvy a trochu ji nakrabatí, aby vytvořila zajímavé tvary. Takto děti nanesou fólii na celou čtvrtku. Dětem práce zaschne během uklízení. Po zaschnutí se děti ve dvojici domluví, zda budou ve tvoření pokračovat fixou, nebo tuší. Dle své fantazie dotváří obrázek prvky tématu (například malé slunce, hvězdy, mrak, déšť).

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu a děti si před sebe položí obrázky, které znázorňují pokračování příběhu. Děti postupně vypráví, jak si představují, že bude pohádka pokračovat, a porovnávají různé verze.

Reflexe: U této aktivity jsem si děti nejprve rozdělila do skupinek o sudém počtu, jelikož bylo potřeba pracovat ve dvojici. Počet vyšel hezky a všechny děti měly dvojici. Kdyby tomu tak nebylo, vypomohla bych já. Děti si nejprve vybraly barvy podle toho, zda chtěly tvořit Slunečníka, Měsíčníka, nebo Větrníka, a namíchaly je. Bylo potřeba, aby se dohodly a spolupracovaly. Já jsem stříhala potravinářskou fólii, pro kterou vždy jeden z dvojice přišel. Děti ji poté společně nanášely na natřený podklad. Tato činnost se dětem velmi líbila, jelikož je neobvyklá. Byly však zvědavé a fólii chtěly odkrývat dříve, než byla barva zaschlá. Po zaschnutí děti fólii sundaly a byly velmi překvapené, jaké krásné vzory se jim na čtvrtce objevily. Čím více byla fólie zkrabacená, tím více vzorů se objevilo. Podle motivu, který si vybraly, nakreslily do podkladu obrázky. Příště si musím dát pozor, aby děti daly dost vody i barvy. U některých prací bylo velmi málo barvy a vzory nebyly jasně viditelné. Děti u této činnosti rozvíjely zejména spolupráci, bez které by se práce nevyvedla, dále jemnou motoriku a koordinaci ruky a oka. Stanovené cíle byly splněny.

Obrázek 9: Malba slunce, měsíce a větru na podkladu z potravinářské fólie, zdroj: vlastní

ÚTERÝ

Název činnosti: Zpěv písně O sluníčku (Mravenčí ukolébavka)

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna, u klavíru

Očekávané cíle z RVP PV: naučit se z paměti krátký text, ovládat dechové svalstvo

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: kniha, noty (viz příloha číslo 7)

Motivace: Paní učitelka sedí s dětmi v komunitním kruhu.

„Děti, kdo si pamatuje, na co jsme si včera hráli? Ano, na knihkupectví. A kdo ví, jaké knihy si můžeme v knihkupectví koupit?“

„Všechny.“

„Ano, v knihkupectví se prodává spousta knih, například pohádky, říkadla, ale také knihy pro dospělé. Víte, jak se jmenuje kniha, kterou čte ráda maminka? Většinou mají maminky rády romantické knížky. To jsou podobné knihy, jako máte rády vy. Také tam je princezna, která se zamiluje do prince. Děti, pamatujete si, jakou pohádku jsme si včera četli?“

„O Slunečniku, Měsíčniku a Větrníku.“

Paní učitelka pokládá dětem otázky, které se vztahují k části příběhu, který předchozí den četla.

„Děti, jsem moc ráda, že si to pamatujete. Nyní vám přečtu další kousek pohádky, ať víme, co princ Silomil ve světě dělal a zda našel nevěstu.“

Paní učitelka přečte dětem další část příběhu a skončí v části, kdy princ vysvobodil princeznu a hospodaří na jejím zámku.

„Děti, znáte písničku, ve které se zpívá o sluníčku? Dnes se naučíme písničku, Slunce šlo spát, kterou má velice rád Sluneční král.“

Průběh aktivity: Paní učitelka zkontroluje u dětí správné držení těla. Před zpěvem zařadí dechová a řečová cvičení (viz příprava na hudební činnost číslo jedna). Příběhy, které paní učitelka k cvičení vypráví, jsou vždy odvozeny od tématu příběhu.

- sluníčko vychází .... ááách
- vítr fouká ... fíííí
- měsíček krásně svítí ... jééé
- sluníčko hřeje .... jóóó
- vítr čechrá vlasy ... áááááá

- měsíček je obklopen hvězdami ... jůůůů

Modelové rozezpívání je velmi důležité a paní učitelka ho zařadí pro uvolnění hlasivek (viz hudební činnost číslo jedna). Vhodné je také zapojit jednoduché písně, které mají děti naučené (například Kočka leze dírou, Maličká su).

Jako první seznámí pedagožka děti s písní. Píseň jim přehraje na piano a zazpívá. Pokud děti píseň znají, mohou se přidat k paní učitelce, v opačném případě je důležitý nácvik písně po částech.

Velmi podstatným prvkem písně je rytmus. Paní učitelka dětem vytleská první část písně a děti opakují jako ozvěna tleskání po ní. Postupně vytleskají celou píseň. Po nacvičení rytmu je nezbytné nacvičit si melodii. Opět pedagožka postupuje po částech. Dětem vždy přezpívá část písně na slabiku a ony ji opakují. Postupně části spojuje, až děti dokáží zazpívat melodii celé písně. Na závěr přichází slova. Jako rytmus a melodii učí i slova paní učitelka dětem po částech. V momentě, kdy si jsou děti ve všech částech písně jisté, spojí se dohromady a děti si zazpívají píseň. Ze začátku po řádcích a na závěr celou.

Komunitní kruh: „*Děti, musím vás moc pochválit. Byly jste velmi hodné a trpělivé. Dá mnoho práce, naučit se něco nového. Jsem si jistá, že král Slunečnick by z vás měl velkou radost a také by vás pochválil.*“

Reflexe: Učení nové písně vždy vyžaduje trpělivost. Málokdy se podaří naučit děti celou píseň napoprvé. Je však důležité dětem ji správně zazpívat. Když je zaujme, budou mít větší motivaci naučit se ji. Byla jsem tedy ráda, že píseň, kterou jsem si pro ně vybrala, se zalíbila. Z písně jsme se stihli naučit první sloku a refrén, což pokládám za velký úspěch. Děti si zapamatovaly text a procvičovaly správné dýchání. Tyto cíle byly splněny.

STŘEDA

Název činnosti: Rozcvičení s větříkem, pohybová hra Vítr

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna, tělocvična

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky, ovládat dechové svalstvo

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: švihadlo, padák

Motivace: „*Děti, jak si jistě pamatujete, včera jsme si hráli na knihovnu?*“

„Na knihkupectví!“

„Ano, máte pravdu, já jsem to popletla. Na knihkupectví. A pamatujete si, jaký je rozdíl, mezi knihovnou a knihkupectvím? Správně, v knihkupectví si knihy kupujeme a v knihovně půjčujeme. Představte si, že já jsem byla v knihkupectví a koupila jsem tam několik knih. Chcete se na ně podívat?“

„Ano.“

„Tak nezapomeňte, že až si je budete prohlížet, tak musíte být opatrné, aby se knize nic nestalo a neponičila se.“

Paní učitelka dětem rozdává různé knihy. Pohádkové, říkadla, leporela, obrázkové knihy, knížku hračku, encyklopedii a tak dále. Děti si knihy prohlížejí ve skupince. Po prohlédnutí knih každá skupina popíše knihu, kterou si prohlížela, zda obsahovala jen obrázky, nebo tam byl i text, jestli byl dlouhý, nebo krátký. Paní učitelka dětem vždy pomůže a dovysvětlí tvrzení dětí. Například když děti řeknou, že tam byl krátký text, paní učitelka jim vysvětlí, že to jsou básničky, a proto není text od začátku stránky do konce, ale jen na části stránky.

„Děti, je vám povědomá tato kniha? Správně, toto je kniha O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku. Pamatujete si, co jsme se včera dozvěděli v pohádce?“

Paní učitelka se ptá dětí, co se včera dozvěděly a jak by mohl příběh pokračovat.

„Uvidíme, zda jste uhodly, jak bude příběh pokračovat. Já vám teď opět kousek přečtu.“

Paní učitelka čte část příběhu, kdy princ Silomil prosil své švagry o pomoc, v závěru se dostává ke zlé čarodějnici, u které si musí vysloužit nejrychlejšího koně.

„Děti, který král princovi pomohl?“

„Větrník.“

„Ano, a my si nyní zahrajeme hru Vítr.“

Průběh aktivity: Paní učitelka dětem ukáže švihadlo.

„Děti, toto švihadlo bude představovat vítr.“

Děti se v kruhu chytí za ruce a udělají několik kroků dozadu. Po spuštění rukou uvidí, že vytvořily velké kolo. Paní učitelka si stoupne doprostřed kruhu a začne točit nataženým švihadlem. Úkolem dětí je přeskočit švihadlo v momentě, kdy se u nich objeví. Paní učitelka točí švihadlem různě rychle, podle toho, jak silný vítr fouká. Pokud děti nezvládnou větru uskočit, nic se neděje. Paní učitelka ho rozfoukne a on se začne točit znovu.

Paní učitelka se s dětmi řádně vydýchá. Děti opakují protahovací cviky pod vedením paní učitelky. Pedagožka dětem k cvičení vypráví příběh o větru, jak je silný, jak fouká a co vše dokáže. Jak silný vítr může být, si děti vyzkouší i na cviku s padákem. Každé dítě se chytí poutka u padáku a postupně padák zdvihají nahoru a dolů. Paní učitelka je součástí a koriguje rychlost. Nejdříve pomalý vánek – děti lehce zdvihají padák, až po velký víchř – děti rychle zvedají padák nahoru a dolů.

Při pohybové hře Vítr paní učitelka určí jedno dítě, které bude vítr představovat. Pokud je ve třídě velké množství dětí, může paní učitelka určit dvě. Děti jsou rozmístěné po třídě a utíkají před větrem. Jakmile se jich dotkne, sfoukne je a usadí na zemi. Vítr vyhrává tehdy, když jsou posazené všechny děti.

Komunitní kruh: *„Děti, co myslíte, jaký tedy vítr je?“*

„Rychlí, silný, vánek, studený.“

„Ano, všechny tyto typy může vítr představovat. A náš král Větrník byl moc hodný, jelikož pomohl princovi k záchraně princezny.“

Reflexe: Vítr může být různě silný. S dětmi jsme nejprve probrali, jaký je vánek (slabý, lehký), a co dokáže silný vítr. Hra se švihadlem byla pro některé děti náročná. I přesto, že se soustředily, nepovedlo se jim vyskočit včas a švihadlo přeskočit. Cvičení s padákem se dětem moc líbilo. Bylo vidět, že hry s ním mají rády. Děti držely padák pevně, aby jim nevypadl z ruky. Díky této činnosti si lépe uvědomily rozdíl v síle. Když je něco lehké a slabé, stačí poutko držet lehce. V opačném případě děti držely poutka křečovitě. Hra Vítr je obdoba hry Na Mrazíka, děti ji tudíž znaly a nebylo potřeba vysvětlovat pravidla. Děti si u této hry odpočinuly a byly by schopné hrát ji celý den. Při pohybových hrách byly cíle splněny. Děti rozvíjely a zdokonalovaly pohybové schopnosti i dovednosti v oblasti hrubé motoriky a učily se ovládat dechové svalstvo.

ČTVRTEK

Název činnosti: Zdobení perníčků

Věk: 5+

Časová dotace: 40 minut

Prostředí: práce u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj tvořivosti, zvládnout jemnou motoriku, orientace na ploše

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: perníčky, poleva, pastelky, papíry

Motivace: „*Děti, byla tu dnes kouzelná stařenka a představte si, že mi tu pro vás nechala tajný sáček. Zavřete oči, a každý si do sáčku sáhnete. Věc, kterou si vyberete, si nechte v ruce, osahajte si ji, ale oči neotvírejte.*“

Děti si postupně vylosují věc a pomocí hmatu se jí snaží identifikovat. Jakmile se dostane na všechny, děti mohou otevřít oči.

„*Děti, všichni teď povězte, co máte v ruce, a dejte věc do kruhu.*“

Děti postupně popisují své předměty.

„*Co myslíte, že vám tu stařenka nechala? Ano, jsou to předměty z pohádky O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku. Zvládnete seřadit věci postupně, jak šly od začátku příběhu?*“

Děti vyrovnají předměty. Pokud si neví rady, pomůže jim paní učitelka.

„*Správně. A kdo dokáže podle těchto předmětů převyprávět pohádku?*“

Děti společnými silami převypráví část příběhu, kterou jim pedagožka přečetla v předchozích dnech.

„*Moc vás děti chválím, vidím, že dáváte pozor. A nyní vám přečtu další část pohádky.*“

Paní učitelka přečte dětem část příběhu, ve kterém se princ Silomil snaží splnit čarodějčiny úkoly.

„*Děti, myslíte, že slunce je kulaté?*“

„*Ano.*“

„*A jaký tvar může mít měsíček?*“

„*Kulatý, jako oloupaná mandarinka.*“

„*Správně. A co myslíte? Jaký může být vítr? Já myslím, že vítr bychom mohli ztvárnit jako mráček. Víte, proč se vás na to ptám? Dnes mám totiž pro vás připravenou zvláštní činnost. Budeme zdobit perníčky. Ale ne ledajaké perníčky, budou to perníčky představující slunce, měsíc a vítr. Jelikož je vás hodně nemůžeme pracovat najednou.*“

Pamatuje si někdo, co jsme vytvářeli minulý i předminulý týden? Napovím vám, že jsme si řekli, že si budeme hrát na ilustrátory. Ano, budeme dnes dokreslovat naši knihu pohádek.“

Průběh aktivity: Paní učitelka rozdělí děti na skupinky. Jedna skupinka bude malovat perníčky a ostatní budou kreslit pokračování své pohádkové knížky. Po dokončení se děti prostřídají. Paní učitelka rozdá každému dítěti perníček slunce, měsíce a větru. Děti dostanou k dispozici různě barevné polevy. Následně dle své fantazie ozdobí perníčky.

Komunitní kruh: *„Děti, my jsme se již bavili o tom, že se vystavují obrazy. Vzpomínáte kde?“*

„V galerii.“

„Ano, ale vystavovat se tam mohou například i sochy, nebo jiná díla. My dnes budeme mít galerii perníčků. Máme je vystavené na stole a všichni si je můžeme prohlédnout. Chováme se ovšem, jako bychom byli v opravdové galerii. Jsme potichu a chodíme opatrně, abychom nic neponičili.“

Reflexe: Na pečení perníčků jsem se těšila. Nejprve jsem si myslela, že s dětmi vypracuji těsto a perníčky si společně vykrájíme a upečeme. Zdobení bude bonus navíc. Z časových a prostorových důvodů jsem musela svůj plán pozměnit. Perníčky jsem upekla doma a s dětmi jsme je pouze zdobili. Děti dostaly vždy perníček slunce – kolečko, měsíc – měsíček, vítr – mráček a barevnou polevu. Polevu jsem zvolila kupovanou, jelikož se dětem lépe drží. Některé polevy však špatně tekly a děti musely hodně tlačit, aby vytekla. Líbil se mi moment, kdy jedné holčičce kápla poleva na ruku. Nevěděla, co dělat, a tak ji olízla. V tom momentě zjistila, že je barva sladká a velmi dobrá. Jakmile to viděly ostatní děti, chtěly místo zdobení perníčků jíst polevu. Vysvětlila jsem jim, že poleva zůstane na perníčcích, které si doma budou moci sníst, což děti uklidnilo. Děti rozvíjely svou představivost a fantazii při zdobení, procvičovaly jemnou motoriku a orientaci na ploše. Cíle byly splněny.

Obrázek 10: Zdobení perníčků, zdroj: vlastní

PÁTEK

Název činnosti: Živé obrazy – zastavení času

Věk: 5+

Časová dotace: 30 minut

Prostředí: herna

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj improvizace a spolupráce, rozvoj představivosti a fantazie

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní, k řešení problémů, k učení

Pomůcky: žádné

Motivace: „*Děti, chcete něco ukázat?*“

„*Ano.*“

„*Mám tu něco speciálního.*“

Paní učitelka vytáhne knihu.

„*V čem si myslíte, že je tato kniha speciální?*“

Děti říkají různé nápady, v čem by kniha mohla být jiná.

„*Já vám to tedy ukážu. Tato kniha neobsahuje žádný text, ale pouze obrázky. Podívejte, na první straně je tu princ se svými třemi sestrami.*“

Paní učitelka s dětmi listuje knihou a společně si prohlíží obrázky, které znázorňují příběh pohádky.

„*Poslední obrázek ještě nebudeme otáčet, nejprve vám dočtu příběh.*“

Pedagožka dětem dočte zbývající část pohádky.

„*Nyní si můžeme odkrýt i poslední stránku pohádkové knížky. Tato kniha je obrázková a my si dnes na takovéto obrazy zahrajeme. Prohlédněte si tedy ještě jednou knihu, abyste se inspirovaly.*“

Průběh aktivity: Pohádka je dětem po celém týdnu již známá. Paní učitelka rozdělí děti do skupinek zhruba po čtyřech. Děti ve skupinkách si mohou samy vybrat tři situace z pohádky, které se jim líbily a dokážou je společně předvést. Ztvárnění je formou soch. Každé dítě předvádí roli jedné postavy, a společně tak utváří jeden obraz z pohádky. Pokud děti nenapadá žádná situace, paní učitelka jim poradí. Děti dostanou prostor, aby si ve skupinkách obrazy vyzkoušely.

Děti se posadí jako v divadle. Paní učitelka vždy vyzve jednu skupinu, aby ostatním ukázala, co si nacvičila. Děti zavřou oči a skupinka předvede svůj první obraz, například princezny hází na prince květiny a větve ze stromů. Tři děti předvádějí

princezny, které něco hází, a čtvrté dítě předvádí prince, který uhýbá. Děti nemají žádné pomůcky, vše znázorňují vlastním tělem. Po ukázce paní učitelka tleskne, diváci zavřou oči a skupinka dětí si připraví druhý obraz. Jakmile ukáže skupinka všechny tři obrazy, diváci hádají, které úryvky pohádky děti předvedly. Poté se skupinky vymění.

Komunitní kruh: „*Děti, musím říci, že jste opravdoví herci, stejní jako v divadle, vše jste krásně vystihly a velmi dobře jste se domluvily. Chválím vás také jako diváky, jsem moc ráda, že jste ohleduplní vůči svým kamarádům a vzájemně se nerušíte. Děti, mám pro vás ještě jeden velký úkol. Každý si v pondělí přineste do školky svou oblíbenou knihu.*“

Reflexe: Živé obrazy. Tato aktivita byla pro děti velmi těžká zejména proto, že s ní neměly žádnou předchozí zkušenost. Dětem velmi pomohla obrázková kniha, ve které si mohly vybrat obrázek, který budou představovat. Samy nevěděly, jaký obraz by vytvořily. Při zkoušce jsem obcházela jednotlivé skupiny a ukazovala jim, jak to má vypadat. Dětem se ve finále činnost moc povedla. Více se jim však líbilo obrazy hádat, nežli předvádět. Tato činnost je velmi vhodná k rozvoji dětské fantazie a představivosti (děti hádají, co ostatní představují), ale také improvizaci a spolupráci (děti se musí dohodnout, co vytvoří, kdo koho ztvární). Stanovené cíle považuji za splněné.

Čtvrtý týden – O veliké řepě

PONĚLÍ

Název činnosti: Zpěv a dramtizace písně Šel zahradník do zahrady

Věk: 5+

Časová dotace: 40 minut

Prostředí: herna, u piana

Očekávané cíle z RVP PV: sladit pohyb se zpěvem, ovládat dechové svalstvo

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní

Pomůcky: noty (viz příloha číslo 8)

Motivace: „Děti, na dnešní den jste dostaly velký úkol. Pamatujete si jaký?“

„Donést svou oblíbenou knihu.“

„Správně. A nyní si své knihy předložte před sebe, abychom si je mohli společně prohlédnout. Já jsem vám donesla ukázat svou oblíbenou knihu z dětství. Jmenuje se Honzíkova cesta. Tuto knihu napsal pan Bohumil Říha. Vzpomínáte si, jak se říká lidem, kteří píšou knihy?“

„Spisovatel a ilustrátor maluje.“

„Ano, velmi správně. A tato kniha, Honzíkova cesta, je o malém chlapečkovi, který jel na prázdniny ke své babičce a dědečkovi. Když jsem byla malá, předčítala mi ji moje babička.“

Paní učitelka postupně vyzve všechny děti v kruhu, aby představily svou knihu. Jak se jmenuje, co se jim na dané knize líbí, jaká je oblíbená postava, kdo knihu předčítá a tak dále. Po vystřídání všech dětí pedagožka knihy vystaví.

„Děti, když budete chtít, můžete si vystavenou knihu půjčit a prohlédnout si ji. Nezapomeňte však, jak se s knihou zachází. Já tu mám ještě jednu knihu. Neřeknu vám, jak se jmenuje, ale přečtu vám z ní pohádku.“

Paní učitelka dětem přečte pohádku O veliké řepě.

„S touto pohádkou si budeme hrát tento týden. Znáte ji?“

„Ano.“

„To jsem ráda. Děti, jestli pak víte, jaké by měl dědeček z pohádky povolání, kdyby sázel řepu, a nejen řepu i jinou zeleninou. Toto povolání se jmenuje zahradník. A my si dnes zazpíváme píseň, Šel zahradník do zahrady. Vím, že ji znáte, ale naučíme se k ní hezký taneček.“

Průběh aktivity: Zpočátku zkontroluje pedagožka u dětí správné držení těla. Před zpěvem začlení řečové a dechové cvičení (viz příprava na hudební činnost číslo jedna). Cvičení doprovází příběhy, které vychází z tématu písničky.

- dědeček sází řepu ... jũũũũ
- babička má z řepy radost ... jééééé
- řepa rychle roste ... jóóóó
- řepa nejde vytáhnout ... aaaaaa
- pomůže kočička ... jupíííí

Po procvičení dechu a dechovém cvičení zařadí pedagožka modelové rozezpívání doplněné jednoduchými, pro děti známými písněmi (například Sedí liška pod dubem, Sluníčko, sluníčko).

Paní učitelka přehraje dětem píseň na piano a zazpívá ji. Píseň Šel zahradník do zahrady je pro děti již známá, přesto ji s nimi několikrát přezpívá. Po procvičení skladby pedagožka předvede dětem pohybovou sestavu, která je doprovodem ke zpěvu písničky. Pohyb vychází z textu písničky, a proto je pro děti zapamatovatelný.

- Šel zahradník do zahrady - *děti jdou do kola a hodně zvedají nohy*
- s motykou, motykou - *děti jdou stále v kruhu, a představují, že přes rameno nesou motyku*
- Vykopal tam rozmarýnu - *děti předvádějí, že kopou motykou*
- velikou, velikou - *děti stále koupou*
- Nebyla to rozmarýna - *děti se kroutí hlavou*
- byl to křen, byl to křen - *děti kroutí hlavou, překvapení (nevykopaly rozmarýnu, ale křen)*
- Vyhodil ho zahradníček - *děti ukazují, jak vyhazují křen z okna*
- z okna ven, z okna ven – *děti opět předvádějí vyhazování křene z okna*

Poté, co pohybovou sestavu paní učitelka dětem předvede, po částech ji děti naučí. Jakmile bude dětem vše jasné, usedne za klavír a doprovodí je. Děti zpívají píseň a k tomu tančí.

Komunitní kruh: „Děti, byly jste velmi šikovní zahradníci. Pamatujete si, koho dědeček v pohádce zasadil?“

„Řepu.“

„Ano, a co jiného by ještě mohl zasadit?“

„Ředkvičky, jahody, cibuli.“

„Správně. A vzpomínáte si, jak se jmenuje kniha, ze které jsem vám píseň hrála?“

„Zpěvník.“

„Moc vás chválím, jestli chcete, můžete si v tomto zpěvníku prohlédnout obrázky, které znázorňují píseň Šel zahradník do zahrady i jiné krásné písničky.“

Reflexe: Dětem jsem nejprve zahrála melodii písně. Měla jsem radost, jelikož ji poznaly. Děti píseň znaly, přesto jsme si ji několikrát zazpívaly. Následně jsem dětem ukázala pohybovou sestavu, kterou jsem si k písni připravila. Dětem se líbila a pohyby začaly ihned opakovat. Vše jsme se učili po částech. Jelikož vše vycházelo z obsahu písně, bylo to pro děti jednoduché a rychle si to zapamatovaly. Na závěr jsem hrála na klavír a děti tančily a zpívaly. Z prostorových důvodů mají ve školce klavír umístěn u zdi a k dětem jsem byla zády, musela jsem se tedy hodně otáčet, abych je kontrolovala, zda vše dělají správně. Pomohla mi však paní učitelka, která cvičila s dětmi, a když se v pohybu ztratily, měly nápovědu. Cíle byly splněny. Děti dokázaly zpívat a k tomu sladit pohybové prvky. Díky pravidelnému procvičování se velmi zlepšilo dechové svalstvo dětí.

ÚTERÝ

Název činnosti: Dramatizace pohádky O veliké řepě

Věk: 5+

Časová dotace: 40 minut

Prostředí: herna

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností, rozvoj spolupráce

Klíčové kompetence: kompetence k učení, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: čepičky, polštář, představující řepu

Motivace: „*Děti, kdo ví, co držím v pravé ruce?*“

„***Knihu.***“

„*A víte, jaká to je kniha?*“

„***Leporelo.***“

„*A kdo dokáže říct, čím se leporelo liší od jiných knih?*“

„***Dá se rozložit.***“

„*Správně. Já vám nyní z této knihy přečtu pohádku. Pamatujete si jakou?*“

„***O veliké řepě.***“

„*Ano.*“

Paní učitelka dětem přečte pohádku.

„*Děti, když leporelo rozložím, dokážete společně převyprávět příběh? Já řeknu první větu a postupně každý něco přidá.*“

Děti postupně vkládají věty a příběh se tvoří. Pokud někdo neví, jak pokračovat, vloží paní učitelka doplňující otázku, která děti nasměruje.

„*Zkusme si nyní říct, kdo pomohl dědečkovi vytáhnout řepu.*“

„***Babička, vnučka, pejsek, kočička a myška.***“

„*Ano. A pamatujete si, jak na sebe volají, když žádají pomoc? Správně. Nyní si zkusíme tuto pohádku zahrát. Vzpomínáte si, děti, kdo je vypravěč? Vypravěč vypráví příběh, popisuje ho, a herci do něj vstupují ve chvíli, kdy s někým mluví. Já budu vypravěč a spolu si nyní rozdělíme role.*“

Průběh aktivity: Paní učitelka rozdělí děti podle počtu na dvě až tři skupinky. Děti si společně s paní učitelkou poví, jak se chováme v divadle, abychom ostatní nerušili. Pedagožka před děti položí velký polštář, na jehož jedné straně je přišita šňůrka. Tento

červený polštář znázorňuje řepu. Děti (herci) dostanou různé čepice, které jsou charakteristické pro jejich roli.

Paní učitelka představuje roli vypravěče. Vypráví pohádku a děti pantomimicky hrají svou roli a vstupují mluveným projevem, na který je paní učitelka upozorní. Pokud děti nehrají pohádku poprvé a pamatují si svou roli, nemusí je již paní učitelka upozorňovat. Na závěr pohádky jsou herci odměněni potleskem a skupinky dětí se prostřídají.

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu.

„Děti, jaká role se vám více líbila, herec, nebo divák? Jak jste se cítily? Líbilo se vám hrát, nebo jste měli strach? Musím vás pochválit. Text jste si velmi dobře zapamatovaly a byly jste velmi ohleduplné vůči svým kamarádům. Jsem ráda, že se navzájem nerušíte.“

Reflexe: Děti jsem si nejprve rozdělila do skupinek, aby na každého vyšla role. Následně jsem si s dětmi zopakovala, jak se chováme v divadle. Nesmíme rušit herce, protože by jim to nebylo příjemné a my také nechceme, aby nás při vystoupení někdo rušil. Dětem jsem rozdala různé čepičky, které znázorňovaly jejich roli, a seřadila je podle toho, v jakém pořadí budou vystupovat. Dědeček měl největší roli, chlapci to však zvládli velmi dobře. Děti nastupovaly do svých rolí, mluvily a dramatizovaly pohádku jako zkušení herci. Dvě děti vystupovat nechtěly. Chápala jsem to a do aktivity jsem je nenutila. Děti rozvíjely své řečové schopnosti a jazykové dovednosti, dokázaly improvizovat a vyzkoušely si, jaké je to spolupracovat. Sám dědeček s řepou nepohnul, když si však všichni vzájemně pomohli, řepu vytáhli. Stanovené cíle byly splněny.

STŘEDA

Název činnosti: Jak roste řepa, Kočička a myš

Věk: 5+

Časová dotace: 20 minut

Prostředí: herna, tělocvična

Očekávané cíle z RVP PV: zvládnout základní pohybové dovednosti, vědomě napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru

Klíčové kompetence: kompetence k učení, sociální a personální, řešení problémů

Pomůcky: obrázky řepy

Motivace: Děti sedí s paní učitelkou v komunitním kruhu.

„Děti, prohlédly jste si knihy, které jste přinesly z domova? Která vás zaujala? Co se vám na ní líbilo?“

Paní učitelka hovoří s dětmi o knihách, které si přinesly. Zjišťuje, zda si děti při volné hře vybraly knihu jako hračku a šly si ji prohlédnout.

„Představte si děti, že já jsem vám dnes přinesla knížku, a ona se mi pomotala. Poznáte, kde je chyba?“

Paní učitelka dětem ukáže obrázkovou knihu. Stránky knížky jsou chaoticky uspořádané a úvodní obrázek knihy je na konci. Všechny ostatní stránky jsou také špatně.

„Stránky jsou špatně.“

„A dokážete je opravit? Uspořádat příběh tak, aby začátek byl na začátku a konec na konci?“

„Ano.“

Děti společně seřazují stránky příběhu tak, jak mají být.

„Vy jste šikovné, zachránily jste mi knihu. A nyní si vyzkoušíme, jak řepa roste. Jestli to zvládneme stejně, jako ta naše, pohádková.“

Průběh aktivity: Děti utvoří kruh v herně nebo tělocvičně. Paní učitelka se dětí zeptá, jaká zvířátka v pohádce vystupují. Děti si pamatují všechny tři. Pedagožka jim sdělí, že si zahrají hru Na kočku a myš, která jim je známá. Vybere jedno dítě, myšku, které si dřepne v kruhu, a druhé, kočičku, které chodí mimo kruh. Ostatní děti se drží za ruce a odříkávají básničku, na kterou myška odpovídá. Po odpovědi vybíhá myška z kruhu a kočička se jí snaží chytit. Po každé hře paní učitelka mění myšku i kočku, aby se děti vystřídalaly.

Paní učitelka vede rozcvičku, kterou děti napodobují. Je nezbytné, aby se děti po běhavé hře vydýchaly a protáhly. Hra, Jak roste řepa se vyvíjí dle fantazie dětí. Pokud si však nejsou jisté, poradí jim pedagožka. Děti se nejprve schoulí do klubíčka, představují tak malé semínko. Jak řepa roste, děti se pomaličku zvedají a natahují zvolna jednotlivé končetiny, a postupně se tak napínají ke sluníčku. Pedagožka komentuje jednotlivé prvky.

Do prostoru herny položí pedagožka obrázky červené řepy. Každé dítě si stoupne k jednomu obrázku. Paní učitelka pustí dětem pohádkové písničky. Ve chvíli, kdy hraje hudba, děti běhají mezi obrázky. Po zastavení si děti musí stoupnout na obrázek. Každé kolo paní učitelka odebírá jednu řepu a jedno dítě vypadne. Na konci hry je znám jeden vítěz.

Komunitní kruh: Pedagožka sedí s dětmi v kruhu a doprostřed položí obrázkovou knihu. *„Děti, vidíte, jak tadyhle na tom obrázku roste řepa? Přesně tak jsme rostli i my. Pomalu jsme se vytahovali za sluníčkem. Najdete na obrázku, na jaké postavy jsme si ještě hráli? A víte, jak se jmenují? Správně, jsem ráda, že si to pamatujete. Jste moc šikovné.“*

Reflexe: V momentě, kdy jsem se dětí zeptala, jaká zvířátka vystupují v pohádce, a zjistily, že budeme hrát hru Na kočku a myš, řekly mi, že to je hra pro mrňata. Přesto jsem je přesvědčila, abychom si hru zahráli. Překvapivě, hra děti velmi bavila a všechny se zapojily. Dokonce nechtěly přestat hrát. Po této hře jsem zařadila rozcvičku, kterou jsem motivovala růstem řepy. Děti se protahovaly od semínka a zkoušely si, jak řepa roste. V poslední části pohybové chvílky byly děti velmi soutěživé. Každý chtěl být na obrázku jako první. Líbilo se mi, že vypadlé děti podporovaly soutěžící a fandily jim. Děti dokázaly zvládnout základní pohybové dovednosti a napodobit pohyb podle vzoru (cvičení jak roste řepa). Cíle byly splněny.

ČTVRTEK

Název činnosti: Otisk rukou na šablonu z řepy

Věk: 5+

Časová dotace: 45 minut

Prostředí: práce u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj jemné motoriky, rozvoj tvořivosti

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní, k učení

Pomůcky: čtvrtky, temperové barvy, štětce, kelímek na vodu, tupé plastové jehly, šablony s jednoduchými obrázkovými motivy

Motivace: „*Děti, mám tu dnes kouzelný sáček, každý si do něj sáhněte a vytáhněte si jednu věc. Nic neříkejte a jen si ji prohlédněte.*“

Děti si postupně vytahují různé druhy knih. Pedagožka následně vyzve děti, aby svou knihu popsaly. Leporelo děti poznají. Dále rozeznají básničku od pohádky, a to díky délce textu. Děti popisují obrázky a odhadují tak, o čem by kniha mohla být.

„*Děti, jak jste poznaly, že je v knížce básnička?*“

„*Protože je to krátké.*“

„*Zkuste zavřít oči. Poznáte nyní, zda se jedná o básničku?*“

„*Ne.*“

„*Děti, lidé, kteří nevidí, čtou jinak. Mají své speciální písmo, které se jmenuje Braillovo slepecké písmo. Pošlu vám nyní knihu a sáhněte si na obrázky, které v ní jsou.*“

Paní učitelka dětem pošle knihu a nechá je, aby si ohmataly jednotlivé stránky.

„*Jsou tam tečky.*“

„*Ano, slepí lidé čtou pomocí hmatu. Prsty sahají na tečky, a tím poznají, co je v knize napsáno. A my si dnes vyzkoušíme vytečkovat jednoduchý obrázek. Nemusíte se však bát, neopustíme naši pohádku. Budeme pracovat ve skupinkách a všichni si vyzkouší obě činnosti.*“

Průběh aktivity: Paní učitelka rozdělí děti na skupinky. Jedna skupina bude vytvářet červenou řepu a ostatní si zkusí vytečkovat Braillovo slepecké písmo. Pedagožka dá dětem obrys velké, červené řepy. Děti mají k dispozici vodu, temperové barvy a štětec na potření ruky. Společnými silami se děti pomocí prstů pokouší vymalovat celou řepu. Jakmile je řepa hotová, natrou si děti štětcem dlaň nazeleno, a utvoří tak listy. Pokud děti nezvládají natřít si svoji dlaň, poprosí kamaráda nebo paní učitelku.

U druhé činnosti rozdává pedagožka dětem šablony. Ukáže jim, jak budou opatrně tečkovat podle vzoru. Po dokončení se děti vystřídají.

Komunitní kruh: Děti sedí v kruhu a před sebou mají položené vytečkované obrázky. Paní učitelka vždy jednomu dítěti zaváže šátkem oči a vloží mu obrázek do ruky. Děti se pomocí hmatu snaží obrázek identifikovat. Postupně se vystřídají všechny děti. Na závěr pedagožka mluví s dětmi o tom, jaké to bylo nevidět, jak se cítily a zda pomocí hmatu rozeznaly obrázek.

Reflexe: Malba pomocí prstů se dětem velmi líbila. Samy si namíchaly různé odstíny červené a vymalovaly šablonu červené řepy. Děti měly problém natřít si samy ruku. Byla jsem tedy ráda, že jsem si je rozdělila do skupinek, jelikož v malé skupince jsem jim ruce zvládla natřít, kdežto ve velké skupině by to bylo složitější. Na závěr děti tiskly dlaně každý dle své fantazie, kolik dlaní, tolik listů. Součástí této činnosti bylo vyzkoušet si Braillovo písmo. Děti propichovaly papír podle šablony. Nebylo to jednoduché, ale všechny činnosti úspěšně dokončily. Děti rozvíjely jemnou motoriku, tvořivost a fantazii. Stanovené cíle byly splněny.

Obrázek 11: Otisk rukou na šablonu z řepy, zdroj: vlastní

PÁTEK

Název činnosti: Koláž – společná práce celé třídy

Věk: 5+

Časová dotace: 40 minut

Prostředí: u stolečků

Očekávané cíle z RVP PV: rozvoj spolupráce mezi dětmi, rozvoj jemné motoriky

Klíčové kompetence: komunikativní, k učení, sociální a personální

Pomůcky: velké hnědé čtvrtky, nůžky, časopisy, letáky, obrázky s motivy řepy a ostatní zeleniny, lepidla, papíry, pastelky

Motivace: „*Děti, poslední čtyři týdny, celý měsíc, jsme si opakovali jedno téma. Jaké?*“
„Knížky.“

„*Ano, bavili jsme se o různých knihách, jaké známe druhy, kde si je můžeme půjčit, koupit, jak se o knihu staráme a hráli jsme si podle čtyř pohádek. Pamatujete si, jaké pohádky to byly?*“

„Větríček, Boudo, budko, Řepa a O Slunečnickovi, Měsíčníkovi a Větrníkovi.“

„*Správně. Já vám nyní pustím pohádkové video, kde si zopakujeme, co vše jsme se o knihách naučili. Doufám, že se vám bude líbit stejně jako mě.*“

Paní učitelka pustí dětem video z České televize Kostičky s tématem kniha. Po zhlédnutí s dětmi o videu hovoří, jak se jim líbilo a co je zaujalo.

„*Děti, kdo ví, co je řepa?*“

„Zelenina.“

„*Ano. A jakou další zeleninu znáte?*“

Děti vyjmenovávají různé druhy zeleniny.

„*Na stolečku mám pro vás připravené různé časopisy a obrázky se zeleninou. Společně je vystříhneme a nalepíme. A víte, co nám vznikne?*“

„Zahrádka.“

„*Děti, čeká nás však ještě jeden úkol, který jsme již několikrát kreslili. Víte jaký?*“

„Naše knížka.“

„*Správně. Ještě si dnes zahrajeme na ilustrátory.*“

Průběh aktivity: Paní učitelka spojí několik čtvrtek, aby vznikla velká plocha. Děti se posadí ke stolečku kolem čtvrtky a vystříhají různé druhy zeleniny. Po vystřížení vše nalepí na spojený podklad. Po dokončení koláže se děti ve skupinkách posadí ke stolečku a nakreslí poslední pohádku do své knihy.

Komunitní kruh: Paní učitelka s dětmi sedí v kruhu. Děti mají u sebe obrázky všech pohádek.

„Děti, vzpomínáte si, jak se jmenuje místo, kde se vystavují obrazy?“

„Galerie.“

„Ano, rozložte si své obrazy, ať si je můžeme všichni prohlédnout jako v galerii.“

Pedagožka po prohlédnutí založí obrázky do desek a motivuje děti k dalšímu tvoření.

„Děti, knihy mívají hodně stránek. My jsme stihli pouze čtyři pohádky. Co kdybychom každý týden nakreslili pohádku, kterou vám doma předčítá maminka nebo tatínek. Společně si pak můžeme říct, jaké pohádky si doma předčítáme, které jsou hezké a proč se nám líbí.“

Reflexe: V závěru projektu jsem se rozhodla vytvořit společnou práci. Děti měly za úkol vystříhat obrázky zeleniny a následně je nalepit na podklad. Některé děti měly se stříháním problémy. Opravovala jsem jim úchop nůžek a vedla ruku, aby jim to šlo lépe. Pro mě samotnou byl velký úkol sehnat letáky, v kterých bylo dostatečné množství zeleniny. Jelikož jsem řepu nenašla v žádném, vytiskla jsem obrázky, které děti vystříhaly. Děti spolupracovaly při společné práci a rozvíjely jemnou motoriku. Stanovené cíle považuji za splněné.

7.3.2 Druhá část projektu

SOUBOR DALŠÍCH ČINNOSTÍ

Druhá část projektu obsahuje činnosti, které doplňují aktivity z první části a rozvíjí dítě v dalších oblastech. Řízené činnosti mají v mateřské škole určený čas, ve kterém jsou realizovány. Zmíněné aktivity jsou zařazeny před, případně po uskutečnění hlavních činností. Tyto aktivity jsou různorodě zaměřené a propojené s literárními činnostmi. Úkoly vychází z příběhů. Nejčastěji jsou zde vypsány grafomotorické listy, dechová cvičení, cvičení pro rozvoj matematických představ a jiné.

Foukej, foukej větríčku

1. Hry zaměřené na dechové cvičení

Hra *Na Mašinky*. Paní učitelka určí jedno dítě, které bude představovat mašinku. Ostatní děti se zařadí za něj a znázornují vagónky. Dítě ztvárňující mašinku udává tempo, směr a zvuk mašinky. Ostatní děti opakují povely po mašince.

Hra *Přesuň hrušku*. Děti stojí v řadě a před sebou mají hrušky vystřižené z krepového papíru. Cílem hry je posunout hrušku pomocí dechu do cílové čáry. Vyhrává dítě, které jako první dostane hrušku na určené místo.

Dostaň hrušku k větríku. Děti mají před sebou položený malý obrázek hrušky a větríku. Úkolem je přenést pomocí brčka obrázek hrušky k obrázku větru.

2. Početní operace

Hry zaměřené na početní operace jsou vhodné pro rozvoj matematické představivosti.

Přiřazování obrázků. Děti dostanou kartičky s obrázky různého počtu hrušek a puntíků. Cílem hry je přiřadit správný počet hrušek ke správnému počtu puntíků (viz příloha číslo 10).

Větší, menší. Paní učitelka si vytvoří různě velké obrázky hrušek. Dětem vždy ukáže dvě hrušky a jejich úkolem je, poznat, která hruška je větší a která je menší.

Kdo do řady nepatří. Děti dostanou od paní učitelky tajný list papíru, na kterém jsou znázorněny hrušky v řadě. Cílem hry je zjistit, který obrázek hrušky v řadě je odlišný a říct, proč do řady nepatří. Následně děti zkusí spočítat, kolik je v řadě správných obrázků, a nakreslit k tomu odpovídající počet puntíků (příloha číslo 11).

3. Grafomotorický list – dokreslení obrázku

Grafomotorické listy je v MŠ vhodné zařadit, jelikož děti připravují na budoucí psaní, které je pro děti při vstupu do základní školy snadněji naučitelné.

Dokreslení obrázku. Děti dostanou od paní učitelky dva druhy grafomotorických listů. Jeden bude obsahovat lehčí formu a druhý těžší. Lehčí verze bude představovat obrázek hrušky, která bude z jedné poloviny plně nakreslená a z druhé poloviny vytečkovaná. Úkolem dětí je tečky několikrát obtáhnout, a dotáhnout tak hrušku do plného tvaru. Těžší verze grafomotorického listu bude obsahovat stejnou část plně nakreslené hrušky, druhá polovina však bude prázdná. Děti tedy musí nakreslit druhou část hrušky podle paměti (příloha číslo 12).

4. Poznávání ovoce

Rozeznání různého druhu ovoce je důležité nejen po hmatové stránce, ale také po chuťové. Děti rozpoznávají rozdíly jednotlivých druhů pomocí smyslů.

Seznámení se s ovocem. Seznámení s ovocem je vhodné zařadit do ranního kruhu. Paní učitelka přinese dětem ukázat různé druhy a položí jim pár otázek.

- *Jaké ovoce znáš?*
- *Které máš rád?*
- *Viš, které ovoce je sladké?*
- *Může mít ovoce různé druhy barev?*
- *Pěstujete ovoce na zahradě?*

Děti mají ovoce stále před sebou, a proto si ho mohou prohlížet při povídání pedagožky. Paní učitelka sdělí dětem, o jaký druh ovoce jde, kde roste a zda ho pěstujeme v České republice, nebo se dováží z ciziny. Jakmile paní učitelka dokončí své vyprávění, pošle ovoce po kruhu, aby si ho děti mohly ohmatat. Děti zjišťují, zda je ovoce lehké, nebo těžké, hladké, nebo pichlavé, či jemné.

Hláskování. Pedagožka ukáže dětem vybraný druh ovoce z kouzelného košíku. Děti se následně ptá, jak se ovoce jmenuje, zda ho dokáží vytleskat a určit počet slabik. Na závěr se vyptává na první a poslední hlásku ve slově.

Kimova hra. Paní učitelka před děti položí kouzelný ubrus, na kterém jsou vyskládány různé druhy ovoce. Děti mají za úkol důkladně si veškeré ovoce prohlédnout. Jakmile si budou jisté, že si veškeré ovoce pamatují, zavřou oči. Paní učitelka jeden druh ovoce schová. Děti mají za úkol zjistit, které ovoce se z kouzelného ubrusu ztratilo.

Na kuchaře. Děti sedí v kruhu a paní učitelka jim zaváže oči lehkým šátkem. Každý kuchař musí vědět, jak které jídlo chutná. Děti tedy čekají, než jim paní učitelka

dá pomoci vidličky do pusy malý kousek ovoce. Pomocí smyslů děti hádají, o jaký druh ovoce jde, zda je hořký, sladký či kyselý.

5. Píseň Měla babka čtyři jabka

Píseň, Měla babka čtyři jabka, se hodí k probíranému tématu. Děti se k básničce naučí krátkou píseň spojenou s pohybem.

Mazurka. Paní učitelka se s dětmi zprvu naučí, případně zopakuje, píseň. Jakmile si jsou děti ve zpěvu jisté, rozdělí je do dvojic. Dvojice tvoří pár chlapec a holčička. Pokud počet dětí nevychází, mohou být v páru společně holčičky, nebo chlapci. Jakmile jsou děti liché, vypomůže paní učitelka. Paní učitelka dětem rozfázovaně předvede jednotlivé pohyby a děti je po ní opakují. Jakmile jsou děti s pohyby po částech ztotožněny, tančují plynule celou píseň. Na závěr děti kombinují tanec se zpěvem (noty k písni – příloha číslo 9).

Boudo, budko

1. Lesní zvířata

Hry k procvičení zvířat je vhodné zapojit zejména při ranním kruhu, případně při volné hře. Děti si zopakují lesní zvířata, která již znají, případně se dozví nové informace o zvířatech, která okolo nás žijí.

Hra **Kdo jsem já?** Hra je vhodná pro dvojice i skupiny. S dětmi hraje vždy učitelka. Děti sedí u stolečku, případně na koberci v herně. Paní učitelka vždy ukáže dětem obrázek s jedním zvířetem. Úkolem dětí je uhodnout, o jaké zvíře jde. Pokud je téma probíráno delší dobu, mohou se děti pokusit říct i jméno mláděte, případně samce a samičky. K této hře je vhodné zařadit i vytleskávání jednotlivých zvířat a procvičení první a poslední hlásky ve slově.

Pantomima se zvířaty. Děti sedí v kruhu na koberci. Každé dítě dostane od paní učitelky tajnou kartičku, kterou nesmí nikdo jiný vidět. Jakmile děti kartičku otočí, uvidí na ní zvířátko. Děti postupně chodí do středu kruhu a pouze pohyby, beze zvuku předvádí zvíře z obrázku. Pokud děti dlouhou dobu nemohou zvíře identifikovat, mohou být zapojeny i zvuky, které by měly dětem dostatečně poradit.

Hra **Myslím si zvíře.** Při této hře začne vždy pedagožka, která si myslí jedno lesní zvíře. Ostatní děti ji pokládají otázky, na které smí odpovědět pouze ano, či ne. Jakmile někdo z dětí uhodne dané zvíře, vyhrává a mění si roli s paní učitelkou. Paní učitelka následně pokládá otázky s ostatními dětmi.

2. Matematická představivost

Hry zaměřené na matematickou představivost podporují u dětí v rozvoj logického myšlení. Tyto hry později pomáhají dětem zvládat matematiku po vstupu do základní školy.

Hra ***Kdo šel první***. Tato hra vychází přímo z pohádky. Je zaměřena nejen na matematiku, ale také pozornost. Paní učitelka pokládá dětem otázky o zvířátkách, která v pohádce vystupovaly.

- *Které zvířátko šlo jako první?*
- *Které šlo po žabce?*
- *Kolikátý šel zajíček?*
- *Kdo šel poslední?*
- *Kdo přišel mezi myškou a zajíčkem?*

Pokud děti nevědí odpovědi na otázky, může jim paní učitelka pomoci obrázky, které seřadí postupně podle toho, jak zvířátko v pohádce vystupovala. Obrázkový vzor dětem pomůže najít odpovědi na položené otázky.

Porovnání velikosti. Každé zvířátko je jinak velké. Obrázek někdy může zkreslovat. Paní učitelka se v ranním kruhu bude s dětmi bavit, zda ví, které zvířátko v pohádce bylo největší a které nejmenší. Zda je myška větší, než zajíc, nebo naopak. Děti si ucelí pojmy malý, velký, větší, menší, nejmenší a největší pomocí příkladů, díky kterým si pojmy lépe zapamatují.

Koláž zvířátek. Paní učitelka si pro děti připraví velkou koláž, plnou lesních zvířátek. Tuto koláž položí doprostřed kruhu mezi děti. Úkolem dětí je rozeznat, zda je zvířátko nahoře, nebo dole. Určit, zda se zvířátko nachází na levé straně, případně na pravé. Které zvířátko se nachází mezi liškou a medvědem. Kdo je vedle lišky a tak dále. Pro zopakování zvířátek mohou děti jednotlivá zvířátka vyjmenovat (příloha číslo 13).

3. Grafomotorické listy

Díky grafomotorickým listům může paní učitelka u dětí zkoumat správné držení psací potřeby, a posléze špatné držení opravovat na správné. Pro děti je lepší se vše přeučit na počátku, nežli ve škole, kdy už bude držení zautomatizované, a tím se bude hůře přeučovat.

Bludiště. Tento pracovní list je pro děti vždy zajímavý a zábavný. Každý chce najít správnou cestu. Děti mají na jedné straně listu zvířátko a na druhé straně krmelec.

Zvířátka však neví, jak se dostat domů ke krmelci, a potřebují od dětí pomoci najít správnou cestu. Úkolem dětí je najít správnou cestu v bludišti, a dostat tak zvířátka domů ke krmelci. Děti bludiště vyplňují obyčejnou tužkou nebo pastelkou. Pokud udělají chybu, mohou si vzít jinou barvu pastelky, aby se jim čáry nepletly (příloha číslo 14).

Omalovánky. Odpočinkovou a nenáročnou hrou (zejména při příchodu do MŠ) jsou omalovánky. Paní učitelka může dětem připravit různé omalovánky se zvířátky z pohádky. Děti si zopakují zvířátka, která v pohádce vystupovala a zároveň si upevní představu, jak dané zvířátko vypadá.

4. Pexeso

Pexeso je velmi zábavná hra vhodná pro rozvoj pozornosti, soustředění, paměti, spolupráce a trpělivosti.

Karetní pexeso. Paní učitelka si pro děti připraví kartičky se zvířátky. Každá kartička je vždy dvakrát. Děti mohou hrát nejméně ve dvojicích. Paní učitelka pomůže kartičky dětem rozložit do pravidelného čtverce zvířátkem dolů. Děti nesmí vidět, co je na kartičce za zvířátko. Jakmile začne hra, děti se střídají v otáčení kartiček. Otáčí se vždy dvě kartičky lícem vzhůru tak, aby je viděli všichni hráči. Pokud hráč najde dva stejné obrázky, může hrát ještě jednou. Když obrázky stejné nejsou, otočí je zpět lícem dolů. Vyhrává ten, kdo na konci hry bude mít největší počet kartiček (příloha číslo 15).

Zvukové pexeso. Paní učitelka se s dětmi posadí na koberec. Vysvětlí jim, že u této hry musí být potichu a pozorně poslouchat. Učitelka pustí dětem vždy dva různé/stejné zvuky zvířete. Pokud si děti budou myslet, že jde o stejné zvířátko, postaví se. Když budou zvuky rozdílné, děti zůstanou sedět. Paní učitelka může zařadit těžší verzi hry. Pustí tři zvuky zvířátek a děti musí vědět, zda byly dva shodné, či nikoli.

Živé pexeso. Paní učitelka děti rozdělí do dvojic. Jedna dvojice dobrovolníků půjde na chvíli za dveře. Ostatní děti dostanou do dvojice vždy jedno zvířátko. Po rozdání názvů zvířátek zavolá paní učitelka dobrovolníky. Děti se mezitím rozmístí po herně. Dobrovolnická dvojice si stříhne, a kdo vyhraje, začíná vybírat. Vybrané dítě vždy předvede určené zvířátko. Záleží na dětech, zda zvíře ztvární pantomimicky, či zvukem. Musí to však být v té dvojici vždy stejné. Jakmile hráč uhodne dvojici, získává bod a dvojice se k němu přiřadí. Hráč může hrát ještě jednou. V případě, že hráč dvojici neuhodne, děti zůstávají na svém místě. Vyhrává hráč, který uhodne víc dvojic.

O Slunečniku, Měsíčníku a Větrníku

1. Postavy z pohádky

Hry slouží k zopakování postav z pohádky. Paní učitelka zjistí, jak dávaly děti při pohádce pozor, co si pamatují a v čem ještě mají rezervy. Hry jsou zaměřené na rozvoj řeči, pozornosti a spolupráce.

Hra **Vyjmenuj postavy**. Děti sedí v kruhu a paní učitelka pokládá dětem otázky, které vychází z pohádky. Příklady otázek:

- *Jak se jmenoval princ?*
- *Kolik bylo princezen?*
- *Vzpomeneš si, jak se jmenovali králové?*
- *Jak se jmenoval zlý král?*
- *U koho Silomil sloužil?*

Děti společně odpovídají na otázky kladené paní učitelkou. Pokud nikdo z dětí neví odpověď, pedagožka jim přečte úryvek z pohádky, který jim odpověď prozradí. Jestliže dětem nepomůže k odpovědi ani přečtený text, může jim paní učitelka ukázat obrázky postav.

Hláskování. Po zopakování hlavních postav z pohádky, si děti daná slova vyhláskují. Paní učitelka vždy dětem ukáže příklad a děti po ní slova opakují. Jako první děti slova vyslovují po jednotlivých písmenkách S-L-U-N-E-Č-N-Í-K. Po zopakování všech slov použije paní učitelka vyslovování po slabikách SLU-NE-ČNÍK. Jakmile děti zopakují všechny slova po slabikách, zapojí učitelka ke hře rytmus. Na každou slabiku děti tlesknou. Pro zopakování početních operací děti u každého slova spočítají počet tlesknutí a číslo sdělí paní učitelce. Pedagožka může zařadit i poznávání první a poslední hlásky ve slově.

Dramatizace pohádky. Paní učitelka rozdělí děti do třech skupinek. Děti dostanou téma odvozené z názvu pohádky. Úkolem dětí je, rozdělit si mezi sebou role a zdramatizovat část pohádky, kterou si samy vyberou. Ostatní děti po přehrání hádají, jakou část pohádky si skupinka dětí vybrala.

2. Matematické představy

Soubor těchto her slouží k zopakování si pojmů větší, menší, velký a malý. Děti porovnávají různě velké obrázky a uvědomují si odlišné velikosti.

Seřazení postaviček. Paní učitelka pro děti připraví různě velké, vystřižené postavičky z pohádky. Úkolem dětí je seřadit postavičky podle velikosti od nejmenší po největší, nebo obráceně. Záleží na pokynech paní učitelky (příloha číslo 16).

Rozdělení postaviček podle velikosti. Učitelka posadí děti ke stolečku a rozdělí jim dva druhy obrázků, které představují postavy z pohádky. Obrázky jsou velké a malé. Úkolem dětí je rozdělit postavičky do dvou sloupečků podle velikosti. Do jednoho sloupečku děti vyskládají velké obrázky a do druhého sloupečku malé obrázky. V těžší verzi hry paní učitelka připraví více druhů velikostí. Děti nebudou mít dva sloupečky, ale více (příloha číslo 17).

Přirovnání. Paní učitelka si s dětmi sedne na koberec do velkého kruhu a na ruku má maňásky. Jeden představuje myšku a druhý medvěda. Myška vypráví dětem, jak je maličká a proto se bojí velkých zvířat. Medvěda trápí, že je velký a nemotorný, všichni před ním utíkají, protože z něj mají strach. Děti mají za úkol říct paní učitelce, které postavy z pohádky byly malé, případně vymyslet jiná zvířátka nebo postavy, které jsou malého vzrůstu. Jakmile děti vymyslí dostatek bytostí, dostávají další úkol, vymyslet, kdo v pohádce byl velký. Posledním úkolem je porovnání. Paní učitelka vždy řekne dětem dvojici a děti odpovídají, kdo je větší a kdo menší. Příklady dvojic:

- *skála – kamínek*
- *květina – strom*
- *kůň – pes*
- *zámek – dům*
- *kráva -beránek*

Po zodpovězení otázek mohou děti samy vymýšlet dvojice větší, menší. Děti mohou vycházet z pohádky, nebo jiných věcí okolo nich.

3. Rozdíly

Obrázky, na kterých jsou malé rozdíly, donutí děti k pozornosti a soustředění. Pokud děti pracují ve skupince, rozvíjí se i vzájemná spolupráce. Obrázky vyplývají z děje pohádky, proto si děti opakují i děj příběhu.

Najdi rozdíl. Děti dostanou od paní učitelky dva obrázky, které na první pohled působí stejně. Po důkladnějším prozkoumání obrázků děti zjistí, že se nepatrně liší. Paní učitelka dětem prozradí, že se jedná o pět rozdílů. Děti musí najít pět rozdílů a v obrázku je zakroužkovat. Paní učitelka může mít připravenou lehčí i těžší verzi obrázků. Varianty

se budou lišit v detailech. Lehčí verze obrázků bude na první pohled rozdílná. Těžší varianta bude mít odlišné pouze maličkosti (příloha číslo 18).

Výroba odlišných obrázků. Po zkušenosti s hledáním rozdílů na dvou odlišných obrázcích dostanou děti opačný úkol. Musí nakreslit dva stejné obrázky vycházející z pohádky, které se budou lišit pouze v malých detailech. Paní učitelka si poznamená, kolik rozdílů děti nakreslily, a poté dětem obrázky rozkopíruje. Děti následně hledají rozdíly u obrázků kamarádů.

Živé rozdíly. Pedagožka se s dětmi posadí do kruhu a rozdělí je do dvojic. Po rozdělení si každá dvojice domluví stejný pohyb, který se bude nepatrně lišit. Do kruhu poté vždy vstoupí jedna dvojice, která pohyb předvede. Děti hádají, v čem jsou pohyby dvou dětí odlišné.

4. Korálky

Navlékání korálků je vhodná činnost pro rozvoj jemné motoriky a soustředění. Čím menší korálky jsou, tím více musí děti zapojovat prsty.

Výroba korálků. Paní učitelka dětem připraví nepečené těsto. Děti jsou rozděleny do skupinek ke stolečkům. Každá skupinka dostane kousek těsta, váleček a malé formičky představující měsíc, slunce a vítr. Děti společně rozválí těsto a vykrojí si několik obrázků. Do středu poté paní učitelka udělá malé dírky, aby se daly korálky navléknout. Na závěr učitelka korálky upeče. Pro větší množství korálků je zapotřebí, aby paní učitelka upekla korálky navíc.

Navlékání korálků. Po upečení korálků rozdává paní učitelka dětem tenký provázek, nebo nit. Děti navlékají vyrobené korálky a vytvoří si vlastní náhrdelník, případně náramek. Chlapci mohou náhrdelník věnovat mamince nebo babičce jako dárek.

Smyslová hra **Korálky.** Paní učitelka má kouzelný sáček, který obsahuje korálky, které děti vyráběly. Děti sedí v kruhu a paní učitelka je postupně obchází. Každé si vybere jeden korálek z kouzelného pytlíku, korálek však nesmí nikomu ukazovat, ani si ho prohlédnout. Děti si ho nechají v ruce a podle hmatu rozeznávají, zda se jedná o korálek Slunečníku, Měsíčníku, nebo Větrníku. Poté, co budou mít všechny děti korálek v ruce, řeknou, jaký korálek si vylosovaly a ukážou ho ostatním dětem. Na závěr děti přiřadí stejné korálky k sobě do třech skupinek.

5. Hry rozvíjející sluch

Hry na rozvoj sluchového vnímání jsou v MŠ velmi důležité. Pomocí těchto her se u dětí nerozvíjí pouze sluch, ale také řeč, soustředěnost a pozornost.

Čtení pohádky. Paní učitelka dětem opakovaně přečte pohádku o Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku. Nebude se však jednat o běžné čtení. Pokaždé, když paní učitelka řekne jméno Silomil, musí děti tlesknout. Při těžší verzi může paní učitelka použít ještě další dvě jména, u kterých děti tlesknou dvakrát a třikrát.

Naučíme prince mluvit. Děti se posadí do kruhu v herně a paní učitelka přijde s princem (maňáskem). Princ však nic neříká, a když se ho paní učitelka na něco zeptá, maňásek jen vrtí hlavou. Co se stalo? Princ zapomněl mluvit. Děti společně s pedagožkou se rozhodnou, prince mluvit naučit. Paní učitelka vždy řekne dvojici slov a děti si poslechnou, zda to maňásek dobře opakuje. Pro zapamatování si to zopakují ještě jednou s ním. Příklady dvojic:

- *pes – les*
- *kos – bos*
- *rada – brada*
- *tudy - dudy*
- *masa – rasa*
- *hrát – brát*
- *záda – ráda*

Babička jede do Číny. Děti sedí v kruhu a paní učitelka začne příběh. Babička jede do Číny a sebou si vezme .... deštník. Dítě sedící vedle paní učitelky zopakuje větu, Babička jede do Číny a sebou si vezme ... deštník a přidá další věc. Děti postupně opakují věci, které si babička sebou veze, a vždy jednu přidají. Děti, které sedí na konci kruhu, to mají vždy těžké, ale kamarádi i paní učitelka jim rádi poradí. Paní učitelka může zvolit lehčí variantu hry, kdy děti opakují pouze věc, kterou řekne kamarád před ním. Dítě tedy zopakuje pouze jednu věc a přidá vlastní.

O veliké řepě

1. Obrázky

Obrázkové hry jsou pro děti velmi hezké a zpestřující. Pomocí obrázků si děti zopakují děj příběhu a hlavní postavy.

Dějové obrázky. Paní učitelka si pro děti připraví různé obrázky z pohádky. Na každém obrázku je znázorněna část příběhu. Úkolem dětí je správně seřadit obrázky podle děje příběhu.

Přiřazování charakteristických věcí. Paní učitelka si pro děti připraví obrázky postav a další obrázky věcí, které jsou pro postavy z příběhu typické (babička – šátek, vařečka, kuchyňka). Cílem hry je vyskládat jednotlivé obrázky postav v pořadí, v jakém v pohádce vystupovaly, a ke každé postavě přiřadit věc, která je pro ni důležitá. Na závěr hry ukazuje pedagožka jednotlivé obrázky dětem. Děti je pojmenují, vytleskají a určí první a poslední hlásku ve slově (příloha číslo 19).

Kreslený příběh. Děti se posadí do velkého kruhu v herně. Do středu kruhu položí paní učitelka balicí papír a barvy. Děti mají za úkol společně nakreslit děj pohádky. Záleží na dětech, jak budou spolupracovat a jak dílo vytvoří. Paní učitelka nechá vše na organizaci dětí a nezasahuje do činnosti.

2. Převyprávění pohádky

Převyprávění pohádky je vhodné k rozvoji a rozšíření slovní zásoby, cvičení paměti a spolupráce mezi dětmi, když si s příběhem pomáhají.

Výroba kartiček. Po přečtení pohádky posadí paní učitelka děti ke stolečku. Děti dostanou malé kartičky stejné velikosti a výtvarné pomůcky. Hra spočívá v nakreslení děje. Děti dle své fantazie nakreslí vždy na jednu kartičkou kousek pohádky. K dispozici mají libovolný počet kartiček. Záleží tedy na dětech, na kolik obrázků obsah děje rozdělí.

Vyprávění pohádky podle kartiček. Děti sedí v kruhu a před sebou mají položené vlastnoručně vyrobené kartičky, případně kartičky vyrobené paní učitelkou. Pomocí kartiček děti vypráví pohádku. Vyprávění podle předlohy je pro děti jednodušší. Když se ve vyprávění ztratí, v kartičkách mají nápovědu.

Vyprávění příběhu. Paní učitelka se s dětmi posadí v herně na koberec, případně ke stolečkům, a začne vyprávět pohádku. Řekne pouze jednu větu. Děti postupně rozšiřují příběh také o jednu větu, a vytváří tak společně celou pohádku. Pokud děti neví, jak pokračovat, položí paní učitelka nenápadné otázky, které děti nasměrují ke správnému pokračování vyprávění.

3. Grafomotorický list

Grafomotorické listy jsou v MŠ velmi důležité, při jejich vytváření paní učitelka pozoruje správné držení psaní potřeby, je tedy vhodné, podat je dětem individuálně, případně v menších skupinkách, aby se paní učitelka mohla u jejich tvorby dětem věnovat a pomoci jim.

Obtahování obrázků. Pracovní list může vypadat i zábavně. Paní učitelka dětem předkreslí různé druhy zeleniny. Obrázky nebudou nakreslené pomocí plné čáry, ale

vytečkované. Děti spojují pomocí teček zeleninu. Po spojení jim vznikne hezký obrázek (příloha číslo 20).

Dokreslování. Pracovní list učitelka rozdělí na tři části. V první části bude nakreslený jeden druh zeleniny. V druhé části bude stejný obrázek, ale oproti prvnímu budou některé plné čáry nahrazeny tečkami. V třetí části bude určitá část obrázku chybět. Děti si nejprve důkladně a několikrát obtáhnou první obrázek. Druhý obrázek spojí a také ho několikrát obtáhnou. V třetí části děti dokreslí chybějící části obrázku (příloha číslo 19).

Spojování. Na jedné straně pracovního listu bude nakreslena část zeleniny a na druhé straně papíru druhá část zeleniny. Děti musí spojit správné části zeleniny k sobě. Pro lepší orientaci na papíře je vhodné na každý druh zeleniny použít jinou barvu.

Pracovní list. Pedagožka nakreslí na okraj pracovního listu červenou řepu a vyznačí kolonky pro postavy. Úkolem dětí je do každé kolonky natisknout postavu v pořadí, v jakém vystupovaly. Paní učitelka se následně doptává dětí, kdo šel první, poslední, před kočičkou a tak dále.

4. Puzzle

Puzzle je velmi zábavná forma hry, u které si děti procvičují logické myšlení, rozvíjí jemnou motoriku a trpělivost.

Malé obrázky. Paní učitelka si nakreslí obrázky, které budou odpovídat ději pohádky, a rozstříhá je na různě velké, nepravidelné tvary. Děti dostanou zamíchané malé dílky obrázku a pokouší se ho bez vzoru složit. Náročnost hry určuje paní učitelka podle detailů, které v obrázku nakreslí, a množstvím i velikostí nastříhaných obrázků.

Kostičky. Obrázek vycházející z pohádky rozstříhá paní učitelka na malé kostičky. Děti mají za úkol malé kostičky složit do smysluplného obrázku. Pokud mají děti se složením problém, poskytně jim paní učitelka předlohu, podle které obrázek složí.

Puzzle. Klasické, bílé puzzle paní učitelka pomaluje dějem z pohádky. Po zaschnutí puzzle rozloží a děti se je pokusí složit.

Puzzle si mohou vyrobit i děti. Na bílý podklad puzzlů namalují oblíbenou část pohádky. Po zaschnutí puzzle rozeberou a zkusí je složit. Děti si mohou různě vyrobené varianty mezi sebou půjčovat.

Říkadla a básničky

Říkadla a básničky mají v lidském životě nezastupitelné místo. Jejich stěžejním prvkem je rytmus, který je nepostradatelný po celý život. Jedná se o jednu z důležitých

forem, které slouží k rozvoji lidské řeči. Říkadla jsou v mateřské škole na denním pořádku. Říkadla, která se tematicky hodí k projektu, jsou například:

Česká říkadla, hádanky, písničky – Milada Motlová (2007, s. 14, 19, 30)

Stojí hruška v širém poli

Stojí hruška v širém poli,
kdo je šelma, ten se bojí.
Já jsem šelma, nebojím se,
mám šavličku, ubráním se.

Král, král

Král, král
na dudy hrál,
královna za času
hrávala na basu.
Král, král
na dudy hrál.

Žába leze do bezu

Žába leze do bezu,
já tam za ní polezu.
Kudy ona, tudy já,
budeme tam oba dva.

Všelijaká zvířata – Radek Adamec (2017, s. 49, 77, 81)

Myška

Hádala se kočka s myší,
která z obou lépe slyší
„Klidně si to, kočko, zkus,
myšky slyší trávu růst.“
„A já zase z dálky slyším,
že dnes bude oběd z myší.“
„Tak to, kočko, slyšíš víc,
musím běžet, tak tě pic.“

Liška

Bystrá ouška všechno slyší,
skvělý čich ji varuje,
Je to zrzka vychytralá.
Víte, děti, kdo to je?
Prý se znala s Budulínkem,
Malý princ, ten měl ji rád.
Pro hajného je to škodná,
s liškou není kamarád.

Zajíc

Zajíc polní po strništi
běží k lesu, jen to sviští.
Za ním jeho kamarádi,
skáčou dobře, skáčou rádi.
Nechtějí však nosit spodky,

Nechtějí však nosit spodky,
aby mohli dělat bobky.
Jen počkejte, zajíci,
až to zjistí myslivci.

8 Závěr

Bakalářskou prací s názvem Literární výchova v předškolním vzdělávání se snažím poukázat na nezastupitelnost literatury v předškolním období. Tuto skutečnost prokazují nejen teoretickou částí, ve které se zmiňuji o vlivu literatury na vývoj dítěte, ale i praktickou částí, ve které uvádím, že příběh může být využit různými formami, kterými pedagožka u dětí projeví zájem o literární výchovu, a rozvine tak jejich osobnost.

Cíle bakalářské práce, které jsem si na počátku vymezila, byly splněny. V teoretické části jsem charakterizovala význam a obsah literární výchovy v mateřské škole. V praktické části jsem na základě získaných informací vypracovala měsíční projekt, který se specializoval na čtyři příběhy rozvíjející různé oblasti osobnosti dítěte. Při vytváření projektu jsem se soustředila na podrobné vylíčení všech činností, které by mohly sloužit jako sborník aktivit pro začínající pedagogy. Dále jsem se zaměřila na důkladné prohloubení literatury u dětí předškolního věku. Z těchto zmíněných důvodů je projekt v praktické části velmi rozsáhlý.

Projekt jsem realizovala při souvislé praxi v mateřské škole Čtyřlístek. Při realizaci projektu jsem si uvědomila, že mnoho dětí se při četbě dokáže soustředit, pokud je výrazně čtená, případně vyprávěná. Děti nevyrušují, neskáčou do řeči a o příběh se zajímají. Přesto, že byl projekt určen pro předškolní děti (5- 7 let), některé činnosti byly realizované s mladšími dětmi. I tyto děti se dokázaly ponořit do příběhu a reagovat na pozdější kladené otázky. Realizací projektu jsem se přesvědčila, že i přes veškerou moderní techniku, kterou dnešní doba nabízí, by si děti vybraly jako hračku knihu. Jednalo by se však o moment, kdy by dítě nebylo samo. Dítě musí být v kontaktu s blízkou osobou, které bude sdělovat zážitky z prohlížené knihy, bude popisovat jednotlivé situace a klást otázky k obrázkům, které mu jsou nejasné.

Realizace projektu se velmi vydařila. Přispěla tomu i chřipková epidemie, díky které byl počet dětí ve třídě značně menší. S dětmi se velmi dobře komunikovalo a spolupracovalo. Byly zvědavé a dychtivé po nových informacích. Část projektu se vydařila i za složitějších podmínek během jarních prázdnin, kdy byly děti namíchané z dvou různých školek. Uvědomila jsem si, že některé činnosti se mohou zařadit i pro mladší děti, které byly zejména z pohádky Boudo, budko velmi nadšené. Všechny vybrané činnosti se vydařily i přesto, že jsem v to zpočátku nedoufala. Výtvarné aktivity byly náročné, zejména časově. Pokud bych měla projekt realizovat znovu, nezařadila bych aktivitu, při které děti tiskly stopy zvířátek z brambor. Za prvé bylo velmi těžké

vykrojit tvar v bramboře tak, aby odpovídal stopě daného zvířátka, a za druhé, děti na tiskátko tlačily natolik, až tím docházelo k jeho opotřebení v čemž nastával problém při tisknutí s další skupinou dětí. Naopak pozitivně hodnotím všechny pohybové hry, které se vydařily a děti zaujaly.

Stanovený cíl jsem doplnila o rozhovor s učitelkami z různých mateřských škol, na jehož základě byl měsíční projekt vytvořen. Vybrala jsem pedagožky z města i vesnice, pro rozmanitost jednotlivých odpovědí. Přesto byly odpovědi vesměs podobné. Prostřednictvím rozhovoru jsem zjišťovala zájem dětí o knihu v jednotlivých mateřských školách a využití knihy. Rozhovorem jsem si zodpověděla výzkumné otázky. Zjistila jsem, že oslovené paní učitelky s literaturou pracují pravidelně a u dětí prohlubují zájem o knihu. Nejčastěji využívají obrázkové knihy, kterými dětem vysvětlují jednotlivá témata a knihy s motivy zvířat. Díky obrázku si děti danou věc lépe představí. Knihy jsou vhodné zejména zjara, jelikož oproti jiným ročním obdobím se dá pracovat s knihou i venku. Pedagožky uvádí, že v knize pozorují jarní květiny a zvířata, které později porovnávají při procházce v přírodě. Paní učitelky zároveň sdělují, že pravidelně čtou dětem před spaním a děti četbu vyžadují. Z rozhovoru jsem se dále dozvěděla, že paní učitelky využívají příběh jako motivaci k dalším činnostem a pracují s ním. Děti v mateřské škole mají možnost vybrat si knihu při volné hře, a některé tuto možnost pravidelně využívají. Mezi oblíbené knihy pedagožky řadí: Včelku Máju, Krtečka, Na vlásku, Hasiči, Dopravní prostředky a jiné.

Doufám v to, že vytvořený projekt bude inspirací pro některé učitelky v mateřských školách a podnítl je k práci s literární výchovou, která je v předškolním období velmi důležitá pro rozvoj celkové osobnosti dítěte.

9 Seznam použitých zdrojů

Seznam literatury

- ADAMEC, R., 2017. *Všelijaká zvířata: pruhovaná, strakatá, chlupatá i nahatá*. 1. vyd. Rakovník: GMP Group, spol. s r.o. ISBN 978-80-906184-3-5.
- BEILOVÁ, V., 1997. *Barevné cinkání: první krůčky do světa hudby*. 2. vyd. Cheb: Music Cheb. ISBN 80-85925-09-5.
- ČERNÁ, O., 2014. *Čtení není žádná nuda: náměty k rozvíjení čtenářské gramotnosti a radosti ze čtení*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0720-7.
- ČERNOUŠEK, M., 1990. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00060-1.
- DOLÁKOVÁ, S., 2015. *Umíte to s pohádkou?: práce s příběhy v MŠ a ZŠ*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0933-1.
- DOLEŽALOVÁ, J., 2016. *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1146-4.
- FOŠENBAUEROVÁ, E., 2016. *Veselý rok s pohádkami: hry a aktivity pro rozvoj školních kompetencí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1129-7.
- GEBHARTOVÁ, V., 1987. *Literatura pro děti s ukázkami textů: učebnice pro 2. roč. stud. oboru učitelství pro mateřské školy na stř. pedagog. školách*. 1. vyd. Praha: SPN. ISBN (Učebnice pro střední školy).
- GEBHARTOVÁ, V., 2007. *Kouzelné české pohádky*. 1. vyd. Praha: Axióma. ISBN 978-80-7292-138-6.
- GEBHARTOVÁ, V., 2011. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.
- HASIL, J., HASILOVÁ, H., 2004. *Z tradic české kultury: český jazyk a kultura v písňové tvorbě*. 1. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0646-1.
- HELUS, Z., 2011. *Úvod do psychologie: učebnice pro střední školy a bakalářská studia na VŠ*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3037-0.
- KAHOUN, J., 2005. *Příhody včelích medvídků*. 2. vyd. Praha: Albatros. ISBN 80-00-01580-3.
- KOŤÁTKOVÁ, S., 2008. *Dítě a mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1568-1.

- KULHÁNKOVÁ, E., 2008. *Písničky a říkadla s tancem: náměty pro pohybovou výchovu dětí od 3 do 10 let*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-515-8.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Z., 2005. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-247-0870-1.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.), 2010. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MOTLOVÁ, M., 1999. *Česká říkadla: hádanky, písničky*. 2. vyd.. Praha: Egmont ČR. ISBN 80-7186-403-X.
- OPRAVILOVÁ, E., 2016. *Předškolní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5107-8.
- POLÍVKA, B., SVOBODOVÁ, M., 2016. *Písnička I: zpěvník pro I. stupeň základní školy*. 2.vyd. Praha: Cesty. ISBN 978-80-7451-568-2.
- PRŮCHA, J., KOŤÁTKOVÁ, S., 2013. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0495-4.
- PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E., 2001. *Pedagogický slovník*. 3. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-579-2.
- SKUTIL, M. a kol., 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.
- STRNADOVÁ, K., BIČIŠŤOVÁ, E., VEBEROVÁ, E., 1989. *Literární výchova v mateřské škole: dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy*. Praha: Naše vojsko. ISBN (Brož.).
- SVOBODOVÁ, E., 2010. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.
- SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H., 2011. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0020-8.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., 1999. *Lidové písničky a hry s nimi: [zpěvník pro děti od 3 let]*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-323-4.
- ŠMELOVÁ, E., 2004. *Mateřská škola: teorie a praxe. I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISvBN 80-244-0945-8.

- TOMAN, J., 1992. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita. ISBN 80-7040-055-2.
- TOMÁŠKOVÁ, I., 2015. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.
- UHLÍŘ, J., SVĚRÁK, Z., 2011. *Zpěvník: [největší hity]*. 2. vyd. Praha: Fragment. ISBN 978-80-253-1320-6.
- VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
- ZOBAČOVÁ, H., BARTOŠ, F., 2015. *Pohádka o veliké řepě*. 1. vyd. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-905993-3-8.

Seznam internetových zdrojů

- ANON, 2013. *Boudo, budko* [online]. Aktualizace 8. 7. 2013 [vid. 2018-04-16]. Dostupné z: <http://www.farnicek.estranky.cz/clanky/pohadky/boudo--budko.html>
- MŠMT., 2017. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání: (úplné znění k 1. září 2017)* [online]. Praha: VÚP [cit. 2018-03-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39792/>

10 Seznam příloh

- Příloha A
- Příloha B

Příloha A

Noty a grafomotorické listy vycházející z projektu.

Sedí liška pod dubem

česká

Musical score for the song "Sedí liška pod dubem". The score is written on two staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff contains the first line of the melody with lyrics: "Se - dí liš - ka pod du - bem, má piš - ťal - ku a bu - ben." The second staff contains the second line of the melody with lyrics: "Na piš - ťal - ku pís - - ká a na bu - ben třís - - ká." Chord symbols D, A, and D are placed above the first staff, and D, A7, and D are placed above the second staff.

Liška si pod dubem muzicíruje. Dělá pěkný randál. Co myslíte, hněvá se, nebo má takovou radost?

Už jste i vy někdy spustili pěkný randál? Z hněvu, nebo z radosti? Kde se dá dělat hluk a kde bychom ho dělat neměli?

- Dupejte do země co nejhlasitěji.
- Tleskejte chvíli co nejhlasitěji.
- Tleskejte, dupejte a zakřičte si z plných plic jako „na lesy“.
- Koncert na „bici“: Na barely, poklice a hrnce si bubnujte libovolně silně (slabě), rychle (pomalu) všichni společně pět až deset minut.
- Někdo k tomu může pískať na píšťalku a doprovodte si tak písničku.

BĚŽÍ LIŠKA K TÁBORU

česká

Lietamente (vesele)

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of two systems. The first system has a vocal line (zpěv) and a flute line (2 flétny). The vocal line starts with a D chord and an A7 chord. The lyrics are: "Bě-ží liš-ka k Tá-bo-ru ne-se py-tel záz-vo-ru,". The second system also has a vocal line and a flute line. The vocal line starts with a D chord, followed by A7, D, A7, and D chords. The lyrics are: "běž, za-jíč-ku, běž za ní, po-ber jí to ko-ře-ní.".

2. Běží liška k Táboru, nese pytel zázvoru,
ježek za ní pospíchá, že jí pytel rozpíchá.

JINÁ VERZE

Když jsem husy pásala, zimou jsem se třásala,
teď už husy nepasu, a zimou se netřesu.

ZAJÍČEK V SVÉ JAMCE

The musical score is written on a single treble clef staff in the key of D major (two sharps) and 4/4 time. It consists of four lines of music. The first line starts with a D chord and ends with a G chord. The second line starts with a D chord, has a G chord in the second measure, and ends with an A chord. The third line starts with a D chord, has an A chord in the second measure, and ends with a D chord. The fourth line starts with a D chord, has an A7 chord in the second measure, and ends with a D chord. The lyrics are written below the notes.

Za - jí - ček v své jam - ce se - dí
sám, se - dí sám. U - bo - žác - ku,
co je ti, že ne - mů - žeš ská - ka - ti?
Chu - tě skoč a vys - koč na kte - ré - ho chceš!

Hra:

Utvoříme kruh, chytíme se za ruce a postupujeme krůčky do taktu dokola. Jedno dítě představuje zajíčka. „Zajíček“ sedí ve dřepu uprostřed kruhu, má otevřené dlaně na temeni hlavy a znázorňuje jimi ouška.

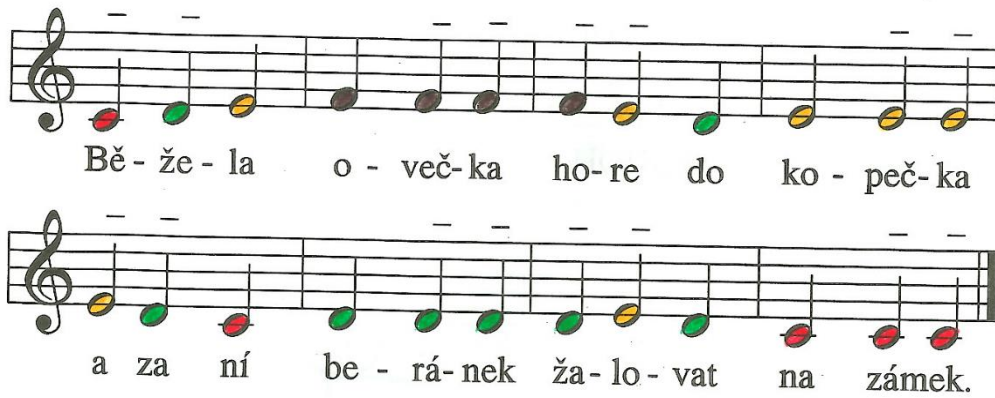
Na slovo chceš „zajíček“ vyskočí a uchopí za ramena některé z dětí v kruhu. Toto dítě je v následující hře zajíčkem.

---

jamka – malá jáma
chutě skoč – bystře, s chutí skoč

BĚŽELA OVEČKA

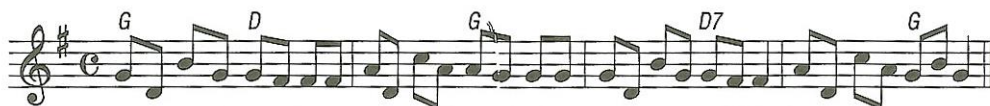
Bě - že - la o - več - ka ho - re do ko - peč - ka
a za ní be - rá - nek ža - lo - vat na zá - mek.

Nežaluj, beránku, na svoju galánku,
ona ti uvije věnec z rozmarýnku.

C F C G amí G C G
 Na po - líč - ku v je - te - líč - ku, tam kde po - tok pra - me - ní, dob - ře
 C F C G amí G C G C
 je nám po tě - líč - ku zá - ko - nem jsme chrá - ně - ni. So - sáč - ka - ma
 G C G C G C G
 so - sá - me, bez pře - stá - ní to sa - mé. Do pě - ti, do pě - ti,
 C G C G C C G C
 do pě - ti, do pě - ti mu - sí - me být u ma - min - ky v dou - pě - ti.

Na políčku v jetelíčku, tam kde potok pramení,
 dobře je nám po tělíčku, zákonem jsme chráněni.
 Sosáčkama sosáme, bez přestání to samé.
 Do pěti, do pěti, do pěti, do pěti
 musíme být u maminky v doupěti.

Měl jsem myš-ku ta-neč-ni-ci, tan-čí-la mi po svět-ni-ci, by-la čer-ná a bí-lá, kaž-dé-mu se lí-bi-la.

*Když jsem přišel ze dvorečka,
tančila mi do kolečka
jednou sem a jednou tam,
točila se do všech stran.*

Základní postavení

Tanec je vhodné opět uvést nějakou „myší“ říkankou. Děti stojí ve velkém kruhu, drží se za ruce. Uvnitř je menší kruh, čelem do středu, také se drží za ruce.

Rozdělíme děti na Ch a D, ve vnějším kruhu jsou ti, kterých je právě víc.

Návrh provedení

1.–8. T: kruhy postupují přísunnými kroky stranou, jeden kruh vpravo, druhý vlevo.

Na závěr první sloky se třemi důraznými kroky – přesně podle hudby na poslední takt – na místě zastaví a vnitřní kruh se přetočí čelem k vnějšmu. Ti, kteří stojí proti sobě, budou tančit spolu. Když před sebou už nikoho nenajdou, uchopí se za ruce se svým sousedem.

Obměny

Na druhou sloku spolu tančí dvojice některou z těchto variant:

- Ch stojí nebo klečí a tleská, D ho obíhá.
- Ch stojí nebo klečí, drží D za jednu ruku a ona ho obíhá.
- Ch stojí, drží D za jednu ruku a ona se podtáčí chůzí nebo během pod spojenýma rukama.
- Ch uchopí oběma rukama D v pase, ona mu dá ruce na ramena a dělají dva přísuny stranou vpravo a dva vlevo.

Kdo si vymyslí vlastní vhodnou variantu – ne s krkolomným držením! – je myší šikulák a šikulka. Písnička se opakuje, aby si každý zatancoval i s někým jiným.

*Ten náš Fabiš stoupl na myš
a ta myška na Fabiška,
ukousla mu kousek bříška.
Fabiš se polekal,
do sklepa utěkal.*

Mravenčí ukolébavka

Mírně

1

Slun - ce šlo spát za hro - mád - ku klád, na ne - bi hvěz - dy klí - čí.

9

Už ne - pra - cuj, mra - ve - neč - ku můj, scho - vej se do jeh - li - čí.

17

Máš no - žič - ky u - bě - ha - né, den byl tak těž - ký.

25

Pojď lůž - ko máš o - de - stla - né v plát - ku od ma - ceš - ky.

33

Spin - ká a sní mra - ve - nec les - ní v hro - mád - ce u kap - ra - dí.

41

Ne - spin - ká sám, s ma - min - kou je tam, ty - ka - dla - ma ho hla - dí.

49 *poco ritenuto*

Lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá lá

Handwritten notes: F D D Z, T, 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

ŠEL ZAHRADNÍK DO ZAHRADY

česká

Allegro (rychle)

The musical score is written in 2/4 time. It features two staves: 'zpěv' (voice) and '2 flétny' (2 flutes). The key signature is C major. The first system includes guitar chord diagrams for C and G7. The lyrics are: Šel za-hrad-ník do za-hra-dy s mo-ty-kou, s mo-ty-kou, vy-ko-pal tam roz-ma-rý-nu ve-li-kou, ve-li-kou.

2. Nebyla to rozmarýna, byl to křen, byl to křen,
vyhodil ho zahradníček z okna ven, z okna ven.

JINÁ VERZE

(z Bydžovska)

1. Šel zahradník do zahrady s lopatou, s lopatou,
vykopal tam marijánku košatou, košatou.
2. To nebyla marijánka, byl to křen, byl to křen,
však my svoji, má panenko, nebudem, nebudem.
3. Ať si byla marijánka, nebo křen, nebo křen,
když mne nechceš, můj holečku, nechod' sem, nechod' sem.

Měla babka

česká

Mě-la bab - ka čty - ři jab - ka a dě-dou - šek jen dvě,
dej mi, bab - ko, jed - no jab - ko, bu - de-me mít stej - ně.

2. Měl dědoušek, měl kožíšek a babička jupku,
pojd', dědoušku, na mazurku, já si s tebou dupnu.

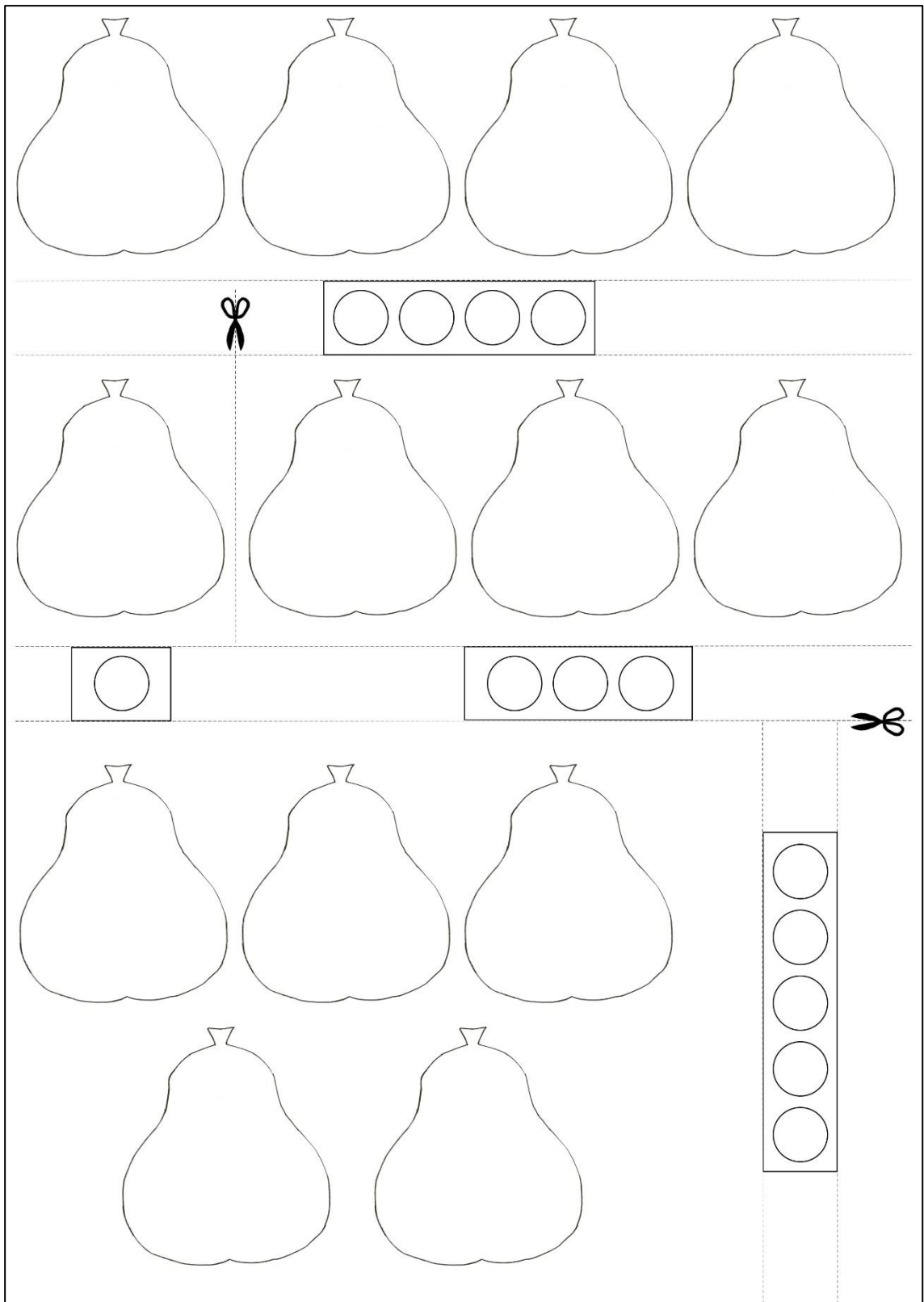
Děda by chtěl mít tolik jablíček jako babka. Kolik má každý z nich jablek?
Co by mohl děda udělat, aby dostal od babky jedno jablko?

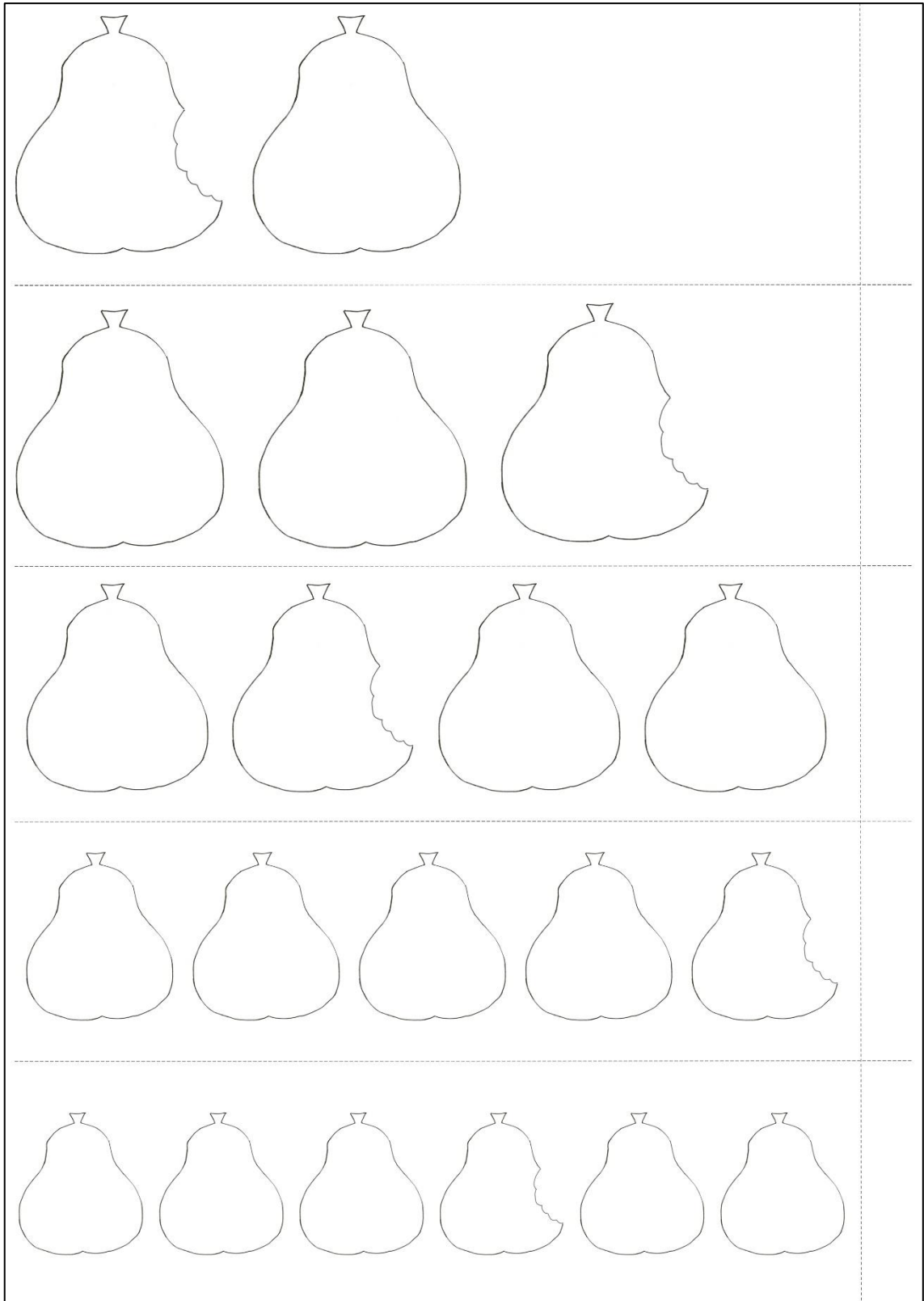
Když od někoho něco chceme, můžeme něco udělat pro to, aby nám to dal?

- Sklízíme jablka. Natahujeme se po větvích nad sebou, okolo sebe a ukládáme je do koše.
- Jak chodí staří lidé?
- Jak mluví staří lidé? Pomaleji a trochu unaveně. Zkusíme si tak ve dvojicích chvíli povídat. (Nedeformujeme hlas!)
- Dvojice: Češeme jablka jako děda s babičkou, sbíráme je v trávě.
- Dvojice: Děda žádá babku o jablko. Babka mu ho může, ale nemusí dát. Záleží na tom, jak si o ně děda řekne a zda se mu podaří babku přemluvit.
- Povídáme si, kdo jablíčko dostal a jak to dokázal.

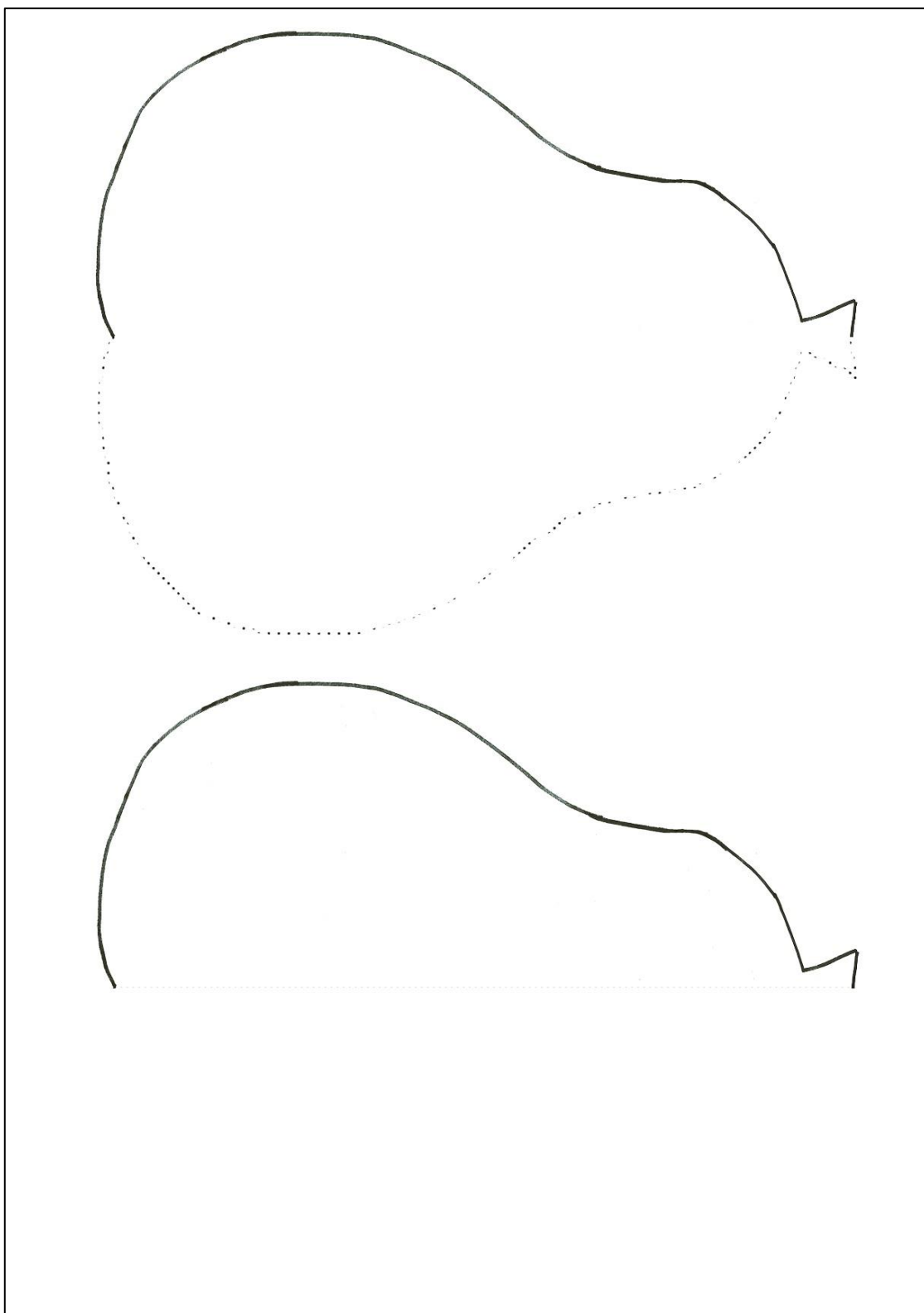

Příloha 10: Přiřazování, zdroj: *vlastní*

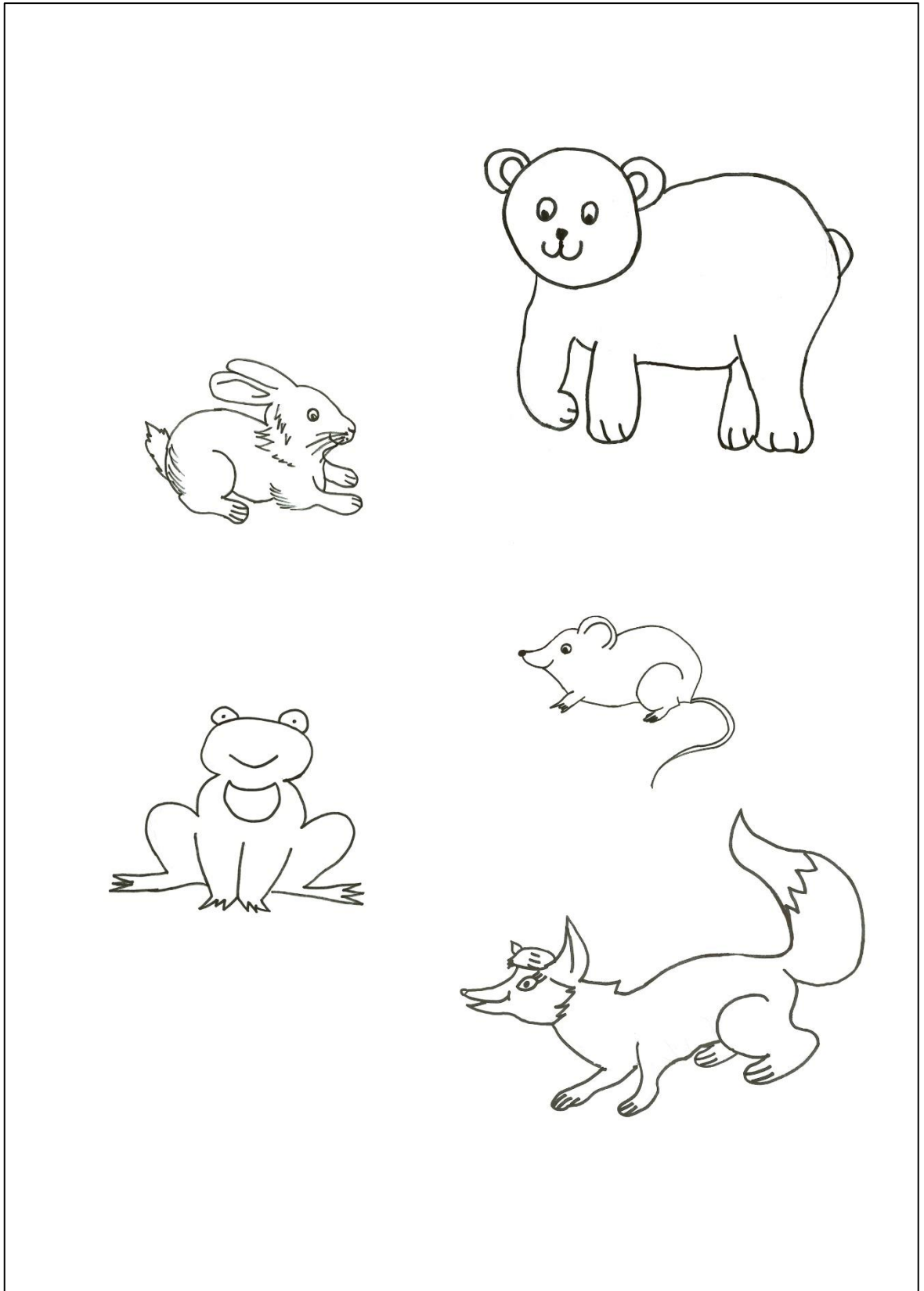

Příloha 11: *Kdo do řady nepatří*, zdroj: vlastní

Příloha 12: *Dokreslení, zdroj: vlastní*

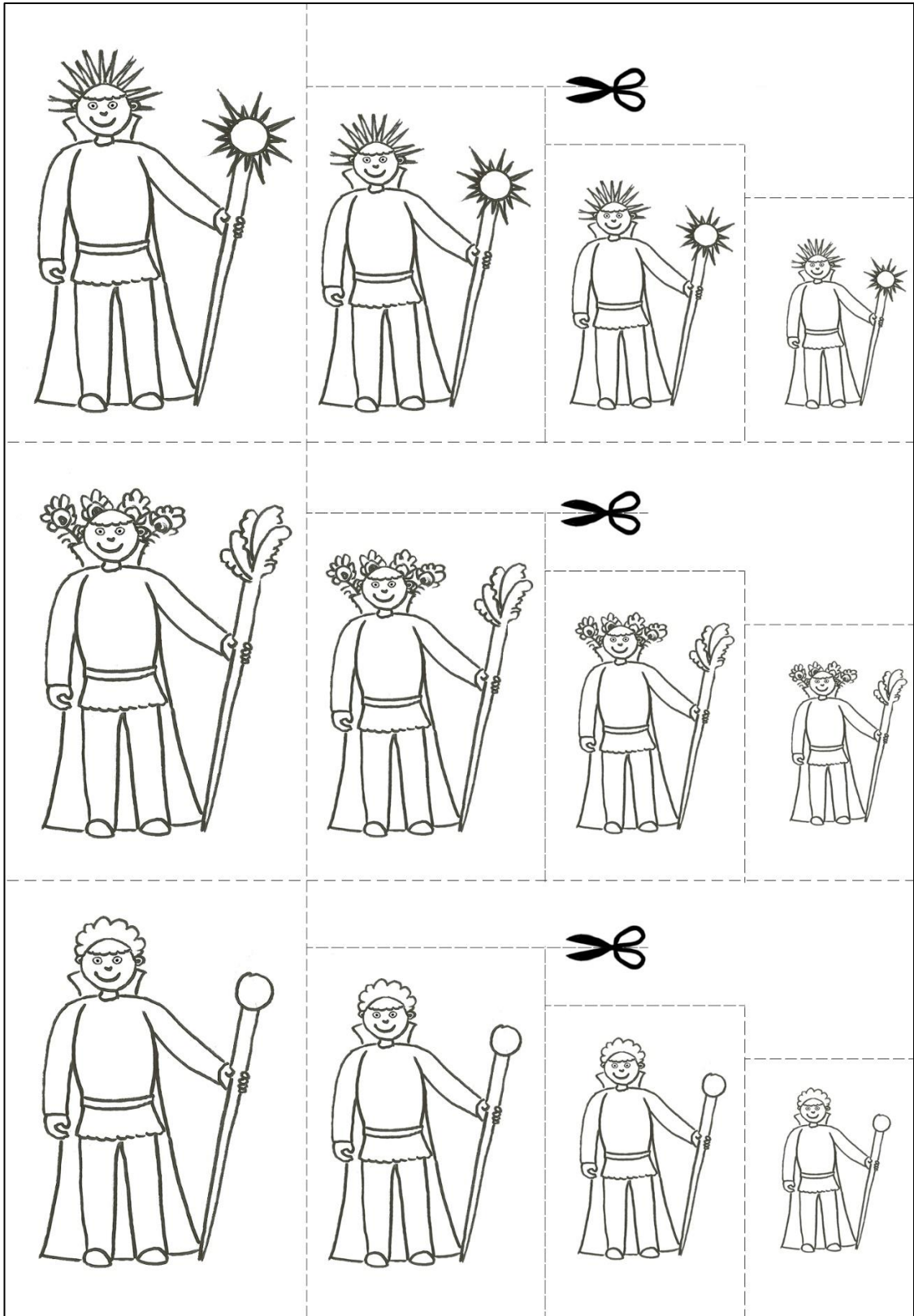
Příloha 13: Koláž, zdroj: vlastní

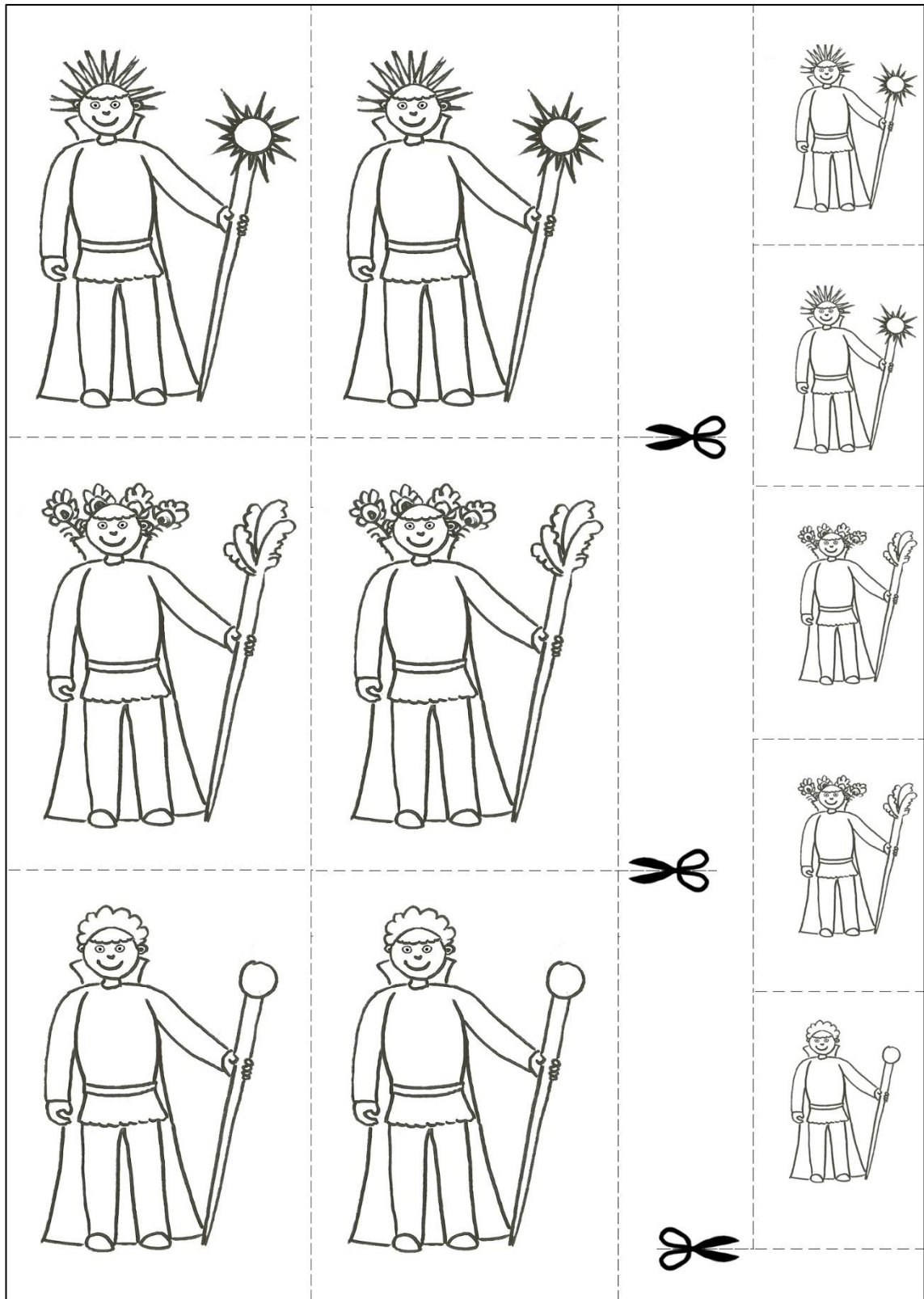
Příloha 14: *Bludiště*, zdroj: vlastní

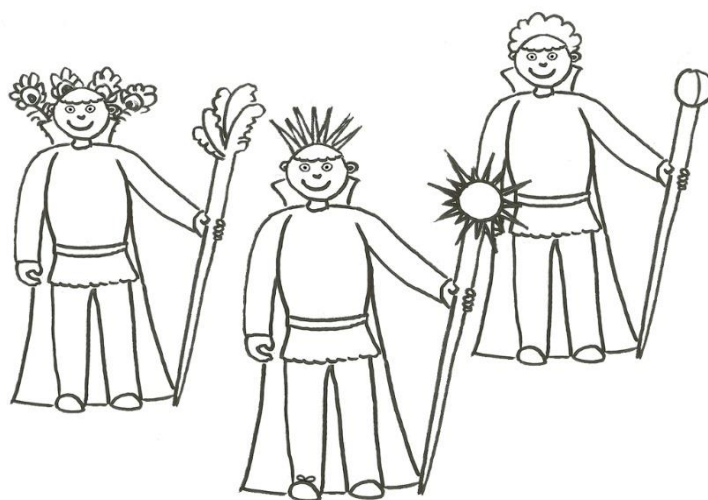
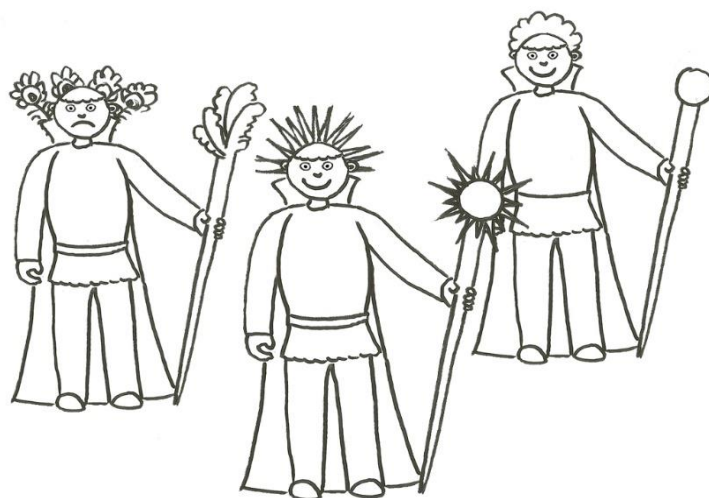
Příloha 15: Pexeso, zdroj: vlastní

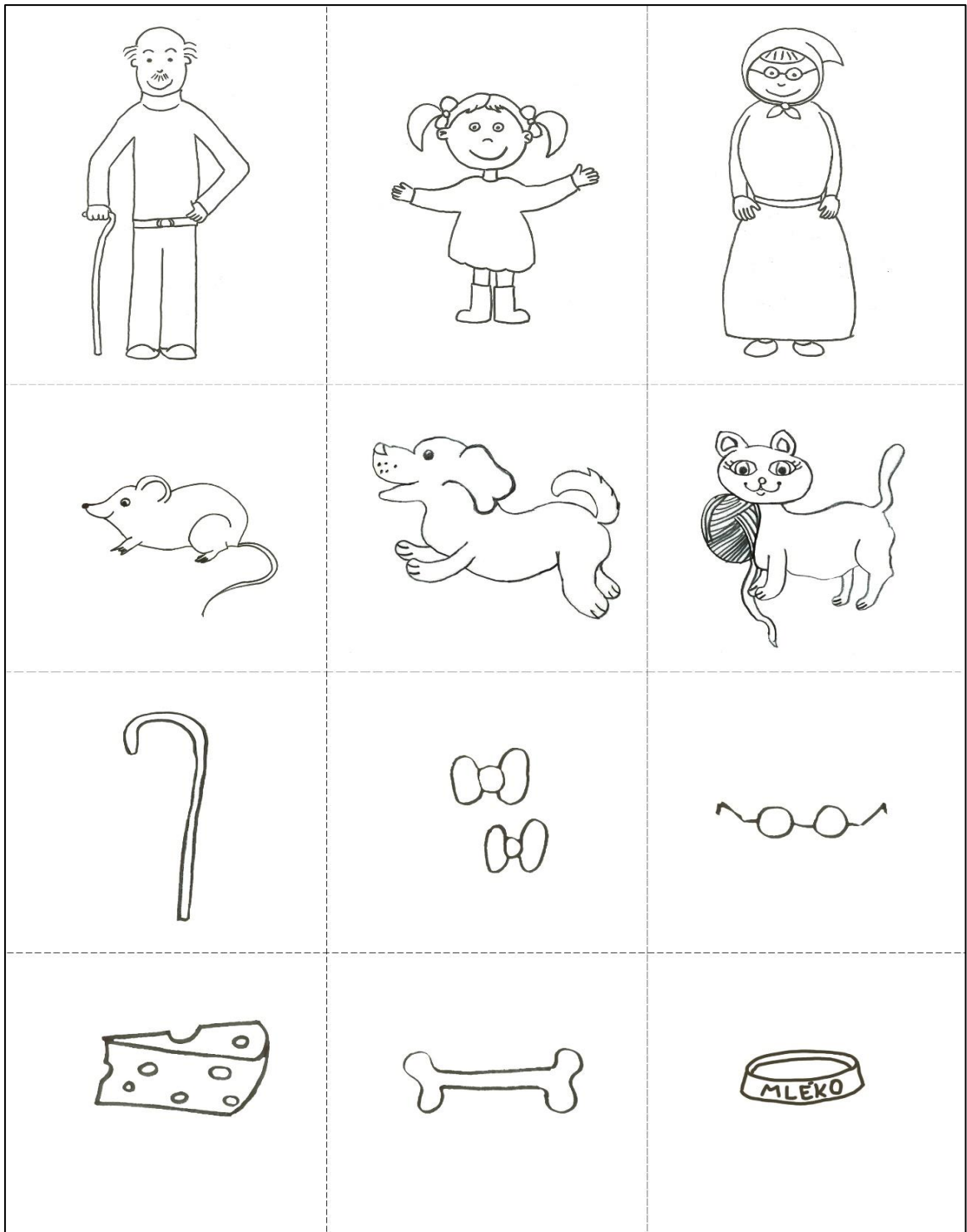
Příloha 16: Seřazení postaviček, zdroj: vlastní

Příloha 17: Velikost - dvě skupiny, zdroj: vlastní

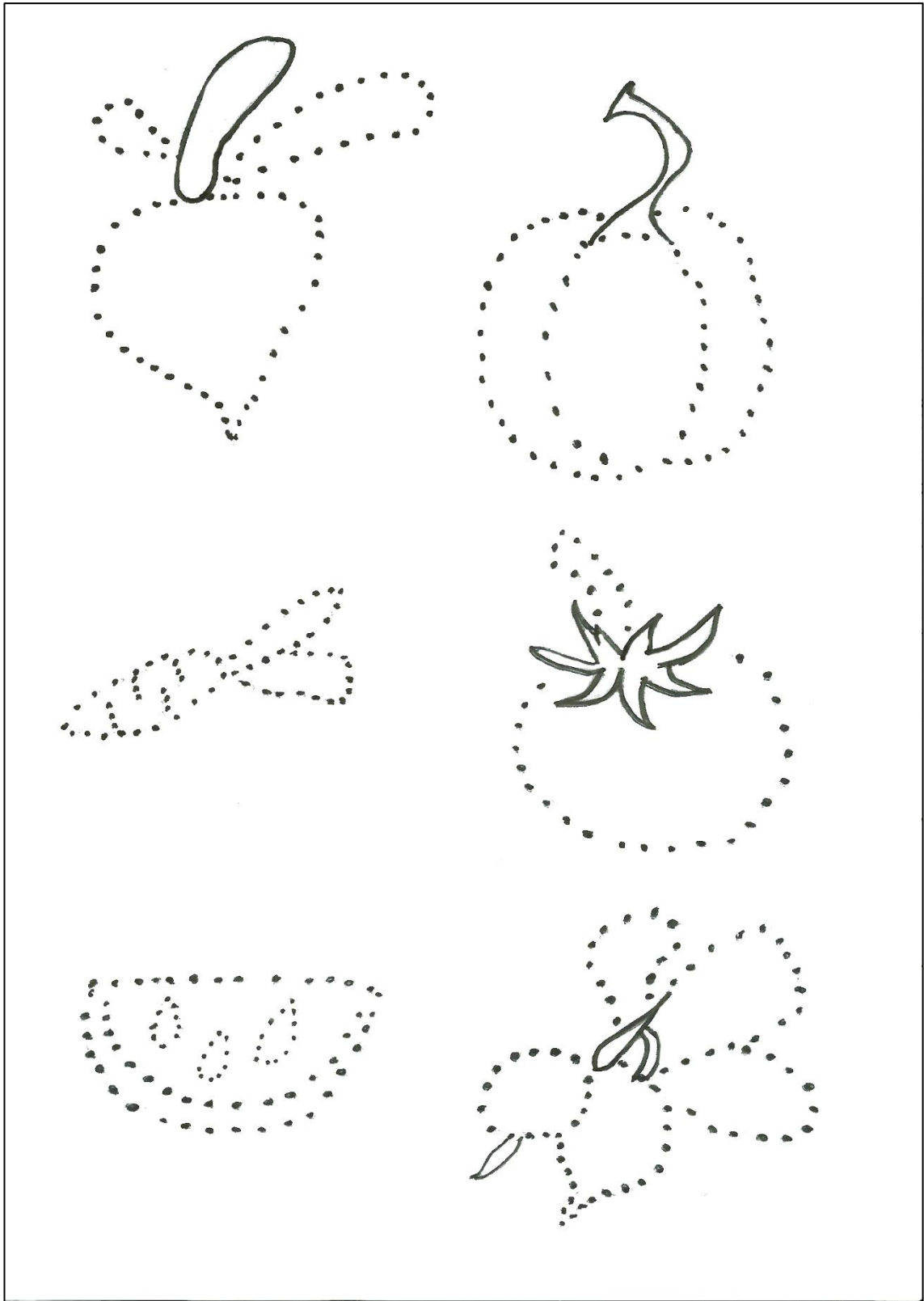

Příloha 18: *Pět rozdílů*, zdroj: vlastní

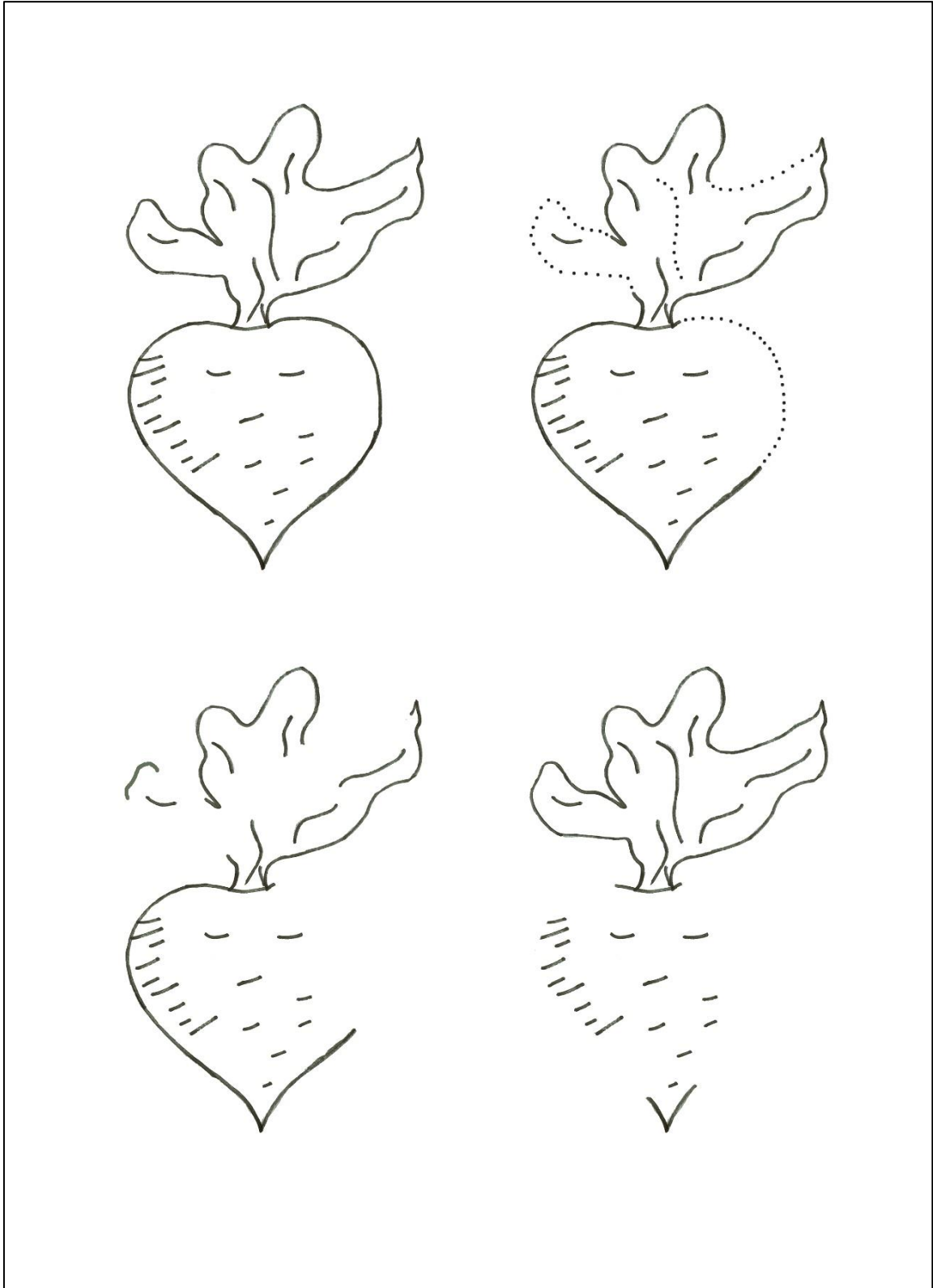

Příloha 19: Přiřazování, zdroj: vlastní

Příloha 20: *Obtahování*, zdroj: vlastní

Příloha 21: Dokreslování, zdroj: vlastní

Příloha B

Otázky k rozhovoru

Strukturovaný rozhovor

1. Mají děti v průběhu volných činností možnost pracovat s knihou?
2. Zajímají se děti o knihy? O jaké?
3. Vyžadují děti četbu?
4. Slouží kniha/příběh pouze jako motivace, nebo ho využíváte i při řízených činnostech? Jakých?
5. Máte oblíbené, osvědčené knihy? Jaké?
6. Jak často s knihou pracujete?
7. Dokáží se děti soustředit při čtení?
8. Čtou rodiče dětem? Pokud ano, víte, o jaké knihy jde?
9. Radí se s vámi rodiče o vhodné knize pro děti?
10. Jaké knihy mají děti nejraději (2-3)?
11. Jaký tip knihy je dle Vašeho názoru nejvhodnější pro rozvoj dětského „čtenářství“?